

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

35 let
časopisu
VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ PÁTÝ ROČNÍK

9

Předpoklady upevňování morálně politické a vojenskoodborné připravenosti velitelského sboru

Realizace vojenskopolitické linie Komunistické strany Československa v podmínkách ČSLA staví před její velitelský sbor náročné úkoly, které vyplývají ze zabezpečování vysoké bojové pohotovosti a připravenosti jednotek, útvarů a svazků. Charakter těchto úkolů vyžaduje, aby každý velitel byl nejen vynikajícím odborníkem, ale současně i politickým vedoucím podřízených.

Na tuto sociální úlohu se však musí připravovat formováním svých morálně politických vlastností a zvyšováním vojenskoodborné připravenosti. Je tomu tak proto, neboť "...soudobá armáda a její úkoly vyžadují od vojáků větší profesionální znalosti a přinášejí i nové nároky na morální pevnost a psychické a fyzické zocelení". (Celoarmádní stranický aktiv k rozpracování a realizaci závěrů XVI. sjezdu KSČ v ČSLA. Praha, NV 1981, s. 25.) Dnes jako nikdy platí myšlenka klasiků marxismoleninismu o tom, že sám vychovatel musí být vychováván, chce-li úspěšně vést druhé. Tento úkol vychází ze současného růstu požadavků na politickou bdělost, jako určitý důsledek silící vojenské hrozby ze strany imperialismu a zosťujícího se ideologického boje v mezinárodním měřítku, před kterým nejsou ozbrojené síly imunní. Upevňování morálně politické a vojenskoodborné, profesionální připravenosti velitelského sboru není nahodilou záleži-

stí, ale cílevědomým procesem, na který působí více činitelů. Zvláštní a nezastupitelné místo mezi nimi zaujímá systém výchovy a vzdělávání především na vojenských vysokých školách a akademiích, kde se kromě nutných teoretických vědomostí, praktických návyků a zručností utváří i vztah budoucích velitelů a politických pracovníků ke službě důstojníka ČSLA.

Vojenské vysoké školy a akademie se i následně prostřednictvím kursů a postgraduálního studia podílejí na zvyšování politické a odborné připravenosti příslušníků velitelského sboru. Kritériem účinnosti je, jak absolventi vojenských škol pochopí nutnost svého angažovaného podílu na obraně socialistického zřízení a projeví jej ve svém profesionálním mistrovství, v odpovědném plnění povinností. Místem pro realizaci jejich předchozího studijního úsilí, morálně politické i vojenské stránky jejich výchovy je služba u bojových útvarů a na štábech, kde lze vysokou profesionální připravenost nejlépe uplatnit a prokázat.

Základním předpokladem tvořivého přístupu velitelů a politických pracovníků k výkonu svých funkcí je především jejich schopnost formovat socialistickou osobnost budovatele a obránce socialistické vlasti. Tento přístup velitelského sboru je nutné chápat jako oboustranný proces. V prvé řadě, upevňování a rozví-

jení vlastní politické a odborné připravenosti, která je potom bezprostředně využita při odborném a politickém vedení podřízených.

Plnit tento náročný cíl znamená utvářet a upevňovat v celém procesu výchovy a výcviku, ale také vlastní sebevýchovou takové vlastnosti, které charakterizují osobnost současného velitele (ale i vojáka) a které současně zabezpečují jeho spolehlivé jednání a chování jak v míru, tak v boji.

Základ, jádro osobnosti velitele i vojáka socialistické armády tvoří **morálně politické vlastnosti**. Určují ideové, politické a mravní zaměření jeho osobnosti a rysů charakteru. K této skupině vlastností především patří: marxisticko-leninský světový názor, komunistické přesvědčení, socialistické vlastenectví a proletářský internacionismus, nesmiřitelnost a nenávisť k třídním nepřítelům, socialistický kolektivismus a bojové soudružství, vědomí a cit společenské povinnosti a osobní odpovědnosti za obranu své vlasti a zemí socialistického společenství.

Nedílnou součástí připravenosti velitelského sboru je formování jeho **vojensko-profesionálních (odborných) vlastností**. Tyto vlastnosti určují úroveň profesionálního, vojenskoodborného připravenosti velitelů (příslušníků štábů) k vedení bojové činnosti z hlediska své odbornosti a zastávané funkce. K této skupině vlastností patří především hluboké vědomosti, návyky, dovednosti, způsobilost v oblasti vojenskosti, výběrné zvládnutí teorie řízení, ale i zbraní a bojové techniky. Patří k ní úroveň operačního, taktického a technického myšlení, posilování schopnosti paměti, řeči, rychlosti a přesnosti reakce, znalost nepřítelů, jeho zbraní, jejich bojových možností, způsobů vedení boje i morálky apod.

Osobnost a připravenost příslušníků velitelského sboru dotváří i **morálně bojové vlastnosti**, které lze vypěstovat především vlastní sebevýchovou. Tyto vlastnosti osobnosti velitele (vojáka) určují jeho duševní a fyzickou připravenost a pohotovost iniciativně a rozhodně jednat v boji, potlačovat strach, uchovávat si emocionálně volní stabilitu, způsobilost překonávat velkou psychickou a fyzickou zátěž. Vytvářejí subjektivní předpoklady a podmínky pro všestranné projevování se vojensko-profesionálních vlastností. K těmto vlastnostem lze zařadit především cílevědomost, rozhodnost, disciplinovanost, smělost, statečnost, vytrvalost, fyzickou zdatnost a jiné. (Podrobněji viz Černický, J.: Výchova morálně-bojových vlastností vojáků. Praha, NV 1981, s. 44—59.)

Velitelský sbor ČSLA je realizátorem politiky strany a organizátorem procesu bojové a politické přípravy, realizátorem výcviku a výchovy vojáků. V tomto úsilí se opírá o politické orgány, stranické organizace a vojenské kolektivy, přičemž spojuje vysokou náročnost k podřízeným s neustálou péčí o jejich všestranné zabezpečení. Velitelský sbor je realizátorem politiky strany i v tom, že se aktivně podílí na organizaci a provádění stranicko-politické práce.

Současné zkušenosti ukazují, že rozvíjet stranickost a političnost v práci velitelů (náčelníků), příslušníků štábů především předpokládá:

- vytvářet podmínky a usilovat o prosazení závěrů sjezdu strany a jednotlivých zasedání ÚV KSČ do života,

- realizovat v co nejvyšší kvalitě R MNO ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA a Směrnice ministra národní obrany ČSSR a náčelníka hlavní politické správy ČSLA pro stranickopolitickou práci v Československé lidové armádě, úkoly dalšího zvyšování politické bdělosti a bojeschopnosti, upevňování vojenské kázně,

- ve svém rozhodovacím procesu brát v úvahu ostrý narůst vojenského nebezpečí ze strany imperialismu,

- v duchu požadavků strany na vojenské kádry zvyšovat odpovědnost, organizovanost ve své činnosti, ukázněnost, pracovitost, stranickou principálnost, tvůrčí iniciativu, zvládnutí leninského stylu práce,

- uvědomovat si vysokou odpovědnost před lidem i před komunistickou stranou za výchovu a činnost podřízených, kteří jim jsou svěřeni.

Proces upevňování morálně politické a vojenskoodborné připravenosti velitelského sboru však není bezproblémový. Vojenskopolitické dokumenty upozorňují na skutečnost, že přes úspěchy v růstu politické a morální vyzrálosti, pozitivní výsledky při upevňování morálně politického stavu a socialistického uvědomění příslušníků armády se nepodařilo překonat negativní jevy ve vztazích. Účinnost politickovojenských práce snižují projevy formalismu a nesoustavný zápas o upevňování uvědomělé vojenské kázně a dodržování právních norem. Nepodařilo se rovněž přispět k pochopení, že další zdokonalování řídící a organizátorské práce velitelského sboru ČSLA vyžaduje především cílevědomé vedení vojáků a každodenní výchovnou práci s nimi. (Viz: Směrnice ministra národní obrany ČSSR a náčelníka hlavní politické správy ČSLA pro stranickopolitickou práci v Československé lidové armádě ve výcvikovém roce 1984—1985, s. 3—4.)

Dociřit v tomto směru posílení připravenosti velitelského sboru znamená mj. dosáhnout širšího respektování působení vlivů společensko-historických podmínek, v nichž se naše socialistická společnost nachází, vlivů vědeckotechnické revoluce, ale i specifických zákonitostí ozbrojeného zápasu a změn ve vojensství vůbec. Respektovat je nutné především tyto skutečnosti:

— v průběhu vědeckotechnické revoluce se objevily nové prostředky ozbrojeného boje a v podstatě došlo k přeměnám ve všech druzích vojsk, v jejich vybavení zbraněmi a bojovou technikou, změnil se způsob vedení bojové činnosti a v důsledku toho se zvýšily značně i požadavky na vojenské kádry, jejich přípravu a rozsah znalostí, na jejich morálně bojové vlastnosti, organizační návyky a styl práce,

— podstatně se zvýšila vzdělanost, kulturní úroveň a technická připravenost mladé generace, požadavky a nároky na její přípravu a vedení, což nezbytně vyvolává tlak na další zdokonalování metod výcviku a výchovy vojáků,

— revoluční přeměny ve vojensství zvýšily význam vojenské teorie, ale tím i požadavky na velitelské kádry při dalším osvojování, tvůrčím uplatňování a rozvíjení vojenské vědy, která je v mnohém závislá na jejich teoretické připravenosti,

— vzrostla úloha vědeckého řízení na všech stupních velení, zvýšila se odpovědnost vedoucích funkcí, ale i velitelů jednotek za dosahování stále bojové pohotovosti a připravenosti útvarů a svazků.

V souladu s těmito skutečnostmi vytváří Komunistická strana Československa nové úkoly v přípravě a výchově velitelských kádřů, v rozvíjení jejich organizačních schopností a zdokonalování stylu práce. Tyto úkoly jsou vyjádřeny v závěrech sjezdů KSČ, rozkazech a směrnicích ministra národní obrany ČSSR a náčelníka hlavní politické správy ČSLA, v nových základních řádech ČSLA.

„V průběhu budování socialismu a komunismu,“ jak zdůraznil ministr národní obrany ČSSR generálplukovník Ing. Milán Václavík, „vyrostlo v armádách členských států Varšavské smlouvy nové pokolení vysoce kvalifikovaných vojenských kádřů, schopných dovedně řešit důležité otázky současné výstavby armády a přípravy vojsk, velet jim a řídit je ve složitých podmínkách soudobého boje.“ (Viz: Rudé právo 3. 4. 1985.) To plně platí i pro ČSLA. Současně s příchodem nové, nastupující generace velitelů a politických pracovníků vystupuje do popředí požadavek navazovat na dosavadní zkušenosti v přípravě velitelských kádřů a prohloubit formování

jejich morálně politické a vojenskoodborné připravenosti.

Je žádoucí posilovat především hlubokou znalost marxismu-leninismu, marxisticko-leninského učení o válce a armádě, socialistické vojenské vědy, které umožňují každému příslušníku velitelského sboru orientovat se z třídních pozic v současné složité vojenskopolitické situaci ve světě, vyvozovat z ní správné závěry, správně chápat úkoly, které vytyčuje KSČ před armádou, uvědomovat si svou úlohu při obraně vlasti i ostatních států socialistického společenství.

Úkoly výcvikového roku 1984—1985 charakterizuje celospolečenský zápas za důsledné završení plnění programu XVI. sjezdu KSČ v podmínkách ČSLA, která se spolu se vším naším lidem připravuje na XVII. sjezd KSČ. Jde o proces plnění náročných výcvikových a výchovných úkolů za situace dynamicky se vyvíjejících mezinárodních vztahů, za pokračujících kvalitativních změn ve výstavbě ČSLA, ve struktuře a přípravě velitelského sboru, za pokračující modernizace výzbroje a bojové techniky. V těchto podmínkách ještě více vzrůstá odpovědnost velitelských kádřů za morálně politickou výchovu vojáků, za stav kázně a udržování vysoké bojové pohotovosti.

Jedním z nejdůležitějších problémů současnosti je zdokonalení řízení jednotek, útvarů a svazků. Zvýšení účinnosti řízení kromě jiných faktorů do značné míry závisí na úrovni odborné kvalifikace velitelského sboru, jeho operačně taktické připravenosti, zvládnutí marxisticko-leninské metodologie, na znalostech základních ustanovení o životě a bojové činnosti útvarů a svazků i nejnovějších výsledků vojenské vědy. Jednu z cest k naplnění těchto požadavků lze spatřovat především ve zkvalitnění polního a leteckého výcviku, ve vytváření složitých situací při konání taktických a velitelsko-štábních cvičení, co nejvíce se blíží bojovým podmínkám. Jedině za těchto předpokladů lze náležitě rozvíjet tvůrčí myšlení velitelů.

Z hlediska celkového úsilí při zvyšování připravenosti velitelského sboru vzrůstá i význam vojenskotechnické připravenosti vojenských řídicích kádřů. Vojenskou techniku a zbraně musí znát dokonce velitelé všech stupňů nejen proto, že řídí výcvik, ale pokračující proces vybavování armády novou technikou se musí stát i podnětem k dalšímu rozvoji vojenskoteoretického myšlení velitelského sboru.

Velitelský sbor si upevňuje svou morálně politickou připravenost a politické vědomosti v systému marxisticko-leninské přípravy, studiem na univerzitách

marxismu-leninismu a vojenskoodbornou připravenost v procesu velitelské přípravy, při štábních nácvičích a velitelsko-štábních cvičeních. Jakkoli by však byly uvedené i další formy důležité, nemohou nahradit samostatnou práci důstojníků při zdokonalování svých politických, vojenských, odborných vědomostí a osobních vlastností. Zkušenosti ukazují, že vědomosti člověka jsou pevnější jen v tom případě, jsou-li získány na základě samostatného promyšleného osvojování teorie i praxe. Ve výchově, procesu formování příslušníků velitelského sboru se proto musí spojit plánovitě, systematické a záměrné působení výchovných činitelů a sebevýchova.

Významné místo plní sebevzdělávání příslušníků velitelského sboru, které vyplývá z potřeb nepřetržitého doplňování vědomostí, které jsou důležité pro praxi i harmonický rozvoj osobnosti. Sebevzdělávání přitom představuje dvojediný proces — samostatné získávání vědomostí a výchovu osobnosti velitele. Sebevzdělávání a sebevýchova se navzájem ovlivňují a doplňují.

Sebevýchova je důležitým nástrojem přípravy — formování osobnosti příslušníka velitelského sboru. Umožňuje totiž každému jednotlivci formovat své osobnostní vlastnosti v duchu požadavků komunistické strany na socialistického člověka. Úkolem velitele, příslušníka štábu je plnit svou funkci, na kterou byl stranou a socialistickým státem ustanoven. Z této skutečnosti pro něho plyne požadavek, aby současně s dalším sebevzděláváním byl i morálně a odborně připraven na úspěšnou práci s podřízenými a byl pro ně příkladem.

Sebevýchova příslušníků velitelského sboru je procesem uvědomělé, aktivní činnosti zaměřené na zdokonalování a pozitivní změnu své osobnosti, svého chování a jednání v souladu s bezprostředními a perspektivními požadavky socialistické společnosti a armády, s charakterem jejich vojenské činnosti a vlastními potřebami a zájmy.

Pro úspěch sebevýchovy je důležité, aby každý příslušník velitelského sboru po-

znal především sám sebe, své silné i slabé stránky. Je potřebné, aby reálně a střídavě hodnotil dosažené úspěchy a otevřeně, kriticky si uvědomoval existující slabiny a nedostatky. Významným předpokladem úspěchu je denní hodnocení své osobní činnosti a její kritické srovnávání s kladným vzorem. Velitel (náčelník) by měl mít představu o ideálu, na základě kterého by mohl určit svůj program sebevýchovy.

Ideál příslušníka velitelského sboru ČSLA — to je osobnost hluboce proniknutá komunistickou ideovostí, oddaná politice KSČ, pracujícímu lidu, socialistické vlasti, která dává všechny síly pro její výstavbu a obranu. Je to člověk, jehož slova se nerozcházejí s činy, který si počíná rozumně, upatňuje péči a pozornost k podřízeným i sobě samému, je mu vlastní pocit osobní důstojnosti.

K dosažení úspěchu v procesu sebevýchovy je nevyhnutelná víra ve vlastní síly, silná vůle, která pramení z dostatečné politické a odborné připravenosti.

Morálně politická a vojenskoodborná připravenost velitelského sboru vytváří ve své jednotě významný předpoklad úspěchu při činnosti každého příslušníka velitelského sboru. Dnes zvláště aktuálně zní slova V. I. Lenina o tom, aby na všech úsecích výstavby socialismu, včetně vojenského „byli lidé nejenom bez sporu oddaní, nýbrž opravdu vzdělaní a mimořádně způsobilí a talentovaní“. (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 33. Praha, Svoboda 1955, s. 296.)

Každý velitel je realizátorem politické linie komunistické strany, socialistického státu, je organizátorem kolektivu lidí, v jehož čele stojí a s nímž je spjat společnými idejemi, názory, cíli a zájmy, ale také mravními hodnotami a morálně politickými vlastnostmi.

Připravenost velitelského sboru, úroveň profesionálních vojenských kádřů, jejich schopnost velet, řídit a vychovávat podřízené je významným předpokladem kvality armády. Součástí této připravenosti je i upevňování morálně politických a vojenskoodborných kvalit velitelů a politických pracovníků.

Řídící práce a řízení sociálních procesů

O náročnosti řídicí práce a vysoké odpovědnosti vedoucích pracovníků bylo již napsáno hodně. Složitost této problematiky velmi výstižně charakterizuje významný sovětský psycholog J. L. Kolominskij: „Být vedoucím pracovníkem není jistě lehké. Zvlášť v naší době, kdy všichni všechno vědí a člověk zrovna nemá univerzitu... Chodí-li vedoucí do práce včas, tak říkají, že to dělá naschvál, aby nám to pak vyčetl. Když chodí pozdě, tak je to zase proto, že se mu všechno promíne, když je vedoucí. Zeptá-li se, jak se daří rodině podřízeného, říkají, že strká nos do cizích věcí, a když se nezeptá, je to člověk, kterého jiní nezajímají...“ (Kolominskij, J. L.: Člověk je tvor společenský. MF, Praha 1974, s. 74.)

Otázkám zkvalitňování řízení a práce vedoucích pracovníků je věnována zvýšená pozornost nejen v materiálech XVI. sjezdu KSČ, ale ve všech následujících zasedáních ÚV KSČ. Řešení těchto otázek v podmínkách ČSLA předpokládá zefektivnit procesy ve dvou vzájemně spjatých rovinách. V první jde o zkvalitnění systému výběru, přípravy a rozmístování kádru do funkcí podle potřeb strany a ozbrojených sil. Ve druhé rovině jde o neustálé upevňování a rozvíjení systému nedílné velitelské pravomoci na stranickém základě, což představuje vést velitele (náčelníky) k utváření vhodných návyků ve

výchovné práci, učit je umění formovat pevný kolektiv na základě soudružských vztahů, správně utvářet jejich vztahy se stranickou organizací, opírat se o její pomoc a zároveň usměrňovat její činnost.

Dále se budu věnovat některým sociálně psychologickým aspektům, jež ovlivňují účinnost přijímaných opatření ve druhé rovině.

Velitel, náčelník, každý nadřízený, a to bez ohledu zda si to uvědomuje nebo ne, působí na své podřízené celou svou osobností. Působí nejen na jednotlivé pracovníky, ale na celou sociální atmosféru daného kolektivu. Svým vystupováním, jednáním a chováním ztělesňuje a ztvárňuje jejich představy o plnění základních řádů a předpisů, o možných přístupech k plnění funkčních i občanských povinností, o praktické politice komunistické strany. Pohledem přes problémy svého pracoviště, existujících vztahů mezi spolupracovníky, vztahů k nadřízeným a vztahů mezi nadřízenými, posuzují podřízení nejen své nadřízené, jak plní a realizují stranická usnesení, ale prostřednictvím jejich chování i celou politiku strany, neboť vedoucí pracovník je představitelem této politiky. Zhmožňuje pro podřízené v každém okamžiku vojenský režim, který je sice zakotven ve služebních řádech, předpisech, nařízeních a směrnících, avšak konkrétní a specifickou podobu mu dodává právě

osobnost nadřízeného. Způsobem svého přístupu k lidem a k problémům podstatně ovlivňuje velitel (náčelník) celou oblast mezilidských vztahů na pracovišti, významně ovlivňuje probíhající sociální procesy.

Někdy pohlížíme na velitele (náčelníky) jen jako na organizátory výcviku a plnění stanovených úkolů a zapomínáme na jejich sociální úlohu — úlohu organizátora a vychovatele kolektivu. Žádné sebedokonalější zbraňové systémy a nejmodernější technika nezajistí úspěch, jestliže nebude stmelena kolektiv, který má plnit určené úkoly, jestliže se v kolektivu nevytvoří vztahy soudružství a vzájemné pomoci, hluboká odpovědnost všech a každého za svěření věc. Znalost lidí, jejich charakteru, postojů, potřeb, problémů, starostí i radostí, způsobu jejich prožívání nejrůznějších situací, schopnost formovat, upevňovat a vést kolektiv ve jméno společné věci — to je sociální úloha každého nadřízeného, která se projevuje v jeho každodenní řídicí a organizátorské práci. Problém spočívá v tom, zda jednání nadřízeného vždy a v každé situaci působí žádoucím směrem, k posilování efektivnosti sociální úlohy řízení, nebo působí opačně. „Kdo chce řídit“ — učil V. I. Lenin — „musí znát věc...“ Není možné řídit „bez odborné způsobilosti... bez znalosti toho, jak řídit.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 36. Praha 1958, s. 504.)

Vedle této skutečnosti staví objektivně nové kvalitativní požadavky na veškerou řídicí a organizátorskou práci vědeckotechnický pokrok. Řízení musí stále více postihovat vedle problémů technického a odborného charakteru i oblast sociální. Zaváděním nové bojové techniky a automatizovaných systémů velení, rozšiřováním možností využití výpočetní techniky vznikají velmi složité vztahy mezi lidmi a touto novou technikou a jak ukazuje praxe, utvářejí se ještě mnohem složitější vztahy mezi lidmi, kterých se změna (zavedení nových technických prostředků na pracoviště) bezprostředně dotýká. Takové situace jsou doprovázeny celou řadou so-

ciálních souvislostí, jež s sebou nesou mnoho problémů a často i konfliktů. Důslednější a účinnější využívání výsledků vědy v praktické činnosti lidí se zřejmě neobejde bez odborné analýzy sociálních důsledků na konkrétním pracovišti, bez ujasnění sociálních funkcí při jejich realizaci, bez pochopení jejich sociálního obsahu.

V neposlední řadě je nutné zdůraznit, že k řídicí a organizátorské práci musíme přistupovat jako k významné a společensky vysoce angažované politické práci. Je to z toho důvodu, že každé rozhodnutí nadřízeného mění daný stav věci prostřednictvím jiných lidí. Toto rozhodnutí ve svých důsledcích neovlivňuje pouze jednání podřízených, nýbrž působí i na jejich myšlení a vnitřní prožívání dané situace. Jsou-li přesvědčeni o správnosti stanovených úkolů a cílů, pak jsou schopni je splnit s obdivuhodnou vitalitou, s vynaložením všech sil a bez ohledu na čas. Tam je nutné hledat zdroj služební a pracovní motivace lidí.

Z naznačených skutečností je zřejmé, proč je důležité věnovat zvýšenou pozornost problematice řízení sociálních procesů nejen u jednotek, ale i na různých pracovištích. Řídit neznamená jenom rozkazovat, nýbrž předpokládá vést i vychovávat podřízené, formovat pevné pracovní kolektivy na základě soudružských vztahů. Rozkaz není všemocný. Zkušenosti ukazují, že roste význam vlivu působení systému sociálního řízení na celkovou činnost a výsledky vojenských jednotek, štábů, skupin, oddělení a správ. Největších úspěchů dosahují tam, kde cílevědomě utvářejí a propracovávají svůj systém řízení sociálních procesů, kde se nadřízení cílevědomě opírají o kolektiv, o zkušenosti, dovednosti a iniciativu podřízených. Věnují pozornost koncepčnosti v práci, omezují operativní řízení jen na skutečně nezbytné případy, řešení problémů ponechávají těm stupňům řízení, kterým skutečně přísluší a neberou „všechno“ na sebe, spolupracují se společenskovešedními pracovišti ČSLA, rozvíjejí účast příslušníků jednotky

nebo pracoviště na řešení stanovených úkolů včetně koncepčních záměrů.

Rídící práci je možné v podstatě rozdělit na čtyři hlavní roviny: sociálně politickou, odborně technickou, ekonomickou a organizační. Řízení sociálních procesů tvoří bezprostředně náplň první roviny, avšak ovlivňuje a prostupuje i roviny další. Jeho předmětem jsou v podmínkách vojenského organismu objektivní procesy probíhající jako důsledek nejrozmanitějších mezilidských interakcí. Ovlivňuje změny ve formální i neformální struktuře organizace, jejích podsystémů a kolektivů včetně interpersonálních vztahů. Z hlediska každého velitele a náčelníka představuje sociální řízení neoddelitelnou složku jeho každodenní řídicí a organizační práce. Realizace takového společenského úkolu, kterým řízení sociálních procesů bezesporu je, není zdaleka jednoduchou záležitostí. **Výsledky vědeckotechnické revoluce neprobíhají pouze do oblasti materiální sféry, nýbrž objektivně vyžadují i nové, vědecky zdůvodněné a praxí ověřené metody práce s lidmi, které se však musí stát atributem veškeré řídicí a organizační práce.** Pro každého vojenského vychovatele — tedy pro každého nadřízeného — je důležité, aby si uvědomil, že jde o velmi složitou, avšak prakticky nesmírně významnou oblast sociálně psychologických faktorů, které ovlivňují veškeré dění nejen u jednotek, ale také u dalších vojenských kolektivů vojáků z povolání. Tyto faktory totiž ovlivňují takové závažné skutečnosti, jako je úroveň morálně politického stavu, dosahované výsledky v bojové a politické přípravě, kvalitu a efektivnost výcviku, kázeň, pracovní motivaci apod. **Můžeme říci, že ovlivňují veškerou úroveň mezilidských vztahů u všech jednotek a na všech pracovištích. Utvářejí konkrétní sociální atmosféru, která je pro daný celek typická a navenek jej charakterizuje.**

Účinně ovlivňovat sociální procesy probíhající v podmínkách ozbrojených sil znamená uplatňovat a cílevědomě zdokonalovat metodu družného úsilí velitelů,

politických orgánů a stranických organizací o nejnovější poznatky psychologických věd.

Jaké jsou tedy oblasti řízení sociálních procesů? **V podmínkách vojenských jednotek** je možné vyčlenit tento okruh problémů:

- příprava na přijetí nováčků (studium kádrových materiálů, příprava vstupních pohovorů, příprava velitelů čet, družstev a nového druhého ročníku apod.),

- průběh adjustace nových vojáků na život ve vojenské jednotce a vztahy mezi prvním a druhým ročníkem,

- formy spolupráce velitelů s rodiči vojáků,

- systém práce s problémovými vojáky,

- proces poznávání podřízených a výchova uvědomělého obránce socialistické vlasti (ovlivňování hodnot a postojů, utváření socialistického uvědomění),

- práce s aktivem jednotky, získávání podřízených pro aktivní plnění úkolů,

- utváření psychické a fyzické odolnosti,

- formování soudružských vztahů a pevných bojových kolektivů,

- propouštění a rozloučení s vojáky odcházejícími do zálohy apod.

V podmínkách vojenských útvarů, svazků, svazů a ostatních pracovišť přistupují ještě další problémy:

- přijetí a zapracování nových vojáků z povolání nebo občanských zaměstnanců vojenské správy,

- pěstování vysoké osobní odpovědnosti a angažovanosti při překonávání těžkostí vojenské služby,

- rozhodování a velení v podmínkách rizika a časového deficitu,

- formování odolnosti velitelů, náčelníků a příslušníků štábů vůči zátěžovým situacím,

- ovlivňování sociálních vztahů a motivace pracovníků,

- příprava vedoucích funkcionářů a jejich podřízených,

- vedení a účast podřízených na řízení,
- míra účasti velitelů, náčelníků a příslušníků štábu na řízení sociálních procesů,
- vztah člověk a technika,
- kádrová, personální a sociální politika apod.

Je zřejmé, že čím vyšší stupeň řízení, tím vyšší odpovědnost za systém řízení sociálních procesů a jeho praktické fungování. Uvedené okruhy problémů, na které by se mělo řízení sociálních procesů zaměřovat, nevycházejí zdaleka všechnu problematiku. Naznačují pouze tu skutečnost, že řízení sociálních procesů je nutné vidět v pevném spojení s praktickými a konkrétními úkoly každodenní praxe.

Jako příklad může posloužit realizace závažného celospolečenského úkolu, jakým je rozvíjení účasti pracujících na řízení v podmínkách ozbrojených sil. Ve veřejnosti i u některých příslušníků velitelského sboru se nezdá vyskytnout názor, že v armádě, kde vedoucí pracovníci disponují nedílnou velitelskou pravomocí, tzn. mají právo vydávat rozkazy a podřízení je musí bez odmluv a jakýchkoli diskusí plnit, tento požadavek realizovat nelze, popřípadě jsou neujasněné konkrétní přístupy.

Nebudu se zabývat podstatou a obsahem nedílné velitelské pravomoci a jejím vztahem k demokratickým formám řízení — tomu jsou věnovány jiné odborné studie. Důležité je zjištění, že nedílná velitelská pravomoc na stranickém základě nepopírá, nýbrž vychází ze zásad demokratického centralismu, které jsou však modifikovány posláním a úlohou socialistické armády. Využívat kolektivních zkušeností je velitelům a náčelníkům uloženo základními vojenskými normami. Řád vnitřní služby ozbrojených sil ČSSR ukládá nadřízeným všestranně se seznamovat s podřízenými osobním stykem ve službě i mimo ni a v práci využívat návrhů podřízených.

Vydávání rozkazů podřízeným je součástí řídicí práce. Řízení však nelze redukovat na pouhé nařizování, umožňuje for-

mální autoritou zastávané funkce. Nadřízení, kteří plně nedoceňují nezbytnost cílevědomého působení na probíhající sociální procesy, většinou přeceňují úlohu rozkazů a zdůrazňují vztahy nadřízenosti a podřízenosti. Vydávání strohých rozkazů někteří z nich mylně považují za účelný projev rozhodnosti, energičnosti a síly. Takový v podstatě administrativní přístup k podřízeným zpravidla vede ke snižování jejich samostatnosti a iniciativy. Vedle množství vydávaných rozkazů se množí řada doplňujících nařízení zacházejících do zbytečných podrobností — „aby se na nic nezapomnělo“. Ve svých důsledcích vytváří taková praxe ovzduší vzájemné nedůvěry a napjaté mezilidské vztahy. Cílem snažení není pak změna určitého stavu, nýbrž mít papírový doklad o určité činnosti. Přitom v celé řadě případů je možné cíl řízení dosáhnout jinak než striktním rozkazem. To však v žádném případě neznamená, že by se v armádě mělo přestat s vydáváním rozkazů. Rozkaz by však měl být reálný a účelný, neboť vydávání rozkazů a nařízení bez ohledu na reálné možnosti jejich splnění ve stanovených termínech a kvalitě je radikální cestou ke ztrátě osobní autority a ve svém důsledku i ke snížení účinnosti řídicí a organizační práce.

Při výchově obránce socialistické vlasti nejde o výchovu ke slepé kázní, o podřízené, kteří plní pouze příkazy, nýbrž cílem působení je člověk, který dokáže samostatně a iniciativně jednat, spolupracovat s ostatními a být platným členem vojenského kolektivu.

Přímý vliv velitelských opatření na úroveň vojenské kázně a výsledky bojové a politické přípravy nelze v žádném případě podceňovat. Na druhé straně však nemůžeme v rozkazu vidět všespásný univerzální prostředek k ovlivnění činnosti lidí. **Vychovávat podřízené k uvědomělé kázní, získávat je k iniciativní spolupráci při řešení úkolů a problémů jednotky, štábu, pracovního kolektivu apod., to je nejzávažnější požadavek na řízení sociálních**

procesů. Takový požadavek však pomoci rozkazu splnit nelze.

Proto je důležité uplatňovat v každodenní práci velitelů a náčelníků leninský styl práce vedoucích pracovníků. Ten je možné jednoduše charakterizovat jako proces soustavné práce s podřízenými k sjednocení jejich úsilí na splnění stanovených cílů, jako proces dosahování společenských cílů prostřednictvím podřízených, prostřednictvím kolektivu. To předpokládá od každého nadřízeného umět formovat kolektiv (ať už vojenské jednotky, štábních pracovníků, skupiny a oddělení a podobně), umět využívat pro plnění úkolů schopností, citů, zájmů a dovedností podřízených. Krátce řečeno — umět je vhodně motivovat. Na druhé straně předpokládá leninský styl řízení i umění vedoucího pracovníka učit se od podřízených, učit se od kolektivu. Je pravdou, že takový přístup k řídicí práci klade daleko větší požadavky na osobnost nadřízeného a vyžaduje umění hospodaření s časem. Toho nemá nikdo nazbyt a zvláště trpíme-li utkvělou představou, že jediné my to myslíme dobře a co neuděláme sami, to není nebo je špatně, pak nikdy nejsme s ničím hotovi a sami sebe (a své okolí) zbytečně neurotizujeme. Vždy bychom měli zvážit, které úkoly a činnosti musíme udělat bezpodmínečně sami, a které může vykonat někdo jiný. **To však předpokládá důvěřovat podřízeným. Bez úcty a upřímného vztahu k lidem se nám nikdy nemůže podařit jen získat.** Podřízení rychle odhalí strojený a neupřímný vztah k nim, byť je maskován shovívavou zvořálostí. Musíme si uvědomit, že i naši podřízení mají schopnosti a dovednosti vykonávat činnosti, které vykonáváme sami, a že někteří to dokonce dokáží lépe než my. A že se někdy všechno nepodaří? „Není moudrý ten, kdo nedělá chyby. Takoví lidé nejsou, a ani nemohou být. Moudrý je ten, kdo dělá chyby nepříteli podstatné a kdo je dovede snadno a rychle napravovat.“ [Lenin, V. I.: Spisy, sv. 31. Praha 1955, s. 29.]

To jsou významné skutečnosti působící na kvalitu sociálních vztahů. V ovzduší

nedůvěry nebo nepřístupnosti k argumentům podřízených můžeme těžko hovořit o soudružských vztazích. Ať jde o práci velitele s rotním aktivem nebo o řízení pracovní porady k určitému problému na vyšším stupni řízení, **vždy je nutný určitý sociálně psychologický přístup k motivaci podřízených. Vždy bychom měli mít promyšlený a předem připravený plán čeho a jak chceme dosáhnout.** Uvědomit si, že práce s aktivem nebo pracovní porada nejsou velitelským shromážděním, nýbrž platformou, do které všichni účastníci přinášejí své osobní zkušenosti, názory na společenské problémy a jejich řešení, nejrůznější postoje, představy a očekávání. Takové ovzduší tvořivé aktivity nevzniká najednou, bez problémů, nýbrž cílevědomou a trpělivou prací velitele nebo náčelníka. **Vytvoření takového sociálního klimatu, ve kterém je možné bez zábran se vyjadřovat k projednávaným problémům, není však konečným cílem řízení sociálních procesů, nýbrž předpokladem i prostředkem pro kvalitnější plnění každodenních úkolů.**

Chceme-li vytvořit skutečné soudružské prostředí, musíme počítat s tím, že ne všechno co uslyšíme, se nám bude líbit, že všichni budou o překot souhlasit s našimi názory a představami. Nemusíme se však kvůli tomu příliš smutit, neboť míra otevřenosti v projevech podřízených při projednávání určitého problému ukazuje stupeň jejich důvěry k nám. Na druhé straně by nás měla varovat nekritická atmosféra, kdy podřízení se k projednávaným problémům konkrétně nevyjadřují, se vším souhlasí, případně jsou-li vyzváni, odpovídají obecně nebo vyhýbavě. V takovém případě je nutné zvážit, kde je chyba. Čeho se bojí, proč nám nedůvěřují, vyjádřili jsme své myšlenky tak, aby nás jednoznačně pochopili, netvářili jsme se při diskusi k nějakému přednesenému návrhu ironicky, striktně odmítavě, výsměšně apod.?

Ne všechno, co se nám nelíbí a v probíhající diskusi nás pohoršuje nebo rozčiluje, je kritika našeho rozkazu. Ale rádi si to však tak většinou vysvětlujeme, ne-

boť kdo rád slyší kritiku ke své práci a zvláště když jde o práci řídící? V této pro nás nepříjemné situaci máme v podstatě dvě možnosti. Přerušit diskusi na choulostivé téma a schovat se do oblasti tabu, což v podmínkách armádního organismu znamená prohlásit, že jde o kritiku rozkazu. Je pochopitelné, že i tomuto postupu se v praxi nevyhneme. Půjde jen o to využívat ho minimálně a vysoce takticky, neboť musíme počítat vždy s negativní odezvou u diskutujících, která se příště může projevit formálností diskuse s sníženou aktivitou. Mohou nám pak zůstat utajeny významné skutečnosti ze života kolektivu, popřípadě i vysoce podnětné myšlenky. V druhém případě necháme diskusi proběhnout, ev. ji záměrně prohloubíme.

Je na místě zdůraznit, že hovoříme o takových formách řízení jako je pracovní porada, práce s aktivem, vojenská schůze apod., jejichž prostřednictvím je možné rozvíjet účast podřízených na řízení a tak využívat kolektivních zkušeností v řídicí činnosti. Je zřejmé, že těchto forem využíváme v přípravné fázi rozhodovacího procesu, kdy hledáme optimální řešení, avšak přijetím rozhodnutí, kterým bereme na sebe odpovědnost za dané řešení, končí veškeré diskuse. V. I. Lenin nejednou poukazoval na úlohu kolektivu při řízení, avšak zároveň nekompromisně požadoval osobní odpovědnost vedoucího pracovníka za svěřený úsek. „Projednávat se má společně a odpovědnost má mít jedna osoba.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 33. Praha 1955, s. 61.)

Objektivní zákonitostí výstavby vyspělé socialistické společnosti a zabezpečování její obrany si nutně vyžadují zvyšování úrovně řídicí a organizační práce na všech stupních řízení, vyžadují všestrannou přípravu kádru. V současných podmínkách již nemohou v práci s lidmi dostatečně znalosti na základě osobní zkušenosti nebo intuice. Velitelé, náčelníci, straníční funkcionáři, komunisté — všichni, kteří ovlivňují jednání, myšlení a prožívání lidí, musí znát neefektivnější způsoby výchovného působení na člověka, znát zákonitosti vznikající v procesu vzájemného styku lidí. Pro každodenní praxi je důležité, aby do činnosti každého nadřízeného i do praktické ideologické práce pronikly poznatky o zákonitostech utváření psychologie sociálních skupin a kolektivů (ne pouze kolektivů vojáků základní služby), aby efektivní řízení sociálních procesů na všech stupních řízení se stalo neododdělitelnou součástí řídicí a organizační práce.

K problematice řízení sociálních procesů by bylo vhodné zaměřit přípravu i školení vedoucích pracovníků v ČSLA — obrazně řečeno počínaje velitelem družstva a konče každým nadřízeným, který řídí určitý kolektiv. V rámci této přípravy věnovat intenzivní pozornost osobnostním a sociálně psychologickým faktorům, které prostupují celou problematiku řízení sociálních procesů. Významně urychlit a zefektivnit tento proces by pomohlo rozpracování celkové koncepce rozvoje psychologie v ČSLA s jeho centrálním řízením.

SPP při přechodu vojsk z mírového stavu na válečný

Přechod ozbrojených sil z mírového na válečný stav obsahuje celý komplex úkolů, které spočívají v jednotě vojenských, vojenskopolitických, organizačních, vojenskotechnických a materiálních činitelů. Zabezpečuje se jimi plnění úkolů v situaci, která si vynucuje zvláštní opatření, nebo v podmínkách branné pohotovosti státu.

Nejdůležitější součástí a obsahem tohoto přechodu ozbrojených sil z mírového na válečný stav je vojsková mobilizace. Ta spočívá v plánovitém přechodu vojsk, místních vojenských správ a zařízení na válečnou organizaci při současné realizaci úkolů mobilizačního doplnění orgánů velení, svazků, útvarů a zařízení ve stanovených časových lhůtách. Rozhodující úkoly spočívají v povolání a dodání mobilizačních záloh a materiálu všeho druhu, včetně materiálu z národního hospodářství, provedení bojového stmelení 1. a 2. etapy jako bezprostřední přípravy k plnění bojových úkolů podle stanoveného operačního použití.

Z této charakteristiky přechodu z mírového na válečný stav je možné ukázat na obsah i zkušenosti při stranickopolitickém řešení a zabezpečování uvedených úkolů.

Přitom je nutné vycházet z toho, že obsah činnosti bude na různých místech odlišný, podle toho, zda jde o štáb příslušného stupně, útvar, jednotku bojového charakteru, místní vojenskou správu, vojenskou školu, zařízení frontového týlu nebo teritoriálního charakteru.

K obsahu těchto úkolů a opatření, které vyplývají ze zvláštností podmínek jejich realizace, je nutné soustavně orientovat činnost velitelů, náčelníků, štábů a politických orgánů na všech stupních, politického aparátu a stranických organizací v souladu s požadavky vojenskopolitických

dokumentů velení ČSLA na výcvikový rok.

Je potřebné zdůraznit, že na úrovni všestranné připravenosti velitelských, politických i odborných orgánů realizovat připravená opatření bojové a mobilizační pohotovosti závisí i plánovitý přechod z mírového na válečný stav.

Proto obsah stranickopolitické práce v podmínkách velitelství Východního vojenského okruhu (VVO) orientujeme na zabezpečování komplexního chápání požadavků těchto úkolů a jejich důslednou realizaci na všech stupních velení a politického aparátu. Účinnost této práce spočívá v tom, že se její obsah spojuje s objasňováním a vysvětlováním dynamiky a složitosti mezinárodního vývoje, se závěrem pro konkrétní plnění funkčních povinností zvláště v současném období. Zkušenosti z vlivu SPP na celou tuto oblast potvrzují, že když se využívá a zapojuje do jejího uskutečňování i široký velitelský a stranický aktiv, tato je účinnější a současně se obohacuje o nové poznatky, formy i metody.

Vojenskopolitická situace, vědeckotechnický pokrok ve vojenství, moderní zbraňové systémy, ale i rostoucí nároky na lidského činitele ovlivňují naše jednání. Nutí nás přistupovat k obsahu přechodu z mírového na válečný stav jako k procesu stále se vyvíjejícímu a neukončenému, který vyžaduje soustavné obnovování a zdokonalování.

Z toho zákonitě vyplývají požadavky na všestrannou připravenost velitelů, štábů, ale i politických orgánů, politického aparátu na jednotlivých stupních, včetně pracovitosti SPP, ale i veškeré dokumentace a v celkové připravenosti k plnění úkolů při přechodu z mírového stavu na válečný.

SPP za stálé bojové pohotovosti při zabezpečování přechodu do vyšších stupňů

V obsahu stálé bojové pohotovosti kromě úkolů vyplývajících z výcvikových dokumentů v oblasti bojové a politické přípravy vojsk a místních vojenských správ, je požadavek denně zabezpečovat a současně vytvářet všestranné předpoklady k přechodu do vyšších stupňů bojové pohotovosti a k realizaci opatření možného doplňování vojsk mobilizačními zálohami. Rozhodující úkol i zodpovědnost objektivně nese velitelský sbor, který organizuje veškerou činnost, počínaje politickými, organizačními, mobilizačními, technickými a materiálními opatřeními.

V návaznosti na práci velitelského sboru působí činnost politických orgánů, politického aparátu a stranických organizací, které formami a metodami SPP naplňují požadavky bojové a politické přípravy, bojové a mobilizační pohotovosti v oblasti vytváření příznivých politických a morálních podmínek k úspěšnému plnění těchto úkolů.

V tom je zárukou dosažení souladu jednotného působení velitelských a politických opatření. To jsou současně východiska pro politické orgány, politický aparát na jednotlivých stupních k řešení a zabezpečení vlastní připravenosti k plnění všeobecných, ale zejména vlastních opatření a plnění úkolů při přechodu do vyšších stupňů bojové pohotovosti, při realizaci doplňování vojsk a při přechodu z mírového na válečný stav.

Získané zkušenosti potvrzují, že jen každodenní cílevědomá SPP je nezbytnou podmínkou při zabezpečování těchto rozhodujících úkolů v činnosti vojsk a místních vojenských správ, i k vytváření nutných předpokladů v oblasti vědomí všech příslušníků, jako předpokladu jejich správného pochopení.

Správnost zaměření SPP je zabezpečována i tím, že obsah stranickopolitických opatření respektuje obsah Směrnice pro uvádění vojsk a místních vojenských správ do bojové pohotovosti, že vychází ze zásad soudobé mobilizace, z nařízení a z mobilizačních předpisů, čímž se dosahuje požadované jednoty v činnosti velitelů (náčelníků) a politických orgánů.

V jednotě s tím celý systém a obsah ideové výchovné práce trvale orientujeme na upevňování třídního uvědomění, socialistického vlastnictví, vědomí proletářského a socialistického internacionalismu příslušníků armády, aby požadavky bojové pohotovosti a soudobé mobilizace ozbrojených sil pronikaly do vědomí a vyústily v uvědomělé plnění stanovených úkolů.

Zkušenosti z prověrek, ale i ostatních zaměstnání na podřízených stupních vedly štáb VVO ke zpracování metodik pro stálou bojovou pohotovost jednotlivých velitelských stupňů. Politická správa VVO v návaznosti propracovala a vydala obdobné metodiky pro PO svazků, KVS a ZVP útvarů. Propracované metodiky do denních, týdenních, měsíčních opatření a úkolů ve výcvikovém období se v praxi osvědčily. Jejich přínos je v tom, že se sjednotil postup i úsilí politického aparátu při naplňování úkolů stálé bojové pohotovosti a umožnily tak cílevědoměji orientovat jeho práci, obsah SPP na rozhodující oblasti zabezpečení bojové a mobilizační pohotovosti.

Důsledným uplatňováním těchto metodik v činnosti velitelů a politického aparátu se zlepšila celková jejich připravenost provádět všechna opatření, kterými se zabezpečuje přechod do vyšších stupňů bojové pohotovosti, ale i přechod z mírového na válečný stav.

Pod tímto vlivem přistupují velitelé, štáby a politický aparát na všech stupních k denně prováděnému bojovému rozdělení, jako důležitému předpokladu k plnění stanovených úkolů. V tom jsou i záruky včasného rozvinutí všech opatření v požadovaném rozsahu.

Důležitou úlohu mají i různé praktická zaměstnání, ukázky z oblasti bojové a mobilizační pohotovosti, kterým je věnována v našich podmínkách trvalá pozornost. Při nich teoreticky i prakticky objasňujeme obsah SPP, činnost politického aparátu v závislosti na jeho rozmístění, s důrazem na práci v mobilizačních pracovištích, v 1. i ve 2. etapě bojového stmelení.

V přípravě politického aparátu se osvědčila i samostatná zaměstnání na stupni PO svazků, ale i všechny druhy praktických zaměstnání. V tomto směru jsou využívány mobilizační rozehty, cvičení, ukázky dílčích mobilizačních činností, štábní návčiky apod., při kterých se sleduje realnost stranickopolitických opatření, procvičuje se činnost politického aparátu v jednotlivých situacích a stupních bojové pohotovosti.

Výsledkem těchto zaměstnání je, že se postupně zvýšila připravenost politických orgánů i aparátu řídit a organizovat SPP při přechodu do vyšších stupňů bojové pohotovosti a při přechodu z mírového na válečný stav.

Vzhledem k obměně kádru je nutné v této oblasti zabezpečovat obnovování připravenosti velitelů i politického aparátu k plnění úkolů, s využitím poznatků

z praktických zaměstnání a z obsahu dokumentace. Tím udržovat jejich připravenost na požadované úrovni.

Positivní úlohu plní i správně orientovaná a usměrňovaná socialistická soutěž uvnitř jednotek, útvarů a místních vojenských správ, ale i každoročně vyhlašované celookruhové soutěže o nejlepší bojový útvar, týlové zařízení a místní vojenskou správu. Jejich přínos je nejen ve zvýšeném zájmu o zkvalitnění jednotlivých oblastí bojové a mobilizační pohotovosti, ale současně působí jako mobilizující a výchovný činitel.

Kromě zabezpečování úkolů SPP v dalším propracování činnosti politického aparátu

v jednotlivých stupních bojové pohotovosti, s důrazem na plnění mobilizačních úkolů, současně sledujeme otázky, kterými se ujasňují, ale i propracovávají taková opatření politického aparátu, která přechod z mírového na válečný stav přímo podmiňují. Je to především samotný obsah práce politických orgánů, politického aparátu, ale i obsah SPP po splnění rozhodujících mobilizačních úkolů. V návaznosti na ně řešíme a zabezpečujeme celý rozsah úkolů teritoriálního charakteru, upřesnění zdrojů všech druhů záloh k vytváření nových svazků a útvarů, řešení a zabezpečení opatření přechodu na zkrácenou výuku ve vojenských středních školách apod.

SPP při přechodu z mírového stavu na válečný

Přechod do vyšších stupňů bojové pohotovosti a z nich na válečný stav je prakticky výsledkem celého předcházejícího období — stále bojové pohotovosti. Realizaci komplexu úkolů a opatření velitelскоorganizačního, vojenskopolitického, technického i materiálního charakteru, které vycházejí ze základních dokumentů, směrnic a předpisů pro bojovou a mobilizační pohotovost, se naplňují požadavky k postupnému přechodu z mírového na válečný stav. Jejich hlavním smyslem je zpravidla změna organizační struktury podle tabulek válečných počtů, změny v organizační struktuře velitelských, politických orgánů, stranických i svazáckých organizací, ale i postupné změny ve velitelské a politické podřízenosti.

V opatřeních SPP u vojsk, místních vojenských správ, zařízení, ale i na všech štábech při plnění úkolů vyšších stupňů bojové pohotovosti prosazujeme, aby byly orientovány na rozhodující úseky činnosti. Vyšší požadavky jsou objektivně kladeny na celou oblast ideologické práce, na znalost politické situace na jednotlivých pracovištích, ve vytvářených jednotkách, ve štábech a na zdroje možného šíření negativních nálad a tendencí, které mohou morálně politický stav ovlivňovat a tím i samotné plnění úkolů. Rozhodující úlohu bude mít jednotný přístup velitelů, příslušníků štábů, politického aparátu, náčelníků mobilizačních pracovišť i velitelů jednotek. Toho je možné dosáhnout jen tím, že ti budou včas připraveni k jednotnému provádění politické práce mezi příslušníky a zejména mezi nastupujícími zálohami.

Účinněji realizovat tyto úkoly předpokládá kromě politického aparátu aktivně zapojit i všechny velitele (náčelníky) a

příslušníky štábů všech stupňů při provádění SPP, diferencovaně v jednotlivých stupních bojové pohotovosti, v průběhu doplňování vojsk a za mobilizace.

U místních vojenských správ se osvědčuje tuto jednotnou přípravu orientovat na zabezpečení činnosti celého doručovacího aparátu, který v tomto směru plní důležitou úlohu v práci mezi uvědomovanými zálohami a k soustředování poznatků politického charakteru daného doručovacího obvodu.

Ve vojenských školách opatření uvedeného charakteru předpokládají diferencovat úkoly v práci mezi stálým stavem, mezi žáky (posluchači) a u některých i mezi zálohami.

Je nutné zdůraznit, že obsah jednotlivých stupňů bojové pohotovosti (doplňování vojsk), ale i tomu odpovídající celý rozsah SPP zejména v průběhu realizace připravených opatření 1. etapy bojového stmelení (sladění práce štábů na jednotlivých stupních), vytváří předpoklady pro přechod z mírového na válečný stav. V nich se mimo jiného orientuje pozornost i na organizační, ale i politické stmelování kolektivů součástí, jednotek, útvarů, štábů a ostatních zařízení tak, aby byly schopny realizovat úkoly v nové (pozměněné) organizační struktuře. V této činnosti, jako součásti 1. etapy bojového stmelení, je zvláštní pozornost věnována ze strany velitelů (náčelníků) a politického aparátu především organizačnímu i obsahovému vytváření stranické a svazácké struktury. Zejména nově vytvořené stranické organizace budou svým vlivem a obsahem napomáhat řešit všechny úkoly spojené s dosažením stanovené doby pohotovosti a současně i ukončení přechodu z mírového stavu na válečný. V tom spočívá i jejich

úloha jako důležitého činitele, který ovlivňuje celkový stav plnění úkolů a zvláště při přechodu na novou (změněnou) organizační strukturu.

To jsou základní a rozhodující úkoly, které vytvářejí předpoklady pro přechod z mírového na válečný stav u bojových svazků, útvarů a zařízení. Celý rozsah uvedených úkolů a opatření v jednotlivých oblastech velitelské, politické i ostatních činnostech zabezpečují přechod na novou organizační strukturu a kdy se v dalším realizují opatření přechodu do jiné velitelské a politické podřízenosti.

Dokončení tohoto přechodu z mírového na válečný stav předpokládá plnění úkolů politických orgánů na základě již v současné době připravené a v dokumentaci uložené politické podřízenosti, řešící všechny změny, které po splnění mobilizačních úkolů vzniknou.

U teritoriálních orgánů jsou tyto úkoly zabezpečeny přechodem na novou (změněnou) organizační strukturu zpravidla ještě v průběhu plnění hlavních mobilizačních úkolů, které řídí, kontrolují a provádějí.

V závěru je možné konstatovat, že současný dosažený stupeň si vyžaduje nadále věnovat pozornost ideově výchovnému působení ve smyslu požadavků dalšího zdokonalování činnosti za vyšších stupňů bojové pohotovosti, zejména k plnění úkolů

při doplňování vojsk mobilizačními zálohami a k zabezpečení přechodu z mírového na válečný stav. To předpokládá vycházet ze skutečnosti, že proces formování vědomí příslušníků jednotek, útvarů, štábů a ostatních zařízení je stejně nepřetržitý a složitý, jak je nepřetržitý a složitý proces zdokonalování bojové a mobilizační pohotovosti.

Současně s tím zaměřit úsilí k překonávání rozdílu mezi slovy a činy, který se projevuje v pouhém proklamování nutnosti nepřetržité bojové a mobilizační pohotovosti. To vyžaduje promítnout tyto požadavky do denní praktické činnosti všech velitelů, náčelníků, politických pracovníků a stranických organizací.

Narůstání požadavků na bojovou a mobilizační pohotovost a organizovaný přechod z mírového na válečný stav, v závislosti na zvládnutosti, a rozdílné podmínky na jednotlivých stupních vojsk, místních vojenských správ, zařízení i vojenských škol vyžadují i nadále věnovat pozornost stranickopolitickému ovlivňování těchto úkolů. K tomu orientovat pozornost na zdokonalování práce především štábů, politických orgánů a politického aparátu. V tomto směru sledovat všechny změny v obsazení velitelských, odborných orgánů a politického aparátu a včas s nimi řešit potřebnou přípravu v závislosti na jejich zařazení za mimořádných opatření.

K PLNĚNÍ ÚKOLŮ OPERAČNÍ PŘÍPRAVY VE VÝCVIKOVÉM ROCE 1985-1986

Rok 1986 bude prvním rokem nové, osmé pětiletky. Současně bude rokem konání XVII. sjezdu Komunistické strany Československa a voleb do orgánů lidové moci všech stupňů. Při těchto významných příležitostech budeme bilancovat úspěchy dosažené v prohlubování vedoucí úlohy KSČ, upevňování morálně politické jednoty naší společnosti, rozvoje socialistické demokracie i v budování materiálně technické základny socialismu v naší vlasti. Současně budeme kriticky hodnotit a hluboce analyzovat nedostatky, které brzdí rychlejší postup vpřed ve všech uvedených oblastech, zjišťovat jejich příčiny a hledat cesty k nápravě s cílem zabezpečit optimální podmínky pro další úspěšný průběh rozvinuté socialistické výstavby v ČSR.

Cbdobný proces probíhá i v naší ČSLA. Spolu s hodnocením výsledků dosažených ve zvyšování bojové síly, morálně politické pevnosti, kázně a všestranné připravenosti naší armády v uplynulém výcvikovém roce současně analyzujeme stav splnění úkolů, které nám byly stanoveny XVI. sjezdem KSČ, vytyčujeme si nové úkoly a hledáme nejlepší způsoby a cesty jejich plnění. I pro nás jsou v tomto směru závazné závěry 15. zasedání ÚV KSČ, které jednoznačně potvrdily základní strategickou linii dalšího rozvoje naší společnosti a ekonomiky, zaměřenou na intenzifikaci, zvyšování efektivnosti a kvality veškeré společenské činnosti. V aplikaci na úkoly a podmínky ČSLA to znamená s ještě větším úsilím zabezpečovat cílevědomé řízení, vysokou organizovanost, ideovou, obsahovou a metodickou úroveň procesu výchovy a přípravy velitelů, štábů a vojsk při racionálním využívání všech prostředků, které nám poskytuje společnost k naplnění poslání naší armády při zabezpečování obrany socialismu, což je také jednoznačně vyjádřeno v Rozkaze ministra národní obrany č. 012.

Hodnotíme-li z tohoto hlediska výsledky naší práce konkrétně v oblasti operační přípravy velitelů a štábů, můžeme s uspokojením konstatovat, že se nám mnohé podařilo. Operační a operačně taktická cvičení uskutečněná v uplynulém výcvikovém roce v národním rámci i společně se štáby a vojsky spojenec-kých armád napomohla k dalšímu růstu připravenosti generálů, důstojníků a štábů a prokázala jejich schopnosti plánovat soudobé obranné a útočné ope-race, vedené s použitím jaderných zbraní i jen konvenčními prostředky a velet vojskům v jejich průběhu.

Současně však poznatky z těchto cvičení svědčí i o tom, že v novém výcvi-kovém roce bude zapotřebí ve všech formách operační přípravy klást důraz na další ještě hlubší osvojení zásad přípravy a vedení obranných a útočných operací s plným využitím značných bojových možností nově zaváděné techniky a výzbroje a na důsledné řešení všech úkolů zabezpečení vojsk v těchto ope-racích. Zvláštní pozornost musíme věnovat zkvalitnění práce velitelů a štábů při přípravě a přijímání rozhodnutí. Někdy se ještě setkáváme s názorem, že „lepší je jakékoli rozhodnutí, které bylo dáno včas, než žádné“. S tím je mož-né souhlasit jen částečně. Samozřejmě, rozhodnutí jako základ celé další pří-pravy operace a vydání úkolů vojskům musí být dáno včas. Nejde však o „ja-kékoli“ rozhodnutí, ale zásadně jen o rozhodnutí, které plně odpovídá vzniklé situaci, bojovým možnostem vojsk obou stran, a zabezpečuje splnění úkolů sta-novených nadřízeným velitelem.

Aby rozhodnutí přijímané velitelem těmto požadavkům odpovídalo, je nutné, aby mu předcházela konkrétní analytická činnost zástupců velitele, odborných náčelníků a všech složek štábu, každého za svou oblast i v nejužší vzájemné součinnosti ve styčných otázkách. Přitom, vycházejí z úkolu svazu (svazku), detailně a konkrétně zvažovat všechny prvky situace, jak to uvádějí naše řá-dy a předpisy od zhodnocení vlastních vojsk až k počasí, všechny činitele, které nějakým způsobem mohou ovlivnit činnost vojsk i splnění úkolu vcelku. To není nic nového. V praktické činnosti velitelů a štábů vidíme však až pří-liš často zjednodušený až povrchní přístup k této činnosti, co nutně vede k ne-správným závěrům, ovlivněným subjektivními stanovisky, a v důsledku toho k přijetí rozhodnutí a stanovení úkolů vojskům, které ne vždy jsou z hlediska nařizeného úkolu a situace zcela optimální.

Dalším problémem v přípravě bojové činnosti vojsk je **plánování operací**. I když po vydání pomůcky č. 520/OS-85 v tomto výcvikovém roce by už v zása-dě mělo být ve štábech jasné, jaké dokumenty jsou součástí plánu operace a jejich obsah, úroveň zpracovávaných plánů je nadále neuspokojivá z hlediska úplnosti obsahu, podrobnosti a přesnosti plánování činnosti a zabezpečení vojsk i vzájemného sladění v důsledku nedostatků ve vnitřní součinnosti štá-bů. Navíc — pracně zhotovené plány jsou v další činnosti velitelů a štábů čas-to málo využívány a nahrazují se operativním řešením dílčích úkolů velení a zabezpečení vojsk na pracovních mapách velitelů a příslušných náčelníků.

Nedostatky se projevují také v **organizaci bojové činnosti a součinnosti vojsk** v terénu. Ne všechny štáby dovedou práci velitele v terénu včas a kvalitně zplánovat a připravit pro ni potřebné podklady a na druhé straně ne všichni velitelé mohou na základě konkrétní analýzy nadcházející bojové činnosti po-dle prostoru a času jednoznačně vymezit její období, průběh a k nim upřesnit úkol jednotlivých prvků operační sestavy a druhů vojsk. Stále ještě převládá snaha plnit tento důležitý úkol spíše papírovou formou a podle mapy než ži-

vou rozehrnou činnosti vojsk přímo v terénu nebo alespoň s využitím přípravných plastických stolů či map velkého měřítka.

Jsou i některé další problémy v činnosti velitelů a štábů v poli, které svědčí o tom, že otázka dalšího zvyšování jejich znalostí, návyků a celkové připravenosti k velení vojskům v období přípravy a vedení operací, je vysoce aktuální a vyžaduje trvalé úsilí a pozornost na všech stupních. V zásadě půjde o to, aby velitelé a štáby operačních stupňů v novém výcvikovém roce současně **zvládli všechny nové otázky operačního umění a naučili se prakticky je aplikovat při řešení konkrétních bojových situací.** Nadále zůstává v popředí úkol nepřetržitě studovat pravděpodobného **nepřítele**, organizací, výzbroj a zásady použití jeho vojsk a úderných prostředků a hledat odpovídající způsoby činnosti a ochrany našich vojsk před zjištěním a účinky těchto zbraní. Spolu s tím je zapotřebí plně zvládnout **vlastní** nově zaváděnou výzbroj a bojovou techniku, její bojové parametry a účelné využití při plnění stanovených cílů operace a boje. Dále zkvalitňovat obsah a metodiku práce velitelů a štábů při přípravě a vedení operací s použitím i bez použití jaderných zbraní s důrazem na zdůvodněnost a optimálnost přijímaných rozhodnutí, konkrétnost řešení otázek všestranného zabezpečení vojsk v operacích a nepřetržitě velení vojskům.

Základní cestou ke zvýšení všestranné připravenosti velitelů a štábů, jak to vyžaduje rozkaz ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA v novém výcvikovém roce, je **rozhodné zvýšení úrovně** uskutečňování všech opatření operační přípravy. Analýza, kterou jsme v této věci provedli, potvrdila, že nedostatky a problémy, jež se projevují, převážně nejsou ovlivněny množstvím vyčleněného času a formami jejího vykonávání. Obdobně jako v ČSLA je příprava generálů, důstojníků a štábů organizována i v ostatních spojených armádách a plně se osvědčila. Reálně, s posouzením všech ostatních úkolů velitelů a štábů, lze uvažovat jen o určitém přesunu uvnitř vyhrazené doby z teoretické části ve prospěch praktické přípravy pro činnost v poli.

Zásadně je však nutné **změnit přístup** generálů a důstojníků k operační přípravě. Vysokou všestrannou odbornou připravenost vlastní i svých podřízených k plnění úkolů podle válečného předurčení učinit věcí osobní odpovědnosti a profesionální cti každého vojáka z povolání. Jeví se potřebné mnohem **cílevědoměji plánovat tuto přípravu s perspektivou nejméně 2—3 let.** Rozpracovat ucelený cyklus přípravy tak, aby jednotlivá témata individuálního studia, zaměstnání veliteléské přípravy a přípravy velitelů a štábů na sebe vzájemně navazovala, doplňovala se a tím byly vytvořeny podmínky, k bezpečnému zvládnutí stanovené oblasti.

Ve **velitelské přípravě** generálů a důstojníků je nutné místo přednášek mnohem více prosazovat aktivní formy zaměstnání — semináře, seminární besedy, ukázky apod., které by navazovaly na předchozí individuální studium a byly by zaměřeny na upevnění a rozvíjení získaných znalostí. K tomu by bylo vhodné ve štábech všech stupňů kromě řádů a předpisů vytvořit z vydaných přednášek, sborníků, odborných vojenských časopisů a zpravodajských informací přehledný, odděleně evidovaný a proto snadno přístupný studijní fond k využití všem, kdo potřebují jednotlivou tematiku prostudovat. Myslím, že současný systém evidence a uložení pomůcek těmto požadavkům nevyhovuje.

Štábní nácviky (i dílčí) je účelné uskutečňovat na základě jednoho zámyslu jako tematicky na sebe navazující zaměstnání. Převážně je organizovat ve správcích, odděleních a skupinách podle válečné organizace štábů a jednoznač-

ně pro každý z nich stanovit pevný cíl (jaké činnosti procvičit, co zvládnout, jaké dokumenty zpracovat). Na závěr každého nácviku důsledně vyhodnotit, jak byly stanovené cíle splněny, a určit úkoly pro další přípravu, eventuálně dopracování materiálů.

Zvýšit náročnost na přípravu a provádění **komplexních štábních nácviků a velitelско-štábních cvičení**. Pečlivě promýšlet a plánovat činnost cvičících, aby všichni účastníci zaměstnaní byli plně vytížení a aktivně plnili úkoly podle svého zařazení. Nepřipouštět zjednodušování situací a činnosti zařazených. Zkvalitňovat řízení velitelско-štábních cvičení. Rozehru situací v jejich průběhu s ohledem na splnění stanovených učebních cílů důsledně uskutečňovat podle rozhodnutí cvičících. K tomu na základě promyšleného zámyslu a plánu provedení cvičení pozornost zaměřit především na kvalitní **přípravu ředitelství cvičení a rozhodčí služby**. Zde by bylo vhodné připomenout aktivní formy přípravy rozhodčích v tom smyslu, že by v rámci přípravy ke cvičení sami v úloze cvičících studovali a řešili základní situace s posouzením a rozбором přijatých rozhodnutí některým z vedoucích funkcionářů ředitelství cvičení (náčelníkem štábu ŘC nebo řídícím cvičení). Tím by se rozhodčí s předpokládáním průběhem cvičení dokonale seznámili a byli by předem připraveni kvalifikovaně usměrňovat a hodnotit činnost a rozhodnutí cvičících velitelů a štábů. Rovněž je žádoucí už jednou skutečně skoncovat s formálním vyslýcháním obširných dokladů cvičících a těžiště činnosti orgánů řízení cvičení a rozhodčí služby přenést do průběžného sledování jejich práce, zpracovaných dokumentů a velení vojskům bez násilných zásahů do procesu činnosti podřízených.

Hlavní úlohu ve zvýšení kvality a efektivnosti operační přípravy generálů, důstojníků a štábů musí mít odpovědní velitelé a náčelníci. Je nutné, aby zvýšili pozornost a osobní účast v přípravě a organizaci všech opatření, osobně tato zaměstnaní uskutečňovali a řídili. I když nechci nikoho vinit z toho, že by se této činnosti záměrně vyhýbal, sama skutečnost nepřítomnosti hlavních funkcionářů na plánovaných zaměstnáních snižuje u účastníků jejich význam a nezřídka má přímý vliv na nižší úroveň provádění. Mimoto až příliš časté jsou případy odvolávání důstojníků ze zaměstnání k plnění nejrůznějších operativních úkolů. Chceme-li tedy pozvednout úroveň a efektivnost operační přípravy, je třeba začít u velitelů a náčelníků, kteří jsou za její organizaci a výsledky ze své funkce odpovědní a trvale a náročně je i za tuto činnost hodnotit. Jen tím můžeme vytvořit reálné předpoklady k úspěšnému splnění úkolů, které před nás v této oblasti v novém výcvikovém roce staví rozkaz ministra národní obrany ČSSR.

KE SPLNĚNÍ VYSOKÝCH POŽADAVKŮ A NÁROČNÝCH ÚKOLŮ V NOVÉM VÝCVIKOVÉM ROCE

Příslušníci ČSLA pod cílevědomým vedením ústředního výboru Komunistické strany Československa úspěšně splnily úkoly stanovené XVI. sjezdem naší strany a Rozkazem ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk. Další prohloubení vedoucí úlohy strany a jejího vlivu na všechny oblasti života vojsk, cílevědomá ideově výchovná a politickoorganizátorská práce velitelů, příslušníků štábů a politických orgánů vede k růstu bojové připravenosti a pohotovosti svazků a útvarů všech druhů vojsk. Odpovědný přístup k plnění stanovených úkolů se odráží v úsilí o kvalitní plnění výcvikových plánů, zlepšení organizátorské a řídicí práce a v hospodárnějším využívání všech vynakládaných prostředků. Vyšší kvalitou polního výcviku vzrostla celková úroveň připravenosti vojsk k plnění složitých bojových úkolů. Upevnila se vojenská kázeň a organizovanost života vojsk podle základních řádů. Plně si uvědomujeme, že dosažené výsledky jsou spjaty s vedoucí úlohou Komunistické strany Československa.

Rozkazem ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA v tomto výcvikovém roce byly uloženy náročné úkoly v přípravě velitelského sboru, ve výchově a výcviku vojsk. Chceme-li kvalitně splnit uložené úkoly, musíme nejen dosažené pozitivní výsledky udržet, ale všechny síly a prostředky zaměřit k tomu, aby se dále zkvalitnila celková připravenost velitelů, štábů a vojsk.

Význam požadavku kvalitně a v plném rozsahu splnit Rozkaz ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA je zdůrazňován mimo jiné krajně vyhraněným vojenskopolitickým vývojem ve světě. Agresivní kruhy imperialismu, zejména USA, neskřývají svůj záměr likvidovat socialismus jako společenský řád. Orientují se na realizaci koncepce přímé konfrontace, horečně zbrojí, usilují o vojenskou převahu, vyvolávají nové konflikty a krizové situace. Odmiňují mírové návrhy Sovětského svazu a ostatních zemí socialistického společenství k zabezpečení míru a odvrácení hrozby jaderné války.

Abychom při plnění uložených úkolů dosáhli požadovaných výsledků, musíme **hlavní úsilí soustředit na rozhodující předpoklady** růstu celkové bojové schopnosti vojsk.

Jedním z předpokladů růstu celkové bojové schopnosti vojsk je **vysoká a všestranná úroveň připravenosti velitelského sboru**. Přitom platí jednoznačně zásada, že učít podřízené může jen ten, kdo je sám teoreticky na výši, zná problematiku výcviku a má dostatek praktických zkušeností. Tento požadavek při organizaci polního výcviku vystupuje do popředí zejména u těch velitelů, kteří bezprostředně výcvik organizují nebo jej kontrolují. Jejich přípravu je potřeba zaměřit na zvyšování teoretických znalostí, praktických návyků, metodických schopností a učít je uplatňovat cílevědomý tvůrčí přístup ve výchově a výcviku podřízených. Osvojování si nejnovějších poznatků vědy a techniky, soustavné studium nejnovějších poznatků organizace a taktiky vlastních vojsk i nepřítelů, prohlubování technických a odborných znalostí, zvyšování metodické připravenosti, hledání nových a účinnějších metod v přípravě podřízených musí stát v popředí každodenní činnosti velitelů a příslušníků štábů všech velitelských stupňů.

V přípravě velitelského sboru tedy jde o prohlubování znalostí zásad bojového řádu, dokonalejší jejich uplatňování v polním výcviku vojsk a o vyhledávání nových způsobů boje, které umožňují plnit složité bojové úkoly v krátkých časových lhůtách s vysokou efektivností. Zkvalitňovat rozhodovací proces, organizaci součinnosti a velení jednotkám při plnění bojových úkolů v terénu. Zvyšovat úroveň metodické připravenosti nejnižších velitelů. Na taktických cvičeních učít a zdokonalovat velitele a příslušníky štábů v praktickém zpracovávání propočtů, ve stanovování reálných a zdůvodněných úkolů podřízeným a ve velení v podmínkách silného radioelektronického rušení. Zvláštní pozornost věnovat průzkumu, maskování a obraně míst velení.

Dalším předpokladem růstu celkové bojové schopnosti vojsk je, aby těžiště v bojové přípravě bylo zaměřeno na **správnou organizaci a provádění praktického polního výcviku vojsk** v podmínkách maximálně se přibližujících skutečnému boji. Hlavní úsilí musí být soustředěno na zvyšování kvality a efektivnosti výcviku, na přípravu svazků a útvarů k vedení aktivní bojové činnosti se silným a technicky vybaveným nepřítelem. Veškerou činnost vojsk procvičovat v podmínkách intenzivní činnosti nepřátelského letectva a radioelektronického rušení nepřítelem. Svazky a útvary připravovat k vedení rozhodné a vysoce manévrové bojové činnosti, v prolamování obrany nepřítele v krátkých lhůtách, k činnosti v operačních manévrovacích skupinách a k plnění úkolů v přepadových odřadech. Důsledně procvičovat vedení boje v noci včetně cvičení s bojovou střelbou, zabezpečování bojové činnosti a dovedný přechod z denní bojové činnosti na noční. Pozornost věnovat vedení bojové činnosti v hrozném a zalesněném terénu, organizaci a vedení obranného boje.

Kvalitní splnění uvedených požadavků na růst celkové bojové schopnosti vojsk vyžaduje, aby v celém systému přípravy vojsk byla správně pochopena a prosazována zásada, že **taktická příprava je základem polního výcviku** a že jí musí být podřízen výcvik v ostatních předmětech bojové přípravy. To znamená, že úkoly polního výcviku, zejména při taktických cvičeních musí být plněny komplexně. To v praxi konkrétně znamená, že při všech cvičeních musí být společně s úkoly taktické přípravy procvičovány a plněny úkoly vedení aktivního a nepřetržitého průzkumu, překonávání zamořených pásem, zátarasů a překážek, organizace ochrany proti účinkům zbraní hromadného ničení použí-

tých nepřitelem, stílelecké přípravy, řízení bojových vozidel, odborné přípravy, materiálního a technického zabezpečení. Taktická cvičení musí být náročná, s komplexní tematikou, musí být při nich procvičována těsná součinnost při organizaci i v průběhu vedení bojové činnosti. Úkoly musí být plněny ve všech družích boje, ve dne i v noci, v různých terénních i povětrnostních podmínkách. Zejména při taktických cvičeních s bojovou střelbou musí být kladen důraz na pečlivou organizaci součinnosti a řízení bojové činnosti.

Rovněž důležitým předpokladem růstu celkové bojeschopnosti vojsk je **důsledné plnění programů bojové přípravy**, a to v plném rozsahu. Především je třeba plně respektovat stanovené zásady pro organizaci bojové přípravy a metodické pokyny pro jednotlivé předměty. Jakékoli narušení metodické posloupnosti ve výcviku, nedodržení zásady postupu od jednoduchého ke složitějšímu, nekomplexnost ve výcviku a nedostatky v jeho materiálním a technickém zabezpečení podstatně snižuje kvalitu dosahovaných výsledků.

V přípravě vojsk tedy jde o komplexní polní výcvik, dosahování vysoké intenzity a kvality taktické přípravy a důsledné prosazování zásad stanovených bojovým řádem do výcviku vojsk. Pozornost věnovat zdokonalování svazků a útvarů v připravenosti k přesunům, v organizaci součinnosti, ve vedení boje v horském a zalesněném terénu ve složitých podmínkách ve dne i v noci a ve využívání výsledků komplexního palebného ničení nepřitele. Podstatně zvýšit znalosti v bojové činnosti při plnění úkolů v přepadových, obcházejících a speciálních odřadech. Zlepšovat organizaci a vedení obranného boje.

Z toho vyplývá, že organizace a vedení boje v horském a zalesněném terénu, ve složitých podmínkách ve dne i v noci, v přepadových a obcházejících odřadech a vedení obranného boje nabývá na významu.

Při organizaci a vedení bojové činnosti **v horském a zalesněném terénu** je třeba respektovat řadu zvláštností. Jde zejména o to, že na bojovou činnost v horách má podstatný vliv velká členitost terénu, omezený počet cest a tím i ztížené možnosti pohybu a manévru jednotek a bojové techniky. Ztížený je provoz rádiových stanic, velení a zabezpečování bojové činnosti vojsk.

Zvláštnosti vedení bojové činnosti v horách mají vliv na uspořádání bojové sestavy. K dosažení a udržení vysokého tempa útoku, k obsazení důležitých výšin, průsmyků, silničních uzlů, objektů, k překonání vodních i jiných překážek musí být jednotky a útvary speciálně připravovány. Současné požadavky a zvláštnosti vedení boje v horském a zalesněném terénu vyžadují i nový přístup k rozvíjení taktických zásad.

Dosavadní zkušenosti z taktických cvičení potvrzují, že bojová činnost v horském terénu se povede převážně na samostatných směrech, a to pluky, prapory, rotami a mnohdy i četami. V řadě případů samostatná iniciativní činnost velitelů malých jednotek značnou měrou rozhodovala o úspěchu boje v horském terénu. To vyžaduje, aby v bojové přípravě byla věnována větší pozornost zvyšování úrovně připravenosti příslušníků velitelského sboru. Je potřeba učit je samostatnosti, rozhodnosti, iniciativě a náročnému velení. Od velitelů vyžadovat nešablonovitě uspořádání bojové sestavy, tvůrčí využití podmínek i ostatních vlivů situace, dovedné manévrování, udržování těsné součinnosti motostřeleckých a tankových jednotek s jednotkami druhů vojsk i sluzeb. Zvýšenou pozornost velitelů zaměřit na vedení průzkumu na bocích, na zvyšování počtu pozorovatelů a jejich rozmístění do hloubky a do výšky. V přípravě motostřeleckých a tankových jednotek a jednotek druhů vojsk k plnění společných úkolů v horském terénu je vhodné procvičovat některé

otázky společně s cílem získat hlubší zkušenosti uskutečňování manévru, využívání zbraní a bojové techniky.

Některé nové požadavky jsou kladeny na jednotlivé **druhy vojsk**. V útoku i obraně bude vhodné, aby část dělostřelectva působila v sestavě prvosledových praporů a někdy i rot. Při sjednocování úsilí letectva a dělostřelectva bude třeba hlavní pozornost soustředit na spolehlivé ničení nepřítele údery letectva v těch prostorech, kde je ztíženo nebo zcela vyloučeno použití dělostřelectva. Zvyšuje se význam všestranného zabezpečení bojové činnosti, především průzkumu a zajištění boků. Zvyšují se nároky na přípravu specialistů jednotlivých druhů vojsk, zejména řidičů a spojařů, nebo vlivem horského terénu vznikají těžkosti v úsilí o udržení stálého spojení a zabezpečování pevného velení. V týlové oblasti je nutné věnovat pozornost zásobování vodou z místních zdrojů, samostatné přípravě stravy, otázkám hygieny a první pomoci.

Vzhledem ke zvláštnostem vedení boje v horách nabývají na významu **obcházecí odřady**, organizované z motostřeleckých jednotek. Zkušenosti ze cvičení ukazují, že obcházecí odřady se mohou vytvářet na všech stupních od roty až po svazek, a to v období přípravy útočného boje nebo podle vzniklé situace v jeho průběhu.

Zasazení obcházecího odřadu do boje před zahájením útoku se uskutečňuje zpravidla jeho skrytým prosakováním mezerami nepřátelské sestavy v noci nebo ve dne při snížené viditelnosti. V průběhu vedení bojové činnosti mohou obcházecí odřady obcházet obranu nepřítele a útočit do jeho boku nebo týlu. Obcházecí odřad může úkol plnit buď samostatně, nebo v součinnosti s jinými obcházecími odřady, se vzdušnými výsady i s vojsky útočícími čelně. Ve všech případech musí být mezi jednotkami, které plní společný úkol, organizována podrobná a důsledná součinnost. Pro rychlé a překvapivé dopravení obcházecích odřadů do prostorů, v nichž mají úkol plnit, se dobře osvědčuje využívání vrtulníků. Proto je správný požadavek, aby jednotky zařazené do obcházecích odřadů byly kdykoli připraveny nastoupit do vrtulníků a uskutečnit taktický vzdušný výsadek.

Při zdokonalování svazků a útvarů k plnění úkolů v operačních manévrovácích skupinách, přepadových odřadech a k vedení bojové činnosti v noci, v horském a zalesněném terénu nesmíme zapomínat na ostatní druhy vedení bojové činnosti a podle konkrétní situace je připravovat.

Při organizaci a **vedení bojové činnosti v noci** je třeba zdůraznit, že nutnost vedení noční bojové činnosti vyplývá z požadavku zabezpečení nepřetržitosti boje ve vysokém tempu až do splnění stanoveného úkolu. Přitom je třeba vidět, že palebná síla a účinnost soudobé bojové techniky jsou do určité míry limitovány možnostmi pozorování bojiště a řízení palby i při použití přístrojů pro vidění v noci. Obvykle se snižuje palebná účinnost zbraní, narůstá potřeba munice a pohonných hmot. Zvyšují se požadavky na fyzické a psychické schopnosti člověka, vyčerpání vojsk a opotřebení techniky. Střídání dne a noci již neznamena vedení boje ve dne a jeho přípravu, odpočinek a doplňování záloh organizovat v noci. Neplatí zásada zahajování bojových akcí na úsvitu a jejich ukončování s příchodem soumraku.

S přihlédnutím ke kvalitnímu zvyšování technických prostředků pro vedení bojové činnosti v noci je nutné hledat a zavádět do přípravy velitelů a štábů a do výcviku vojsk nové formy a metody, které by plně odpovídaly soudobým požadavkům na vedení boje v noci a za snížené viditelnosti. Při uplatňování

nových požadavků je potřebné plně vycházet z toho, že vedení bojové činnosti v noci vyplývá z hlavní zásady dosáhnout nepřetržitosti bojové činnosti a splnění úkolu bez přerušení boje. Důsledná znalost negativních i pozitivních skutečností bojové činnosti v noci, jakož i vysoká organizační, palebná a manévrovací schopnost vojsk jsou nezbytnou podmínkou vyloučení záporného vlivu nočních podmínek. Docenit je třeba to, že při využití přístrojů pro vidění v noci palebné prostředky jednotek a útvarů neztrácejí na významu a účinnosti, ale že budou pouze ztíženy možnosti pozorování a řízení palby. Využívání prostředků pro vidění v noci, radiolokačních přístrojů a prostředků pro osvětlování bojiště sice v plné míře nevylučuje negativní vliv na noční bojovou činnost, ale podstatně jej omezuje. V podmínkách omezené viditelnosti v noci je možné v plné míře využít vlivu terénu na bojovou činnost, i když se do určité míry zmenšuje míra jeho vlivu jako faktoru maskování. Z toho vyplývá, že noc a podmínky omezené viditelnosti, nemusí být hlavní příčinou omezování cílů bojové činnosti a obsahu bojových úkolů vojsk.

Při soudobých bojových možnostech svazků a útvarů vést nepřetržitě bojovou činnost několik dnů a nocí narůstá nebývale požadavek součinnosti palby, pohybu a manévru vojsk a podpora boje zejména letectvem a bojovými vrtulníky. Význam přesné součinnosti je dán složitostí organizačních struktur vojsk a orgánů velení, složitostí soudobého boje a vzájemné závislosti použitých zbraní a jednotlivých systémů.

Při vedení útočné bojové činnosti se stále složitější stává dosažené **překvapení** nad nepřítelem, neboť jeho průzkumné prostředky umožňují kontrolovat přístupy k obraně v širokém pásmu a do značné hloubky. Dále je to jeho letectvo, které vede průzkum bojiště do taktické i operační hloubky. Přesto však v nočních podmínkách a při omezené viditelnosti jsou ve výhodnější situaci vojska útočící, protože na jejich straně je iniciativa a zámysl určovat způsoby vedení boje.

V obraně jsou vojska schopna vytvořit na důležitých směrech před předním okrajem souvislý pás průzkumu a sledovat bojiště a nepřetržitě střežit otevřené úseky terénu. Zrychlilo a upřesnilo se určování souřadnic cílů a zvýšila se přesnost palby. Snadněji lze zjistit jakýkoliv pohyb vojsk. Zejména v obraně je nutné respektovat skutečnost, že noční bojová činnost určuje specifické zvláštnosti bojového uskupení vojsk. Jednou z těchto zvláštností je značná samostatnost každého prvku uskupení vojsk v obraně, ale s omezenými možnostmi jeho zabezpečení.

Z toho vyplývá, že výsledky bojové činnosti vojsk v noci jsou do značné míry závislé na pečlivém a podrobném plánování a organizování této činnosti, na rychlé přípravě vojsk, jejich neočekávaném zasazení do boje z hlediska místa i času a na účinném využití všech prostředků, které jsou pro noční bojovou činnost k dispozici. Základní podmínkou dosažení úspěchu při vedení bojové činnosti v noci je pečlivá příprava vojsk a jejich všestranné zabezpečení. Tato příprava musí spočívat především v přípravě velitelů, příslušníků štábů a vojáků k plnění konkrétních úkolů. Přesně musí být stanoveno nejúčelnější bojové uskupení a určen detailní způsob vzájemné součinnosti všech druhů vojsk. Důraz musí být položen na přesné vedení a využití palby a osvětlování bojiště. V rámci příprav vojsk pro činnost v nočních podmínkách a za omezené viditelnosti musí být v první řadě procvičeno vedení průzkumu, bezchybná orientace, specifika útoku a obrany v různorodém terénu, využívání terénu, účinné vedení

palby, vedení rychlého manévru, organizace všestranného zabezpečení a správné využití přístrojů pro vidění v noci.

Samostatné přepadové odřady jsou určeny k plnění dílčích úkolů, budou často tvořit zvláštní prvek operační manévrovací skupiny a po splnění úkolu se vrátí do sestavy hlavních sil skupiny. Dochází tedy k tomu, že operační manévrovací skupina působí na určitěm stanoveném směru, činností těchto odřadů v některých obdobích prakticky působí v celém pásmu armády nebo frontu. K tomu musí být přihlédnuto při řešení otázek zabezpečení, přikrytí a podpory.

Celkově je nutné zdůraznit, že soudobé manévrovací skupiny mají značně větší možnosti samostatně plnit bojové úkoly v operační hloubce, než tomu bylo doposud. Je to dáno především tím, že jsou mnohem pohyblivější, mají ve své sestavě výsadkové přepadové odřady a vlastní letectvo, které bude zabezpečovat jejich nepřetržitou podporu po celou dobu činnosti v operační hloubce. Proto i charakter jejich činnosti bude více manévrový a budou schopny plnit náročnější úkoly z hlediska ovládnutí a zničení vybraných objektů v sestavě nepřítelů.

Při zabezpečování celkového růstu bojeschopnosti vojsk sehrává důležitou úlohu **vyšší organizovanost a kázeň**, přesné plnění denního řádu, efektivní využívání doby stanovené na výcvik a odpoledního zaměstnání k přípravě velitelů i jednotek. Úsilí za vysokou organizovanost výcviku a jeho všestranné zabezpečení je velmi aktuální a vyžaduje všestrannou podporu.

Je rovněž třeba plně brát v úvahu, že neustále vzrůstá **úloha učební a výcvikové základny**, na jejíž budování a modernizaci jsou vynakládány značné prostředky. Je však třeba dosáhnout toho, aby moderní výcviková zařízení, včetně trenážerů a simulačních prostředků, byla intenzivně, efektivně a účelně využívána tak, aby se stala nezbytnou potřebou a součástí metodiky výcviku.

Pro kvalitní a efektivní plnění úkolů zaujímá důležité místo **organizátorská a řídicí práce**. Je žádoucí zvýšit její vliv na růst úrovně připravenosti velitelského sboru, prosazování ustanovení bojového řádu, náročné plnění ustanovení základních řádů a zvyšování úrovně kázně, plnění programů bojové přípravy s důrazem na komplexnost výcviku v taktické přípravě, objektivní hodnocení dosahovaných výsledků na základě hodnocení progresivních výcvikových norem, na dokonalé ovládnutí současné i nové bojové techniky a na budování moderní učební a výcvikové základny.

Především **plánování** musí odpovídat novým vyšším požadavkům a náročnějším podmínkám. Musí zabezpečovat přísný pořádek, vysokou kázeň a pevnou organizovanost při plnění uložených úkolů. Je třeba docenit, že bez pevného a reálného plánu nemůže být dosaženo efektivního a kvalitního plnění úkolů bojové a politické přípravy. Nestačí jenom zpracovat reálný plán, ale jeho plnění musí být všestranně zabezpečeno, a to po stránce politické, kádrové, organizační, technické a materiální.

Shrme-li všechny zkušenosti a poznatky k zabezpečování růstu bojeschopnosti vojsk, ukazuje se, že požadavky na výchovu a výcvik svazků a útvarů jsou a budou stále náročnější a složitější. Naplnění těchto požadavků vyžaduje se dosáhnout toho, aby výcvik byl cílevědomě organizován, účelně a efektivně uskutečňován za obětavé a poctivé práce velitelů, příslušníků štábů a poli-

tických pracovníků, při dalším prohloubení vedoucí úlohy strany a zvýšení vlivu stranických organizací na všechny stránky života vojsk. Využijeme-li zkušeností sovětských soudruhů, které jsou v praxi prověřeny, vytvoříme-li podmínky pro splnění úkolů v konkrétních podmínkách každého útvaru, bude tento rok dalším krokem k upevnění bojeschopnosti vojsk. K tomu nás zavazuje význam vnitropolitických událostí, zejména XVII. sjezd KSČ a volby do zastupitelských orgánů, abychom s využitím aktivity a iniciativy všech příslušníků ČSLA v plném rozsahu a kvalitně splnili úkoly, které vyplývají ze závěrů XVII. sjezdu KSČ a které stanoví Rozkaz ministra národní obrany ČSSR pro přípravu vojsk ČSLA.

K OPERAČNÍM CVIČENÍM

Operační cvičení jsou vrcholnou formou přípravy štábů svazů a zároveň i prověrkou úrovně připravenosti, jejich schopností ve stanoveném čase zpracovat rozhodnutí velitele v dokumentech, předat úkoly podřízeným, zabezpečit jejich pochopení a v souladu s vývojem situace řídit a zabezpečovat činnost vojsk. K ověření reálnosti rozhodnutí, propočtů, pronikání úkolů k vykonavatelům zpravidla tato cvičení uskutečňujeme s částečným vyvedením vojsk. Provedení takovýchto cvičení vyžaduje důkladnou přípravu a dovedné řízení. To, spolu se zvýšenými nároky na kvalitu a značnou obměnou řídicích kádřů na všech stupních velení, klade nové požadavky.

Přípravu cvičení můžeme rozdělit na část všeobecnou a konkrétně vykonávanou jak cvičícími, tak řídicími orgány.

Pod všeobecnou částí si představují permanentní přípravu štábu a vojsk. Vycházím z toho, že úspěšné splnění úkolů při cvičení má své základy v předcházejícím samostudiu, ve velitelské přípravě, velitelských shromážděních, štábních nácvicích, ale i v plnění vlastních zpracovatelských úkolů, řízení cvičení u podřízených stupňů, kde příslušný velitel (náčelník) vystupuje ve funkci nadřízeného štábu, při posuzování a schvalování cvičení podřízených stupňů a v denní přípravě vojsk. Úroveň připravenosti štábu je samozřejmě závislá na kvalitě těchto činností.

Konkrétní přípravu zpravidla zahajujeme vydáním kalendářního plánu přípravy cvičení na stupni, který je připravuje, a u cvičících plánem přípravy na cvičení.

V článku se budu zabývat problematikou přípravy a řízení cvičení a poukážu i na některé problémy a možnosti jejich řešení.

Obecně platí, že **příprava cvičení** začíná studiem RMNO pro přípravu vojsk ČSLA na výcvikový rok, Směrnice pro operační a mobilizační přípravu, posled-

ních poznatků i zkušeností a rozborů minulých cvičení. Podle mého názoru se však v praxi nedoceňují skutečné počátky přípravy cvičení, a to stanovení jeho tématu, rozsahu vyvedení štábů a vojsk, event. prostoru provedení již při plánování na výcvikový rok. Téma cvičení, jestliže není určeno kvalifikovaně s jasnou představou o jeho průběhu, vyvolává často značné problémy. Proto je nutné toto stanovit uvážene s určitou představou o cílech a pojetí zámyslu plánovaného cvičení.

Rozsah vyvedení štábů a vojsk vychází z plánovacích dokumentů. Při přípravě zaměstnání může v důsledku stanovených učebních cílů, nutnosti procvičit určité učební otázky apod., vyvstat potřeba rozsah vyvedení upravit. V tomto případě je nutné toto uvést v organizačním nařízení, a to do doby vydání upřesnění na měsíc (tj. do 12. dne předcházejícího měsíce), ve kterém bude cvičení probíhat. Prostory (prostor) cvičení je zapotřebí stanovit rovněž s jasnou představou o zámyslu a jeho průběhu. Pokud jsou vyváděna i cvičící vojska, musíme při stanovení tématu uvažovat i o možných prostorech, ve kterých budou cvičit, a rozhodnout, kterého období se zúčastní.

Tato část přípravy cvičení, která probíhá při plánování výcvikového roku, je podle mého názoru v důsledku omezeného času nedocněna, přenáší se na zpracovatele cvičení a není důsledně posuzována, což vytváří často určité problémy při zahájení konkrétní přípravy cvičení. Řešením by mohlo být **zpracování přehledu témat cvičení** na daném stupni s přílohami rámcových zámyslů (pojetí), který by nadřazený stupeň současně s plánem na výcvikový rok posoudil a schválil. Předělo by se tak nedorozuměním, kdy nadřazený stupeň má až v průběhu zpracování cvičení diametrálně jinou představu o jeho uskutečnění. Rozhodně by toto nebo obdobné opatření zefektivnilo i zkvalitnilo plnění zpracovatelských úkolů. Zanedbatelné není ani to, že nadřazený stupeň bude mít větší odpovědnost za přípravu cvičení u podřízených, což z hlediska připravenosti zpracovatelských kádrů, zvláště na nižších stupních, má i svůj praktický význam.

Před zahájením zpracování cvičení je vhodné, jak potvrzují zkušenosti, připravit jeho „**pojetí**“ s rámcovým zámyslem na mapě, jež může kromě jiného obsahovat hlavní otázky, o kterých by měl rozhodnout velitel (řídící cvičení). Včasný vstup těchto funkcíonářů do přípravy zabezpečuje organizační klid a případné změny v průběhu zpracování jsou pak již minimální.

Při tvorbě zámyslu je zapotřebí řešit současně řadu složitých otázek, jako např. vytvořit výchozí situaci, která musí odpovídat současným názorům na vedení války nebo na její přípravné období. Přitom je nutné vycházet z reálného nepřítele, jeho organizace a dislokace. Složení vlastních vojsk, jejich bojová a mobilizační pohotovost by měly, pokud to lze, odpovídat skutečnému stavu. Připravit výchozí situaci a zámysl pro obrannou nebo útočnou operaci zpravidla nepředstavuje těžkosti. Složitě je vytvoření situace k zplánování obranné i útočné operace, kdy v podstatě z jednoho uskupení je třeba přejít do obrany i do útoku. Bez použití jaderných zbraní doposud tento problém řešíme tak, že jedna nebo druhá strana předstíhla protivníka v mobilizačním rozvinutí, čímž získala potřebný poměr sil k přechodu do útoku. Tento způsob zřejmě nelze považovat za nejvhodnější. Předpokládá, že jedna nebo druhá strana nezjistila nebo adekvátně nereagovala na zjevné přípravy k zahájení války, což je málo pravděpodobné.

Obdobné přechod v krátké době od jednoho druhu bojové činnosti ke druhému je zpracovatelsky, při vedení bojové činnosti s konvenčními prostředky,

složitý, protože zásadní změna poměru sil operačních uskupení v průběhu 2 až 3 dnů je podle mého názoru problematická. Komplexnost témat operačních cvičení, kdy je nutné procvičit základní druhy vedení operace, však toto vyžaduje. Výhodiskem ze situace by mohly být operační skoky. To však rovněž, zejména při účasti vojsk, není žádoucí. Požadavky a používaná řešení vytvářejí společně slabá místa v zámyslu i plánu provedení cvičení, což je často v jeho průběhu předmětem kritiky. Bylo by zřejmě vhodnější v období vedení bojové činnosti (je doporučováno, aby trvalo 2—3 dny) procvičit vedení jednoho druhu boje a na tom cvičení ukončit, nebo po uzavření období provést operační skok a formou letučky (již bez vojsk), na základě nového námětu a výchozí situace, probrat potřebnou učební otázku.

Po zpracování zámyslu je zapotřebí stanovit, jak **uvést štáby a vojska do výchozí situace**. Pokud budou procvičovány otázky uvádění do vyšších stupňů bojové pohotovosti, je nutné najít vazbu mezi posádkou a určeným prostorem, protože toto je většinou procvičováno podle reálné dokumentace a skutečné státní hranice; v tomto případě přesuny do operační sestavy zpravidla neodpovídají výchozí situaci. Pro cvičení je výhodnější po vyvedení štábů a vojsk do určených prostorů vydat nový námět, který je uvede do cvičné situace. Pokud má činnost začít ze stálých posádek, potom ve většině případů bude účelné je (s ohledem na cvičnou státní hranici) vyvést do odpovídajícího prostoru, který bude jejich cvičnou posádkou. V každém případě je však třeba přesuny vojsk a štábů zahrnout do zaměstnání a zhodnotit jak realizační schopnosti velitelů a štábů, tak i připravenost řidičů.

Neméně důležité je vytvoření **dalších situací**, které jsou výchozí k procvičení stanovených učebních otázek. Musí být logickým pokračováním (výsledkem) situace předchozí. Je nutné, aby umožňovaly variantní řešení a nutily velitele i štáby k hledání optimálního rozhodnutí. Myslím, že je vhodnější i v plánech provedení cvičení stanovit pouze čáry dotyku vojsk k určité době, což v dalším dává větší prostor pro rozehru podle rozhodování cvičících. Podrobné modelování operace vyjádřené v zámyslu postavením vojsk a jejich úkoly, svazuje řídicí orgány a pokud vejde ve známost i cvičící „autorským rozhodnutím“, což je k velké škodě celého cvičení.

Schválením zámyslu začíná podrobné rozpracování cvičení. Zásadním dokumentem k řízení zaměstnání je **plán provedení cvičení** (na taktickém stupni plán řízení). Tak jako z hlediska operačního pojetí je zámysl zárukou správně stanovené výchozí situace k procvičení učebních otázek, tak plán provedení časově i prostorově vymezuje činnost řídicích i cvičících. Tento dokument není o nic jednodušší než zámysl, a přesto je mu věnována daleko menší pozornost. Podle mého názoru by bylo vhodné stanovit, aby plán provedení (řízení) schvaloval řídicí cvičení. Jeho zpracování vyžaduje značnou zkušenost z řízení cvičení, znalost metodiky práce velitelů a štábů i jejich konkrétních schopností předvídat vývoj situace. Časovým vymezením doby na přijetí rozhodnutí, plánování, činnost v terénu, přesuny míst velení, rozehry situací atd. vytváříme celý režim cvičení. Plán provedení může vytvořit optimální podmínky pro splnění cílů, ale může působit i protichůdně. To bude záviset na jeho kvalitě a především reálnosti.

Rozhodujícím činitelem každého cvičení je jeho **ředitelství a rozhodčí služba**. Jejich posláním je zaměstnání řídit, učit podřízené velitele a štáby a hodnotit je. V přípravě cvičení řešení těchto otázek začíná stanovením struktury ředitelství cvičení a rozhodčí služby a končí společnou přípravou. Vycházíme-li

z požadavku, že řídicí stupeň je vůči cvičícím v úloze nadřazeného, je zapotřebí strukturu tohoto orgánu volit v souladu s nadřazeným štábem. V orgánu rozehry cvičení je vhodné vytvořit skupinu směrů, informační středisko a plánovací oddělení (oddělení rozehry), které společně vedou situaci cvičících, sou sedů, nepřítelů, hodnotí rozhodnutí, připravují rozehru a nařízení; odborná nařízení připravují na základě rozehry skupiny druhů vojsk.

K bezprostřednímu řízení cvičících velitelů a štábů určujeme rozhodčí službu. Jejím úkolem, kromě plnění povinností, které vyplývají z rozehry situace podle pokynů řídicího cvičení, je sledovat, hodnotit a usměrňovat činnost cvičících. Protože cílem cvičení je vždy i „naučit“, generálové a důstojníci této služby vystupují v úloze nadřazeného. Z toho důvodu je nutné při výběru postupovat individuálně a určovat rozhodčí tak, aby znali dobře rozsah funkce, u které budou zařazeni, a svými znalostmi a zkušenostmi byli na vyšší úrovni než cvičící funkcionáři.

Příprava k výkonu povinností v ředitelství cvičení a rozhodčí službě vrcholí společně. Spočívá v seznámení se se zámyslem cvičení, s jeho průběhem, společnými i individuálními cvičení, způsobem řízení, organizačními pokyny a v neposlední řadě i osobní přípravou, která končí zpracováním potřebného plánu.

Součástí přípravy zpravidla bývá i pořadová prohlídka před zahájením cvičení a v neposlední době i účast na štábním nácviku, jehož cílem je zpracování dokumentace na cvičení. Tato opatření, jelikož předcházejí cvičení, vytvářejí dobré podmínky pro jeho organizované zahájení a ředitelství cvičení a rozhodčí službě umožňují blíže se seznámit s jednotlivci i kolektivy a ještě do zahájení zaměstnání ovlivnit jejich přípravu; řídicí stupeň si prakticky prověří připravenost cvičících.

Pokud to vyžaduje rozsah cvičení, zvláště s účastí vojsk, je prvkem přípravy i výjezd do terénu, a to zpravidla jen těch rozhodčích, kteří plní úkoly s vojsky.

Nedílnou součástí přípravy cvičení jsou **rekognoskace** pochodových os a prostorů. Z praktického hlediska jde především o výběr prostorů míst velení. Jestliže nechceme cvičícím vnucovat svou představu a dát jim volnost v rozhodování, nutně bude docházet k tomu, že budou zaujímána místa velení v předem nereknoskovaných prostorech, tzn. tam, kde nebyly provedeny dohovyory o využití. S tímto je nutné počítat a zvýšenou pozornost věnovat předcházení škodám a jejich včasnému odstraňování vlastními prostředky.

Z hlediska řízení je rozhodující dodržení plánu provedení (řízení) cvičení, a to jak cvičícími, tak řídicím a rozhodčí službou. Pozdní zaujetí prostoru, opožděně doručená bojová nařízení, jakož i prodloužená doba na předkládání informací a návrhů (nebo mimo plán) narušují práci štábů i vojsk. K zabezpečení organizovanosti cvičení je nevyhnutelné, aby byla cvičícími, řídicími i kontrolními orgány dodržována a respektována metodika práce velitele a štábu.

Pro cvičící i řídicí je důležitou součástí cvičení tvorba a uskutečnění **rozboru**. Je vhodné jej připravovat po částech. Ještě v průběhu cvičení analyzovat přijatá rozhodnutí, nařízení, hlášení, dokumenty, stav spojení, metody řízení a velení vojskům proto, aby v případě zjištěných nedostatků mohla být včas zjednána náprava. Ve vhodné chvíli ukázaná chyba může být v dalším odstraněna, což nemůže dokázat ani dokonale připravený rozbor na závěr cvičení.

Zkušenosti z přípravy a provedení operačních cvičení v posledních letech orgány GŠ ČSLA zpracovaly po cvičení Štít-84 a daly k dispozici operačním štábům. Přesto jejich realizace v praxi není jednoznačnou záležitostí. Jednak závisí na profesionální úrovni generálů a důstojníků, celých kolektivů, na jejich sladění uvnitř a mezi sebou. Vzhledem k neustálým změnám v kádrovém obsazení, výzbroji, v organizaci i v názorech na vedení ozbrojeného zápasu nemůže příprava operačních štábů být ukončeným procesem.

Samotná příprava operačních cvičení, jejich posuzování, schvalování i realizace je nedílnou součástí přípravy štábů svazů, a to jak řídicích, tak cvičících. Tato činnost nutně vyžaduje množství znalostí, rozvíjí logické myšlení a vytváří další potřebné vlastnosti i návyky, které nemůže poskytnout žádná jiná forma přípravy. Proto i nadále zůstanou operační cvičení vrcholnou formou přípravy velitelů, štábů i vojsk.

OPERAČNÍ MASKOVÁNÍ V SOUDOBÝCH OPERACÍCH

Pro úspěšnou přípravu, vedení a zabezpečení soudobých operací vševojskové armády a frontu i zajištění jejich cílů má kromě jiného značný význam pečlivá organizace a tvůrčí přístup k plnění úkolů všech druhů operačního, speciálního a týlového zabezpečení. Zvláštní požadavky jsou kladeny zejména na operační maskování operací.

Podstata operačního maskování spočívá především v organizaci a uskutečnění souhrnu opatření zaměřených na utajení připravovaných operací a k oklamání nepřítele o skutečných záměrech, charakteru a zámyslu činnosti vojsk. Dosažení cílů operačního maskování je však v současných podmínkách přípravy a vedení operací stále složitější. Příčinou jsou především daleko větší možnosti všestranného nepřátelského průzkumu i zavedení vysoce přesných prostředků ničení do výzbroje armád NATO. Navíc v perspektivě lze předpokládat zavedení nových optoelektronických kosmických systémů průzkumu s předáváním informací rádiem a zdokonalených systémů radionavigačního zabezpečení, které umožňují přesné určení polohy objektů protivníka a zabezpečení předání průzkumných informací v čase, který bude blízký reálnému. Tím se dále zvýší požadavky na efektivnost opatření operačního maskování.

Síly, prostředky, možnosti a způsoby vedení nepřátelského průzkumu

Z hlediska cílů a rozsahu se vojenský průzkum pravděpodobného nepřítele dělí na strategický a taktický, i když jsou oba druhy vzájemně těsně propojeny a řeší mnohé společné úkoly.

Strategický průzkum je veden v zájmu strategického velení. Získané zprávy předává k rozpracování operačních plánů a jejich realizaci v době válečného konfliktu. Vzhledem k soudobým možnostem základní síly a prostředky tvoří umělé družice země, radiolokační stanice velmi dalekého dosahu, rádiové a radiotechnické průzkumné prostředky, agenturní průzkum a strategické průzkumné letectvo.

V současných podmínkách je neefektivnějším druhem strategického průzkumu kosmický průzkum. Z průzkumných kosmických systémů pravděpodobného nepřítele mohou proti uskupení vojsk frontu působit především systémy:

- komplexního průzkumu — kosmické prostředky typu LASP,
- podrobného optického průzkumu — „SAMOS-M“,
- taktického průzkumu PERRET-D.

Z rozboru možností strategického průzkumu pravděpodobného nepřítele můžeme předpokládat, že celé pásmo útoku i obrany frontu, včetně všech prvků operační sestavy, budou trvale, popřípadě periodicky v určitém časovém rozmezí, pod působením uvedených průzkumných kosmických systémů nepřítele.

Čelit těmto prostředkům je nutné po analýze jejich slabých stránek a při zachování režimu činnosti vlastních radioelektronických prostředků.

Slabou stránkou kosmického průzkumu nepřítele jsou především podmínky špatné viditelnosti (noc, déšť, sníh, mlha, souvislá oblačnost, dýmy), které znemožňují získání kvalitních snímků. Dále je nutné mít přesně vypočítané doby letu i možné šířky pásem průletu jednotlivých družic, a v té době přerušit činnost vlastních radioelektronických prostředků a tím zabránit získání zpráv v radiolokačním systému i v systému řízení a velení vojskům. Když přijmeme potřebná opatření, bude pak možné zplánovat a uskutečňovat hlavní záměry operačního maskování, především utajit skutečný stav a složení nejdůležitějších uskupení vojsk a objektů a včas vytvářet klamná opatření.

Všestranné a vysoce efektivní maskování i komplexní činnost proti všem druhům nepřátelského průzkumu může vytvořit podmínky, že nepřítel přes své potenciálně vysoké možnosti nedosáhne reálného úspěchu v získávání pravdivých průzkumových zpráv o uskupení našich vojsk, silách, prostředcích a zámýslu jejich použití.

Cíle, úkoly a způsoby operačního maskování

Obecné cíle operačního maskování mohou spočívat v:

- komplexních opatřeních, která zabraňují, omezují nebo vylučují sběr reálných informací o situaci a činnosti našich vojsk a jejich předání orgánům velení vojsk a zbraňovým systémům nepřítele, a tak ovlivnit jeho rozhodovací proces,
- snížení efektivnosti použití nepřátelských sil a prostředků, zvláště soudobých vysoce přesných zbraní, zmařit nebo potřebným způsobem ovlivnit použití hlavních uskupení vojsk nepřítele, a vytvořit tak výhodné podmínky pro činnost vlastních vojsk a prostředků ničení.

Úkoly operačního maskování při přípravě útočné operace mohou zahrnout:

- opatření proti nepřátelskému průzkumu, zvláště jeho technickým prostředkům,
- klamání o druhu a charakteru plánované operace,
- utajení sil a prostředků předurčených k vedení úderů na cíle prvního pořadí, rozmístění hlavních uskupení a operační sestavy vojsk,
- utajení prostorů rozmístění jaderných prostředků, doby jejich pohotovosti, rozsahu, cíle a doby vedení jaderných úderů.

K novým úkolům operačního maskování přistupuje utajení prostorů soustředění, směrů přesunu, čas (prostorů) a doby zasazení do sražení operační manévrovací skupiny. Dále jde o demonstrační činnost na klamných směrech, zvýšení odolnosti uskupení vojsk, utajení zavádění nových zbraní, bojové techniky a způsobu jejich použití.

Mezi základní **způsoby** operačního maskování patří skrytí, imitace, demonstrační činnost a dezinformace.

Myslím, že z uvedených způsobů operačního maskování v soudobých podmínkách narůstá význam demonstrační činnosti, především její hodnověrnosti.

Možnosti organických sil a prostředků v maskování

K opatřením operačního maskování v přípravě a průběhu útočné operace jsou používány útvary (jednotky) motostřeleckých a tankových svazků, raketového vojska a dělostřelectva, vojska PVO, ženijního, chemického, spojovacího vojska, jednotek REB s organickou výzbrojí a technikou, se speciálními organickými i výpomocnými prostředky, maskovacím materiálem atd.

Jak potvrzují zkušenosti a poznatky ze cvičení, může vševojsková armáda za 10–15 h svými prostředky:

- vybudovat klamný prostor bojového rozmístění armádní raketové brigády, dva klamné prostory rozmístění motostřeleckých (tankových) pluků nebo zřídit 9 klamných mostů z koutových odrážeců,

- zabezpečit zadýmování terénu na ploše 15 km² nebo zadýmování a maskování 10–12 palebných postavení v prostoru bojového rozmístění armádní raketové brigády.

- maskovat 5–6 přeprav přes vodní překážky.

Vševojsková armáda má taktéž značné možnosti v ochraně před vzdušným radiolokačním průzkumem nepřítele. Její síly a prostředky mohou zabezpečit:

- prostor bojového rozmístění armádní raketové brigády,

- velitelská stanoviště armády, 1–2 divizí prvního sledu nebo druhého sledu armády, v prostoru soustředění,

- imitování až 6 důležitých radiolokačně kontrolních objektů (mostů) přes širokou vodní překážku.

Front může svými silami a prostředky vybudovat:

- 1 klamné velitelské stanoviště armády (za 2–3 h),

- 6 klamných velitelských stanovišť armády nebo 3 velitelská stanoviště frontu (za 8–10 h),

- 18 klamných mostů přes široké vodní překážky z koutových odrážeců (za 8–10 h),

- 2 klamné prostory bojového rozmístění frontové raketové brigády (za 24 h),

- klamný prostor rozmístění divize (za 36 h).

Frontové prostředky radioelektronického boje mohou skrýt před průzkumem nepřítele prostory soustředění 1–2 divizí, 1–2 prostory bojového rozmístění frontové raketové brigády a 1 velitelské stanoviště frontu. Kromě toho před vzdušným radiolokačním průzkumem nepřítele jsou schopny skrýt 3–4 letiště (sklady, základny, objekty).

Tyto možnosti však nemohou zabezpečit řešení všech úkolů operačního maskování v soudobých podmínkách nepřátelského průzkumu. Myslím, že by bylo zapotřebí ve vývoji se zaměřit na nové maskovací prostředky, které budou mít radiopohlcující a radiorozptylovací vlastnosti, tepelné imitátory obrněných cílů k ochraně proti průzkumným a palebným systémům nepřítele typu Assault Breaker, různé laserové odrážecí, jež zabezpečí odvedení stíhel (naváděných laserovými paprsky) od skutečných cílů.

Při přípravě a vedení soudobých operací je nutné správně chápat význam operačního maskování, které je nejen jedním ze způsobů dosažení překvapení, ale i důležitým prostředkem uchování bojeschopnosti vojsk a úspěšného splnění cílů operací. Proto velitelé a štáby musí tomuto úkolu věnovat potřebnou pozornost, soustavně se zdokonalovat v umění organizovat a uskutečňovat opatření operačního maskování při přípravě a vedení operací.

BOJ S NEPŘÁTELSKÝM TECHNICKÝM PRŮZKUMEM

Změny ve vedení operace a boje a použití vysoce účinných zbraní a zbraňových systémů podstatně mění požadavky na rozsah, charakter a obsah průzkumných informací o protivníku, terénu a počasí v prostoru bojové činnosti. Především vzrostly požadavky velitelů a štábů na včasnost a hodnověrnost získávaných informací, na přesnost údajů o poloze objektů.

Tyto požadavky se projeví v nebývalém rozvoji sil a prostředků průzkumu, zvláště prostředků **technického průzkumu** armád potenciálních nepřátel. Zavedení těchto prostředků do výzbroje jim umožňuje:

- zjišťovat vojska protivníka a jeho důležité objekty do celé hloubky válčiště (prostředky kosmického průzkumu umožňují vést globální průzkum),

- vést nepřetržitou bojovou činnost (za ztížených povětrnostních podmínek i v noci),

- vést přesné úder a palby v každé době a bojové situaci,

- eliminovat klamná a maskovací opatření protivníka prováděná pouze klasickými (normovanými) prostředky skrytí. Použití několika druhů průzkumu umožňuje získávat údaje pro hodnověrné vyhodnocení objektu průzkumu.

Z hlediska možností a využití výsledků lze nepřátelský technický průzkum rozdělit na **strategický a taktický**.

Strategický technický průzkum se vede nepřetržitě již v míru s cílem získávat údaje o ozbrojených silách, jejich dislokaci a stavu bojové pohotovosti, o rozvoji ekonomiky a přípravě teritoria protivníka na válku.

Taktický technický průzkum se organizuje k získávání údajů o protivníkovi, te-

rénu a počasí pro plánování a vedení operací a bojů. Vede se všemi druhy vojsk po zahájení války a vyčleněnými prostředky i v době míru. V rámci tohoto průzkumu je možné samostatně jmenovat zbraňové prostředky technického průzkumu, které slouží k vyhledávání, sledování, zaměření cílů a k navedení střely na něj. Staly se součástí většiny zbraní a zbraňových kompletů a mnohonásobně zvyšují jejich účinnost.

V závislosti na umístění průzkumných zařízení je prováděn **pozemní** (námořní), **vzdušný** a **kosmický technický průzkum**.

Pod pojmem technický průzkum jsou zahrnovány především tyto druhy: **vizuální, infračervený, laserový, televizní, fotografický, radiolokační, rádiový, radiotechnický**. (Doporučení štábu SOS pro boj s technickým průzkumem kapitalistických států — z roku 1977.)

Vizuální průzkum se provádí především zrakovým pozorováním s využitím optických a optoelektronických zařízení, která zabezpečují zjištění a sledování objektů průzkumu i v podmínkách snížené viditelnosti.

Infračervený průzkum je založen na příjmu infračerveného záření, které ve spektru elektromagnetických vln zaujímá délky od 0,75 μm do 750 μm . Prostředky infračerveného průzkumu se na základě charakteru své činnosti dělí na aktivní a pasivní (tepelné) prostředky. Aktivní prostředky infračerveného průzkumu používají k osvětlení terénu (objektu) pomocný zdroj infravětrla. Pasivní (tepelné) prostředky infračerveného průzkumu detekují infrazáření vyzařované všemi objekty, jejichž teplota je vyšší než 0 °K (-273,16 °C).

Laserový průzkum je perspektivním druhem průzkumu. Využívá rozsah elektro-

magnetických vln od ultrafialového záření do milimetrových vln. V armádě v současné době mají lasery největší využití jako dálkoměry. Vytvoření prostředků tohoto průzkumu lze očekávat v nejbližších letech.

Televizní průzkum nachází stále větší uplatnění. Využívá viditelného vlnového spektra. Zabezpečuje předání zobrazení terénu či objektů průzkumu v reálném čase.

Fotografický průzkum je stále nejvyužívanějším druhem průzkumu. Umožňuje získat časově posunuté informace, které dávají možnost srovnávání, hodnocení a přehled o změnách stavu objektu a terénu. Využití různých fotografických materiálů (infra, spektrální apod.) umožňuje zjistit objekty skryté s využitím normovaných i výpomocných maskovacích prostředků. Významné zkvalitnění fotografického průzkumu přináší mnohonásobná fotografie (snímkování současně několika kamerami, z nichž každá je vybavena filmem citlivým na určitou část světelného spektra).

Radiolokační průzkum umožňuje zjišťovat, rozpoznávat a určovat polohu objektu průzkumu, průběžně určovat jejich místo, rychlost přesunu, mapovat terén nebo jeho jednotlivé prvky. Není závislý na ročním období, denní době ani klimatických podmínkách.

Rádiový průzkum je významným zdrojem informací o protivníkovi. Je to pasivní druh průzkumu, který umožňuje zjišťovat, sledovat a zaměřovat rádiové prostředky různého určení. Jeho efektivnost závisí na podmínkách šíření rádiových vln, charakteru terénu, vyzařovaném výkonu sledovaného prostředku, citlivosti přijímače průzkumného zařízení, zisku a výšce antény a dalších faktorech, z nichž druh použitého způsobu zpracování, přenosu, informace a utajení provozu ovlivňují efektivnost rádiového průzkumu podstatným způsobem.

Radiotechnický průzkum umožňuje zjištění a zaměření pracujícího radiolokačního prostředku a tím i určení polohy a charakteru činnosti objektu, jehož součástí příslušná RLS je.

Výsledky průzkumu získané technickými prostředky rozhodujícím způsobem ovlivňují přípravu a vedení operací, bojů, efektivnost úderů a paleb. Proto má boj s nepřátelským technickým průzkumem značný význam pro uchování celistvosti a plné bojové způsobilosti vlastních vojsk, zbraní, techniky a objektů k nastávající bojové činnosti.

Boj s nepřátelským technickým průzkumem je významnou součástí radioelektro-

nického boje a tedy jedním z hlavních způsobů zabezpečení boje a operace. Na jeho organizaci, zabezpečení a provádění se podílejí všechny druhy vojsk a speciálních vojsk.

Má-li být v boji s nepřátelským technickým průzkumem dosaženo úspěchu, musí být skutečně organizován jako boj. Jeho obsahem je:

- **ničení** technických prostředků průzkumu a jejich nosičů, míst jejich řízení, sběru a analýzy průzkumových informací,

- **rušení** prostředků technického průzkumu, spojovacích kanálů přenosu průzkumových informací a povelů,

- **maskování** vojsk, techniky a objektů cestou jejich skrytí a odstranění nebo znenápadnění demaskujících příznaků jejich přítomnosti a bojové činnosti,

- **klamná činnost** vojsk a vytváření klamných objektů.

Ničení sil průzkumu a jejich prostředků, stanovišť a středisek sběru a analýzy průzkumových informací, spojovacích uzlů a nosičů průzkumných zařízení všeho druhu je nejefektivnějším způsobem boje s nepřátelským technickým průzkumem. O jeho realizaci je nutné vždy usilovat. Na ničení průzkumných sil a prostředků nepřítele se budou zpravidla podílet RVD, letectvo, PLD, PLRV, výsadkové vojsko, průzkumné skupiny speciálního určení a motostřelecké a tankové jednotky v dotyku s nepřítelem.

Ničení sil, prostředků a zařízení nepřátelského průzkumu bude limitováno především přesností a včasností zjištění místa objektu ničení, možnostmi prostředků ničení (účinnou délkou palby a délkou úderů RVD, taktickým doletem letectva, okruhy účinné působnosti PLD a PLRV atd.), charakterem objektu (bodový, plošný), stavem jeho ženižního vybudování, časem, který je k dispozici.

Jednotky v dotyku s nepřítelem mohou zjišťovat a palbou svých zbraní ničit jeho pozorovatelný (vševojskových a dělostřeleckých) jednotek a útvarů, laserové a infračervené ozařovače cílů, termokamery infračerveného tepelného průzkumu, radiolokátory pro zjišťování pozemních pohyblivých cílů a polního dělostřelectva (přenosné i převozní) typu AN/PPS-4-5-6; AN/TPS-21, -25, -33; DR-PT-1A RASURA, AN/TPS-58 RATAC, AN/MPQ-4A, 10A, FA N°8 Mk1 a Mk2, vyhledávací radiolokátory PVO AN/MPDR-30/1, -45/E, AN/TPS-43R, předsunutá stanoviště navedení AN/TPS-44 a další.

Raketové vojsko a dělostřelectvo v závislosti na svých možnostech a způsobu použití bude především ničit zjištěné prů-

zkumné útvary a jednotky, jejich spojovací uzly, střediska sběru a analýzy průzkumových informací, stanoviště a střediska řízení a uvědomování (RLS-AN/TPS-43, -44), předsunutá stanoviště navedení, radiolokátory pro zjišťování pozemních pohyblivých cílů a polního dělostřelectva, palebná postavení (NRLS) protiletadlových raketových kompletů Hawk, Nike Hercules, pozemní řídicí střediska průzkumných a palebných systémů Assault Breaker, PLSS, Sotas, Argus a jiné.

Letectvo se bude používat především k ničení vzdálených plošných i bodových objektů. Takovými objekty budou shromaždiště a prostory rozmístění průzkumných útvarů a jednotek, významná pozemní průzkumná a řídicí střediska, střediska a stanoviště řízení a uvědomování PVO, stanoviště navedení TL nepřitele, průzkumné letouny, vrtulníky a vrtulníkové plošiny ve vzduchu a na letištích (plochách), pozemní řídicí střediska průzkumných a palebných systémů a další prostředky a objekty průzkumu nepřitele.

PLD a PLRV mají svůj význam v boji s nepřátelským průzkumem. Budou ničit v okruzích své působnosti veškeré průzkumné letouny (OV-1; RF-4C, E; F-4G; SR-71; U-2; RC-130B; TR-1; E-3A), vrtulníky (EH-60A, B; EH-1H a další), vrtulníkové plošiny (Do 34K Kiebitz), balóny a další prostředky vzdušného průzkumu nepřitele.

Výsadkové vojsko a průzkumné skupiny speciálního určení budou použity k ovládnutí a zneškodnění průzkumných prostředků a zařízení nepřitele, které nemohou být vyřazeny RVD nebo letectvem. Zpravidla půjde o jednotlivé objekty zvláštního významu, jejichž místo není přesně zjištěno, nebo použití RVD či letectva nedává uspokojivý výsledek. Jejich zasazení bude podmíněno celkovou situací na frontě a především v prostoru cíle k ovládnutí a zneškodnění pozemních středisek průzkumných a palebných systémů, středisek a stanovišť řízení a uvědomování, středisek předávání, sběru a analýzy průzkumových informací. V některých případech mohou mít tyto jednotky za úkol po obsazení cíle demontovat a odebrat jednotlivé bloky (části) průzkumných zařízení a dopravit je k vlastním vojskům.

Hlavní část průzkumných sil, prostředků a zařízení nepřitele bude ničena v rámci komplexního palebného ničení a v době hromadných úderů letectva a raketového vojska. Důležité bude na každém stupni velení určit prostředky a objekty, které bude nutné ničit ihned po jejich

zjištění, stanovit odpovědnost a prostředky k jejich ničení.

Rušení je efektivním způsobem boje s nepřátelským technickým průzkumem. Realizuje se působením na nepřátelské přijímače, analyzační a registrační zařízení a spojovací prostředky zdroji rušivé elektromagnetické energie. Metody rušení nepřátelských průzkumných REP se volí v závislosti na situaci na frontě, energetických možnostech REP nepřitele a na počtech a energetických možnostech vlastních rušičů. Rušení spojovacích a průzkumných zařízení (rádiových, radiolokačních a popřípadě dalších) budou zabezpečovat útvary a jednotky REB i bojující vojska (zbraně) svými prostředky individuální nebo kolektivní ochrany.

Armádní a frontové útvary REB svou současnou výzbrojí mohou rušit spojovací kanály sil a prostředků průzkumu v pásmu armádního sboru nepřitele a prostředky vzdušného radiolokačního průzkumu na hlavních náletových směrech jeho prostředků vzdušného napadení (včetně radiolokátorů s bočním vyzařováním). Prostředky individuální a kolektivní ochrany frontového letectva mohou úspěšně rušit pozemní vyhledávací radiolokátory systému PVO nepřitele a věst boj s PLRS používajícími pasívní a aktivní způsoby navedení.

Ne všechny přítomné síly a pracující prostředky nepřátelského technického průzkumu se podaří zjistiť a s ohledem na omezené možnosti vojsk je nebude možné všechny ničit nebo rušit. Proto tyto aktivní způsoby boje musí být použity proti nejnebezpečnějším a nejdůležitějším z nich.

Maskování představuje souhrn opatření organizovaných a prováděných k odstranění nebo maximálnímu potlačení výrazných demaskujících příznaků přítomnosti a činnosti vojsk, zbraní, REP a jiných vojenských objektů v daném prostoru rozmístění. Maskování v soudobých podmínkách širokého a komplexního použití několika druhů technického průzkumu (např. taktický průzkumný letoun RF-4C, E; nové průzkumné zařízení TADPOLE umožňující vést televizní a infračervený-tepelný průzkum a laserovým dálkoměrem měřit dálky zjištěných pozemních cílů apod.) se stává složitou záležitostí. Dokonale skrytou techniku a vojenskou objekty proti optickému (vizuálnímu, televiznímu, fotografickému) průzkumu lze snadno zjistiť prostředky infračerveného-tepelného nebo radiolokačního průzkumu. Základním a nejpožívanějším druhem průzkumu nepřitele nadále zůstává průzkum optický, přesněji řečeno optoelektronický, využívající optiky a elektroniky ke zvětšení dosahu a

rozlišovací schopnosti oka pozorovatele v podmínkách přirozeného a umělého osvětlení objektu. Tyto prostředky umožňují zjišťovat a sledovat vojska a objekty protivníka v noci za velmi slabého měsíčního světla. Pro tyto schopnosti opto-elektronického průzkumu má maskování proti jeho složkám (vizuálnímu, fotografickému, televiznímu, fototelevisnímu, laserovému a infračervenému-aktivnímu) trvalý význam.

Skrýtí vojsk před infračerveným-tepelným a radiolokačním průzkumem má své zvláštnosti a požadavky. Musí nám jít především o odstranění či výrazné snížení tepelné nebo radiolokační kontrastnosti bojové techniky a vojenských objektů vůči ostatním objektům a okolnímu terénu v daném prostoru rozmístění.

Tepelného skrytí či znenápadnění vojsk a techniky před infračerveným (tepelným) průzkumem lze dosáhnout vhodným využitím nerovnosti terénu, ženijním vybudováním prostorů rozmístění (konečnou úpravu ženijních prací provést zemí semutou s povrchu před započtením výkopu — rozdílná emisivita vrstev země), jejich rozmístěním v osadách, lesních masívech, tunelech, za viadukty, použitím normovaných a výpomocných maskovacích prostředků (mezi maskou a objektem skrytí musí být tzv. odvětrávací mezera — alespoň 70—100 cm), umělým ochlazením povrchu techniky, masek, přístřešků (vodní páry nejlépe omezují — pohlcují šíření tepla), ale i povrchu cest po přeselech; výstavbou stěn a přístřešků z dostupných izolačních materiálů (chvojí, rákos, sláma, papír, polystyrén); pečlivým urovnáním a zakrýváním dveří a oken; použitím tepla izolujících dýmů a aerosolů.

Radiolokačního skrytí či zkrácení dálky zjištění vojsk, techniky a objektů může být dosaženo jejich rozmístěním a usku-tečněním přesunů v bezprostřední blízkosti radiolokačně výrazných čar a prostorů (cesty a trati v úvozech a na náspech, osady, hospodářské a průmyslové stavby), v místech radiolokačních stínů, zřizováním protiradiolokačních masek v otevřených úsecích terénu (odražeče-stílníka, koutové odražeče).

Výrazným demaskujícím příznakem značné části soudobé bojové techniky, míst velení a dalších objektů je elektromagnetická energie vyzařovaná různými REP. Trvale utajit místa rozmístění a charakteristiky pracujících REP je složitou a náročnou záležitostí. K tomu účelu prováděná organizační, technická a provozní opatření zahrnujeme pod rádiové, radio-technické maskování.

Zkušenosti z lokálních válek a poznatky spojeneckých armád i ČSLA ze cvičení konaných v posledních letech ukazují, že maskovací opatření je nutné organizovat a provádět ve dvou základních směrech:

1. Zmnožit nebo výrazně ztížit nepřátelskému technickému průzkumu zjištění přítomnosti vojsk, techniky, štábů a objektů v prostorech jejich rozmístění, utajit prováděná opatření jejich přípravy a zámýsl bojové činnosti. Tato maskovací opatření mají trvalý charakter, nebo se organizují na delší časové období, spojené s konkrétním obdobím manévru či s bojovou činností vojsk.

2. Zmnožit nebo ztížit nepřátelským zbráním a zbraňovým systémem přesné zamíření a navedení raket, granátů a pum na cíl (objekt). Tato maskovací opatření mohou mít krátkodobý charakter, jako bezprostřední reakce na signalizovaný záměr nepřítelů nebo již vedený úder (palbu).

Obsah opatření maskování (ochrany) vojsk bude vycházet především z použitých druhů průzkumu (použitých v rámci zbraňového systému) a ze způsobů navedení prostředků ničení na cíl.

Vzhledem k tomu, že některá, především aktivní opatření maskování (ochrany) nelze provádět nepřetržitě, pro omezené materiální možnosti a vlivy omezující bojovou činnost (viditelnost) např. odpalování klamných zdrojů tepla, vytváření aerosolových a dýmových oblaků pohlcujících elektromagnetickou energii či omezujících šíření technikou vyzařovaného infračerveného-tepelného záření, musí všechny stupně velení věnovat pozornost **zjišťování prostředků průzkumu a zbraňových systémů na bojišti a zabezpečení včasného a úplného varování vojsk o nich.**

Klamná činnost je aktivním způsobem boje s nepřátelským technickým průzkumem a výrazně může přispět k vyčerpávání jeho možností a k vyčerpávání prostředků ničení. V její organizaci a vedení musí být dodrženy následující principy: centralizace plánování, cílevědomost, komplexnost a hodnověrnost. Její cíle a úkoly musí vycházet z celkového zámýslu, předpokládaného průběhu a z potřeb operace, z možnosti vlastních vojsk, z možnosti nepřátelského průzkumu, ale i z podmínek terénu a z klimatických podmínek. Efektivnost klamné činnosti závisí na taktice a operačně zdůvodněném zámýslu činnosti, na včasném vyčlenění potřebných sil a prostředků a na časově správné a hodnověrné demonstraci všech demaskujících příznaků reálného objektu a bojové činnosti vojsk. Nejčastěji a nejdříve je organizována a prováděna klamná činnost

do zahájení bojové činnosti. Klamnou činnost organizují, zabezpečují a řídí vyšší operační štáby.

Ze zhodnocení možností nepřátelského technického průzkumu vyplynul význam boje s tímto jeho průzkumem. Dosavadní praxe a poznatky z lokálních válek ukazují, že boj s technickým průzkumem nepřítele je pro svůj obsah a rozsah náročnou a mnohostrannou činností vojsk. To vše opravňuje k závěru, že boj s nepřátelským technickým průzkumem je vševojskovou oblastí. Na jeho organizaci a především stanovení cílů a úkolů, na volbě a zabezpečení reálných opatření se musí podílet celý štáb. Jedině tak bude možné postihnout všechny stránky a zvláštnosti všestranného maskování vojsk a objektů, organizace a zabezpečení ničení, rušení a klamání sil a prostředků nepřátelského průzkumu.

V souladu s nedílnou velitelskou pravomocí za organizaci, zabezpečení a výsledky boje s nepřátelským technickým průzkumem odpovídá velitel (náčelník).

Organizátorem boje s tímto průzkumem je náčelník štábu.

Celkovou koordinaci plánovaných způsobů a opatření boje s nepřátelským technickým průzkumem dělá náčelník (oddělení, skupiny) REB.

Uvedl jsem základní formy a způsoby boje s nepřátelským technickým průzkumem. Chceme-li dosáhnout úspěchu v soudobém boji, musí se boj s technickým průzkumem stát součástí bojové činnosti každé jednotky, osádky i jednotlivce. Proto již ve výcviku a polní přípravě je nutné imitovat průzkumné prostředky jako objekty ničení, umlčování, zaslepování a klamání, imitovat jimi vyzařovanou energii a nacvičovat reakci jednotek a

osádek, zvláště na laserové ozařovače umožňující bezprostřední a přesné vedení palby. Nezbytná je náročnost na kontrolu dodržování režimu práce vlastních radioelektronických prostředků jak z hlediska utajení předávané informace, tak z hlediska utajení prostoru rozmístění a možnosti samonavedení řízených střel.

Cílem opatření na operačním stupni velení by mělo být utajit před nepřítelem reálnou situaci vojsk a zámysl jejich použití, demonstrovat mu klamný zámysl, znemožnit reálné objekty a objekty klamné a rozptýlit tak jeho úsilí. K tomu je nutné vypracovat pod jednotným zámyslem konkrétní plán, který bude těsně spojen s plánem operace, důsledně realizován a prověřován. Proto opatřeními operačního maskování a boji s nepřátelským technickým průzkumem, který z něho vychází a současně jej svými opatřeními přesahuje, je potřeba věnovat více pozornosti jak v přípravě štábů, tak i v přípravě k tomu účelu vyčleněných vojsk.

Potenciální nepřítel od svého technického průzkumu očekává, že mu zjistí o protivníkovi vše potřebné k reálné organizaci, zabezpečení a řízení operací a bojů, k úspěšné bojové činnosti proti němu (ničení, rušení, klamání).

Nutnost uchovat celistvost a plnou bojeschopnost vojsk a štábů k nastávající bojové činnosti vyžaduje, aby se silami a prostředky nepřátelského technického průzkumu byl na všech stupních velení organizován a zabezpečován a vojsky ve všech prostorech jejich rozmístění a obdobích bojové činnosti veden nepřetržitý a komplexní boj. K tomu je nutné, aby velitelé, štáby a vojska dovedně využívali všech možností vlastních vojsk (ničení, rušení, maskování, klamání), terénu, dení doby a klimatických podmínek.

TAKTIKA STÍHACIEHO BOMBARDOVACIEHO A BITEVNÉHO LETECTVA

Obsah a spôsoby činností stíhacieho bombardovacieho (SBol) a bitevného letectva (BiL) v súčasných podmienkach ozbrojeného zápasu sú dôsledkom pôsobenia mnohých faktorov, hlavne výsledkov vedeckotechnického rozvoja vôbec a stupňom ich využívania v ozbrojených silách a v letectve osobitne.

Úderné letectvo frontu predstavuje dôležitú súčasť palebného systému frontu, do ktorého ďalej patrí predovšetkým raketové vojsko, delostrelectvo a vojskové letectvo. Palebný systém plní svoje úlohy v jednote s ostatnými systémami — proti-vzdušnou obranou, systémom velenia, rádiovým letectvom, atď.

Takéto systemizovanie stíhacieho bombardovacieho a bitevného letectva medzi ostatné zložky vojsk frontu, ako protiklad k chápaniu letectva ako palebného prvku s výlučným postavením, umožňuje stanoviť princípy pre optimálnu deľbu palebných úloh, zásady pre organizovanie súčinnosti a výstavbu miest velenia letectva. Uvedené otázky sú aktuálne zvlášť v súčasnom období, kedy sa v dôsledku zavádzania novej bojovej techniky a využívania mikroelektroniky zvyšuje palebná sila letectva a možnosti systémov velenia.

Dôsledkom vývoja je nevyhnutnosť komplexného spôsobu plánovania a vedenia boja a operácie všetkými druhmi vojsk.

V armádach hlavných kapitalistických krajín bol tento vývoj konštituovaný ako koncepcia „kombinovaného vzdušného pozemného boja“, s nasledným vypracovaním novej „operačno strategickej koncepcie“ vedenia vojny v Európe. Podstatou je výrazné skvalitnenie konvenčnej výzbroje pri zachovaní tempa zdokonaľovania jadrových zbraní.

Jedným z reálnych prejavov tohto vývoja v európskom priestore vojnovnej činnosti je prebiehajúce alebo pripravované zavádzanie nových zbraňových systémov do výzbroje armád hlavných kapitalistických krajín.

Tieto zbraňové systémy majú za následok hľadanie nových spôsobov boja. Jedným možným spôsobom účinného pôsobenia proti prieskumným a palebným systémom a iným dôležitým objektom nepriateľa je komplexné ničenie všetkými palebnými a inými prostriedkami, vrátane stíhacieho bombardovacieho a bitevného letectva, dôsledná a nepretržitá upresňovaná deľba úloh a priestoru činnosti

podľa potrieb vojsk frontu a možností palebných prostriedkov. Na základe poznatkov z cvičení posledných rokov bola hĺbka činnosti rozdelená takto:

- do 10–12 km pôsobia bojové vrtuľníky a delostrelectvo,

- od 10 km do 25–30 km ďalekonosné delostrelectvo, taktické rakety, bitevné letectvo, v krajnom prípade stíhacie bombardovacie letectvo,

- od 25–30 km do 70 km taktické rakety, bitevné a stíhacie bombardovacie letectvo,

- nad 70 km pôsobia operačno taktické rakety, stíhacie bombardovacie letectvo a frontové bombardovacie letectvo.

Zadná hranica priestoru bojovej činnosti stíhacieho bombardovacieho letectva je limitovaná hlavne taktickým doletom v prízemnej výške a môže byť 300 až 350 km. To znamená, že v porovnaní so súčasným stavom sa priestor bojovej činnosti SBoL posunie do väčšej hĺbky, pričom činnosť proti objektom na čiare dotyku a v jej blízkosti budú vykonávať bitevné lietadlá a bojové vrtuľníky.

V dôsledku realizovania koncepcie „vzdušno pozemného boja“ v armádach hlavných kapitalistických krajín a tým vyvolanými zmenami v ich výzbroji, tiež s ohľadom na nové kvality stíhacích bombardovacích a bitevných lietadiel treba očakávať tiež zmeny v obsahu a poradí dôležitosti úloh stíhacieho bombardovacieho a bitevného letectva.

Hlavnou úlohou SBoL a BiL aj naďalej bude **vyhľadávanie a ničenie prostriedkov jadrového napadnutia**. Do tejto úlohy bude patriť tiež činnosť proti novým typom raketových jadrových prostriedkov — riadeným strelám Pershing-2 a riadeným strelám s plochou dráhou letu Tomahawk. Hĺbka rozmiestnenia nových objektov bude v porovnaní s RS Pershing-1A vyššia a môže byť okolo 300 a viac km, čo potvrdzuje nutnosť väčšej hĺbky činnosti stíhacích bombardovacích lietadiel. Naopak hlavnové prostriedky jadrového napadnutia, ktoré sa rozmiestňujú v hĺbke 4 až 8 km od čiar dotyku, bude ničť delostrelectvo a bojové vrtuľníky.

Druhou, v poradí dôležitosti, je nová úloha — **ničenie prieskumných a palebných systémov**. Jej obsahom je vyhľadávanie a ničenie pozemných prvkov týchto systémov, prípadne účasť na zabezpečení úderných skupín stíhacích lietadiel určených na ničenie lietadiel E-3C a TR-1 vo vzduchu. Pri činnosti proti lietadlu E-3C Sentry môže stíhacie bombardovacie letectvo umlčovať pozemné prostriedky PVO

na trati letu údernej skupiny stíhačov, môže vykonať demonstračnú činnosť na odpútanie pozornosti PVO nepriateľa od údernej skupiny a ničť pozemné miesta velenia.

Údery na letectvo na zemi sú typickou úlohou SBoL, pričom ich význam rastie priamo úmerne so skvalitňovaním výzbroje letectva NATO a zvyšovaním bojových možností nových typov lietadiel. V súvislosti s realizovaním koncepcie vzdušno pozemného boja rastie počet a význam vrtuľníkov, preto do tejto úlohy bude patriť tiež ničenie letísk vojskového letectva, najmä silami bitevného letectva.

Ničenie miest velenia a prostriedkov prieskumu nadobúda na význame v súvislosti s rastúcim vplyvom systému velenia na efektivnosť podriadených vojsk. Ak uvážime, že automatizované systémy velenia letectva, PVO, delostrelectva a prieskumných a palebných systémov pre optimálnu činnosť vyžadujú plne fungujúci prieskum a velenie, potom zníženie bojových možností vojsk nepriateľa vyradením jeho systému velenia môže byť výhodnejšie, ekonomickejšie a účinnejšie ako dosiahnutie tohto cieľa ničením palebných prostriedkov. Ďalší faktor, ktorý potvrdzuje tento záver je skutočnosť, že počet palebných prostriedkov je vždy niekoľkonásobne väčší ako počet riadiacich prvkov, t.j. miest velenia. Poznatky z lokálnych konfliktov a cvičení, ktoré uvádzajú, že vyradenie systému velenia znižuje bojové možnosti vojsk 3 až 6 razy (t.j. na 1/3 až 1/6) môžeme chápať tak, že vyradením systému velenia sa znížia možnosti vojsk rovnako, ako vyradením 2/3 až 5/6 palebných prostriedkov. Činnosť miest velenia sa však prekrýva, sú budované záložné systémy, jednotlivé miesta velenia sa môžu nahradiť ap., preto vyradenie systému velenia možno dosiahnuť len komplexným pôsobením proti všetkým (alebo väčšine) jeho prvkov. Tým sa stáva ničenie miest velenia úlohou zložitejšou a dôležitejšou. Jej obsahom bude vyhľadávanie a ničenie miest velenia pozemných vojsk nepriateľa, jeho letectva a PVO v celej hĺbke činnosti SBoL a BiL.

Vyradenie systému velenia možno dosiahnuť jednak jeho zničením, jednak rádioelektronickým rušením. Vo vzťahu k našim miestam velenia plnia úlohu rušenia pozemné a letecké prostriedky REB nepriateľa. Ich význam je porovnateľný s významom miest velenia. Preto jednou z nových a veľmi dôležitých úloh stíhacieho bombardovacieho a bitevného letectva bude **ničenie pozemných prostriedkov REB** nepriateľa ničením malých sku-

pín špeciálnych vozidiel v hĺbke 10 až 300 aj viac kilometrov.

Níčenie vzdušných výsadvkov je mimoriadne aktuálne v podmienkach uskutočňovania koncepcie vzdušno pozemného boja, ktoré predpokladá pravidelné a hromadné využívanie výsadvkov a diverzných skupín. Úlohu môže plniť najmä bitevné letectvo a bojové vrtuľníky.

Údery na vojská na bojisku a v priestoroch vzdušných výsadvkov sú tiež úlohou hlavne bitevného letectva a bojových vrtuľníkov. Ide o činnosť v priebehu leteckej podpory pozemných vojsk, ktorá sa vykonáva najčastejšie formou úderov na výzvu vševojenského veliteľa.

Níčenie prostriedkov PVO nepriateľa vykonáva stíhacie bombardovacie a bitevné letectvo jednak spolu s raketovým vojskom, delostrelectvom a vojskovým letectvom pri vytváraní preletových pásem, jednak pri zabezpečovaní prekonávania PVO vlastnými údernými skupinami. Úloha je mimoriadne zložitá najmä preto, že nové palebné prostriedky PVO nepriateľa sú účinné vo veľkom rozsahu výšok a rýchlostí, rozmiestňujú sa v zamaskovaných palebných postaveniach, ktoré po splnení palebnej úlohy menia. To platí najmä pre PLRS typu Hawk, Roland a Patriot.

Údery na záchovy predstavujú činnosť proti vojskám spravidla na komunikáciách v rôznej vzdialenosti od čiar dotyku, prípadne údery na prepravu, komunikačné uzly ap.

Z výpočtu hlavných úloh je zrejmé, že SBoL a BiL bude ničiť veľmi rozmanité objekty často vo veľkých vzdialenostiach za čiarou dotyku, pričom značný rozsah úloh môže vyžadovať činnosť vyšším bojovým úsilím v porovnaní so súčasnými normami. Takú možnosť potvrdzujú skúsenosti z obmedzených ozbrojených konfliktov posledných rokov, kedy napríklad v agresívnej vojne na Malvinách anglickí piloti lietadiel Harrier lietali denne 6 až 7,5 hodiny bez vážnych problémov.

Spôsoby níčenia pozemných cieľov závisia v podstate od:

- charakteristik níčených objektov, ich rozmerov a počtov, tvaru, stupňa maskovania, odolnosti a vzdialenosti od letiska,
- kvalít výzbroje a palubného vybavenia vlastných lietadiel,
- podmienok činnosti — možnosti PVO nepriateľa, stupňa rušenia, terénu, počasia, dennej doby, atď.

Pretože zničenie pozemného cieľa lietadlom je možné len po jeho vyhľadaní a rozpoznaní pilotom, z hľadiska činnosti SBoL a BiL je účelné objekty činnosti

rozdeliť podľa možnosti ich vyhľadania a níčenia.

Do prvej skupiny môžeme zaradiť také skupinovacie ciele, ktoré sa vyznačujú malými rozmermi, vysokou pohyblivosťou a zároveň dôkladným maskovaním. Takto môžeme charakterizovať prostriedky jadrového napadnutia (PJN) typu Pershing-1A, Pershing-2, riadené strely s plochou dráhou letu (RSPDL) Tomahawk, miesta velenia pozemným vojskám, letectvu a PVO, miesta velenia a palebné prostriedky prieskumných a palebných systémov PLSS, Assault Breaker, prieskumné a rušiacie stanice jednotiek rádioelektronického boja, prípadne PLRS typov Hawk a Patriot. Tieto skupinovacie ciele tvoria najčastejšie 3 až 8 vozidiel na ploche okolo 1 km². Hĺbka rozmiestnenia môže byť od 30 do 350 km a viac. Jednotlivé prvky zostavy sú spravidla dôkladne maskované, rozmiestňujú sa v členitom teréne s využitím terénnych krytov. V odkrytom teréne a odmaskované sa zdržujú minimálny potrebný čas, napr. RS Pershing-1A po čas prípravy na odpálenie, ktorý je 15 minút. Vzdialenosť vizuálneho zistenia dôkladne zamaskovaného objektu môže byť 2 až 1 km aj menej.

Demaskujúce príznaky tvoria antény, vyjazdené kofaje od pohybu vozidiel v teréne, prípadne vyžiarovanie elektromagnetickej energie rádiolokátormi, rádiovými stanicami a rušičmi. Vysielacie rádiové stanice VS sú však rozmiestňované mimo hlavného objektu VS, u PLRS sa precvičuje činnosť pri rádiolokačnom pokoji s tým, že RL palebnej batérie (čaty) PLRS sa zapína až v okamihu priletu vzdušného cieľa na čiaru zistenia. Túto informáciu dostávajú od systémov NAEW, LARS ap. Po splnení palebnej úlohy batériou nasleduje okamžitý presun do nového palebného postavenia a zamaskovanie.

Za podstatné vlastnosti tejto skupiny objektov môžeme považovať ich veľkú dôležitosť, danú palebnou silou (PJN), alebo výrazným vplyvom na činnosť podriadených vojsk (VS, REB, PVO), ďalej relatívne nízku odolnosť proti ničivým účinkom palubnej výzbroje, malé rozmery, dôkladné maskovanie, časté manévrowanie, silnú PVO a veľkú hĺbku rozmiestnenia.

S ohľadom na tieto vlastnosti cieľov a možnosti ich níčenia letectvom alebo inými palebnými prostriedkami frontu treba uvedené objekty považovať za hlavné pre činnosť stíhacieho bombardovacieho letectva. To plne zodpovedá Bojovému poriadku SBoL Let-1-13, ktorý uvádza, že „Stíhacie bombardovacie letectvo je určené na níčenie dôležitých, hlavne malo-

rozmerných a pohyblivých pozemných cieľov...“.

Do **druhej skupiny** môžeme zaradiť objekty, ktoré sú tvorené spravidla početnejšími skupinami malorozmerných odolných cieľov — tankami, obrnenými transportérmi, delostreleckými zbraňami ap. Charakteristickými objektami tejto skupiny budú tankové a mechanizované vojsko, delostrelecké batérie, výsadkové jednotky atď. Ničenie objektov tohto typu je aktuálne spravidla vtedy, keď ich činnosť začne obmedzovať alebo nepriaznivo ovplyvňovať činnosť vlastných vojsk, to znamená na bojisku, v priestore výsadku alebo počas presunov k čiare dotyku. Údery na vojská vo vyčkávacích priestoroch sú menej výhodné. To znamená, že tieto údery proti pozemným vojskám by boli vedené najčastejšie do taktickej hĺbky bojovými vrstevkami a bitevnými lietadlami, údery proti prisúvajúcej sa zálohám a druhým sledom vo väčšej hĺbke by mohlo vykonávať stíhacie bombardovacie, prípadne frontové bombardovacie letectvo.

Charakteristickým znakom týchto objektov je spravidla väčší počet bodových, pohyblivých a odolných cieľov, ktoré sú často bránené malovýškovými kompletmi PVO typu Stinger, Roland, Gepard ap. S ohľadom na zloženie a zásady činnosti objektov tejto skupiny možno predpokladať väčšiu vzdialenosť vizuálneho zistenia (3—5 km), u početnejších objektov aj viac. Vysoká odolnosť obrnených cieľov spravidla vyžaduje použitie špeciálnej protipancierovej výzbroje.

Tretiu skupinu objektov tvoria stále cieľe väčších rozmerov, vysoko odolné proti ničivým prostriedkom a silno bránené protivzdušnou obranou. Do tejto skupiny môžeme zaradiť letiská so spevnenou dráhou, stacionárne miesta velenia vyšších stupňov v úkrytoch ťažkého typu, veľké komunikačné uzly, mosty ap. Za charakteristický znak týchto cieľov môžeme považovať predbežnú znalosť presnej polohy, relatívne veľkú vzdialenosť vizuálneho zistenia, ktoré môže byť u letísk a preprav nad 10 km, silnú protivzdušnú obranu a väčšiu vzdialenosť rozmiestnenia od čiar dotyku. Preto niektoré objekty tohto typu môžu byť výhodnejšie ničené bezpilotnými prostriedkami s presným navedením alebo plošným účinkom. Údery SBoL spravidla vyžadujú väčšiu bojovú zostavu s dôkladnou organizáciou prekonávania PVO objektu.

Z uvedeného zjednodušeného výčtu hlavných objektov činnosti SBoL a BiL možno odvodiť niektoré čiastkové **závery**:

Podstatnú časť dôležitých pozemných cieľov predstavujú menej odolné objekty typu nákladné vozidlo s nadstavbou, typizované závesy alebo kontajnery, ktoré z hľadiska rozpoznávania nemajú výrazné odlišovacie príznaky od iných nákladných vozidiel.

U väčšiny dôležitých malorozmerných cieľov typu PJN, VS, PVO ap., musíme predpokladať dôkladné maskovanie pred vizuálnym a technickým prieskumom tak, že vzdialenosť vizuálneho zistenia môže byť 2—1 aj menej km. Lepšie možnosti tohto vyhľadávania budú pri činnosti proti rádiolokátorom, tankovým a mechanizovaným vojskám, delostrelectvu ap., kde vzdialenosť zistenia je väčšia.

Hĺbka rozmiestnenia dôležitých objektov činnosti SBoL sa zvýši na 350 aj viac kilometrov.

Činnosť stíhacieho bombardovacieho a bitevného letectva proti pozemným cieľom obsahuje **tri rozhodujúce a najdôležitejšie obdobia bojového letu**:

1. Prekonanie protivzdušnej obrany nepriateľa na trati letu a v priestore cieľa.
2. Vyhľadanie a rozpoznanie určeného cieľa v teréne.
3. Zničenie pozemného cieľa palubnou výzbrojou.

Dosiahnutie vysokej pravdepodobnosti **prekonania PVO nepriateľa** vyžaduje jednak poznať a optimálne využívať opatrenia nadriadených náčelníkov pre zabezpečenie prekonania PVO, jednak aktívne ovládať taktické spôsoby prekonávania nepriateľskej PVO.

Opatrenia vyšších stupňov k tomuto prekonaniu obsahujú umlčanie PVO na vybraných smeroch a vytvorenie preletových pásem, rádiotechnické rušenie systémov PVO, stíhaciu ochranu úderných skupín a demonštračnú činnosť. Aby výsledky týchto opatrení mohli piloti využívať, musia ich poznať.

Myslím, že k najdôležitejším taktickým spôsobom prekonávania PVO nepriateľa patria:

- let v najvýhodnejšej výške optimálnou rýchlosťou s využitím terénu,
- správne využívanie palubných prostriedkov REB,
- let po najvýhodnejšej trati letu,
- let v najvýhodnejšej bojovej zostave,
- manévrovanie.

Let v prízemnej výške, ako základný taktický spôsob prekonávania PVO, je výhodný pretože:

- oddaľuje okamih zistenia vzdušného cieľa a tak znižuje diaľkový dosah palebných prostriedkov PVO,

— znižuje sa bezpečná bočná vzdialenosť trate letu od palebného postavenia PVO, tzv. maximálny kurzový parameter,

— je možné využiť krycie vlastnosti terénnych nerovností,

— je sťažené navedenie stíhačov a použitie riadených striel,

— v prízemnej výške sú lietadlá mimo minimálneho výškového dosahu niektorých palebných prostriedkov PVO (Hawk má dosah 70 m, Patriot 60 m).

Z uvedeného vyplýva, že pri prekonávaní priestoru činnosti nepriateľských stíhačov a PLRS stredného dosahu treba lietať vo výškach 50 až 60 metrov.

Zložitejšia situácia je pri prekonávaní malovýškových kompletov Roland 2, Stinger ap. a PLD Geparď a Sergeant York, ktorých minimálny výškový dosah je 20 až 30 m. Aj keď nemáme k dispozícii poznatky z ich bojového použitia vieme, že obdobné sovietske PLRK v roku 1973 zostreľovali izraelské lietadlá v rovinnom teréne Blízkeho Východu vo výškach 20 až 25 metrov. Preto pri prekonávaní PVO pozemných vojsk treba použiť iné taktické spôsoby, hlavne rušenie a voľbu trate letu mimo priestoru účinnej streľby, pretože diaľkový dosah malovýškových systémov nepresahuje 5 až 6 km.

Rýchlosť letu ovplyvňuje dobu letu v priestore účinnej paľby, preto treba ich prekonávať letom maximálnou prípustnou rýchlosťou. Napr. na Blízkom Východe v roku 1973 boli v prízemných výškach dosahované rýchlosti 1200 km .h⁻¹, v stredných výškach 1800—2000 km .h⁻¹.

Prostriedky REB na palube súčasných stíhacích bombardovacích a bitevných lietadiel zabezpečujú informáciu pilota o ožiarení lietadla rádiolokátorom, **aktívne** aj **pasívne rušenie** RL a pasívne rušenie samonavádzacích PLRS citlivých na infračervené žiarenie. Rušič SPS-141 na lietadlách MiG-23 BN, MiG-21 MF a SU-7 však zabezpečuje hlavne rušenie systému Hawk a PLD, nie je dosť účinný pri rušení systému Patriot a palubných RL súčasných stíhacích lietadiel. Tento problém je vyriešený použitím kontajneru SPS-141 M/VGE na lietadlách SU-22 a SU-25, ktorý je účinný proti všetkým známym prostriedkom PVO. V spolupráci s výstražným prijímačom SPO-15 môže pilot určiť správny okamih jeho zapnutia.

Pasívne rušenie RL v prednej polosfére umožňuje kanónové protiradiolokačné strelivo 23 a 30 mm a neriadené protiradiolokačné rakety 57 mm, ktoré môžu použiť všetky typy stíhacích bombardovacích a bitevných lietadiel. Pasívne rušenie RL a RS s infračerveným systémom navedenia

zo zadnej polosféry zabezpečuje vystreľovač typu ASO alebo KDS v kontajneroch alebo na lietadlách. Použitie klamných infra cieľov znižuje pravdepodobnosť zásahu z hodnoty 0,7 až 0,9 na 0,05 až 0,15. Lietadlo MiG-23 BN také zariadenie nemá, čo možno hodnotiť ako nedostatok.

Zvolená trať letu musí zabezpečiť prílet k cieľu s minimálnymi stratami. K tomu treba trať letu voliť v pásmach umlčanej PVO a vyhýbať sa priestorom so silnou PVO. Na Blízkom Východe v roku 1973 napr. lietadlá oblieťavali PVO protivníka cez more a neutrálne krajiny, aj keď sa trate letov predižovali o 600, niekedy až 900 km.

Bojová zostava znižuje možnosti PVO nepriateľa tým, že pri vzdialenostiach medzi lietadlami nad 150 metrov je vyhlúčené poškodenie dvoch lietadiel jednou PLRS, ďalej veľkou hustotou náletu, ktorá neumožňuje postupný prenos paľby na všetky lietadlá v zostave, a voľbou úzkej bojovej zostavy, na ktorú nemôže viesť paľbu viac batérií PVO súčasne.

Manévrovanie má za cieľ zmenou výšky, smeru a rýchlosti letu znížiť účinnosť PLRS, PLD a stíhačov nepriateľa. Nové systémy pozemných prostriedkov PVO majú však krátku dobu reakcie (7—8 s) a PLRS môžu za letu dosahovať preťaženie 30 až 40 g, čo znižuje účinnosť protiraketových manévrov. Manéver proti PLD hadovitým letom môže znížiť účinnosť paľby asi o 30 %, protistíhací manéver môže posunúť čiaru prepadu, znemožniť mierenú paľbu stíhača alebo zmenšiť jej presnosť.

Využitie taktických spôsobov prekonávania PVO osádkami vyžaduje ich nácvik v letecko-taktickej príprave. Použitie palubných prostriedkov REB nepredstavuje z hľadiska pilotáže problém, čo však na druhej strane môže viesť k nedoceneniu takej činnosti osádkami.

Po prekonaní nepriateľskej PVO a prílete do priestoru cieľa musí pilot cieľ v teréne najskôr **vyhľadať a rozpoznať**. Zistenie presných súradníc v danom čase a ich rýchle doručenie palebným prostriedkom je nevyhnutnou podmienkou pre činnosť úderného letectva alebo iných palebných prostriedkov. Z predchádzajúceho výčtu objektov činnosti úderného letectva je zrejmé, že veľká časť dôležitých cieľov SBoL v operačno taktickej a bližšej operačnej hĺbke (PJN, prvky prieskumných a úderných kompletov, miesta velenia) tvoria objekty malorozmerné, ktoré často menia svoju polohu a pravidlá sú mas-

kované tak, že vzdialenosť vizuálneho zistenia môže byť 2 až 1 km aj menej. Pre uvedené vlastnosti presná poloha mnohých dôležitých cieľov nemusí byť v každom čase známa. Na činnosť proti takým cieľom je určené hlavne stíhacie bombardovacie letectvo, ktoré môže vyhľadávať cieľ bezprostredne pred použitím palubnej výzbroje pri činnosti spôsobom „lovu“, prípadne prieskumné letectvo pri údernom prieskume.

Základným a dnes jediným spôsobom vyhľadávania pozemných cieľov osádkami SBoL, BiL a PzL za letu je vizuálne sledovanie terénu a objektov v ňom. Iná situácia je len pri činnosti proti rádiolokátorom PVO. S ohľadom na zásadný vplyv výsledkov tohto vyhľadávania na možnosti ničenia malorozmerných a maskovaných objektov stručne priblížim podstatu problému.

Lietadlá úderného letectva sa v procese vyhľadávania pohybujú nad územím nepriateľa, niekedy v dosť veľkej hĺbke — napr. pri vyhľadávaní operačno taktických PJN, miest velenia vyšších stupňov alebo miest riadenia prieskumných a palebných systémov. Vyhľadávanie by prebiehalo spravidla v teréne, ktorý piloti podrobne nepoznajú a lietadlá by boli vystavené palbe PVO nepriateľa. S ohľadom na činnosť PVO by bolo treba lietať vo výškach 50 až 200 metrov rýchlosťami 650 až 900 km.h⁻¹, t.j. 180 až 250 m.s⁻¹. Súčasne so sledovaním terénu musí pilot uskutočniť aj ďalšie činnosti — komunikovať s vedeným alebo vedúcim pilotom v skupine, sledovať ho, pozorovať výrazné orientačné body a výškové dominanty v teréne kvôli orientácii a bezpečnosti letu, všímať si činnosť palebných prostriedkov PVO na zemi a vzdušný priestor s ohľadom na pôsobenie stíhačov nepriateľa, a sledovať základné palubné prístroje pre kontrolu hlavných lietadlových systémov. Z týchto dôvodov je časová rezerva na vlastné vyhľadávanie pozemných cieľov malá. Zmenšuje sa so zvyšovaním rýchlosti a zmenšovaním výšky letu.

Z praxe je známe, že na zaregistrovanie a rozpoznanie objektu v teréne musí byť objekt v zornom poli pilota sledovaný 3 až 5 sekúnd, t.j. po dráhe letu 500 až 1250 metrov. Pri vyhľadávaní malorozmerných a maskovaných objektov bude táto podmienka zrejme splnená vtedy, keď v kritických sekundách nebude pilot pozorovať iné objekty v teréne ani vo vzduchu, ani palubné prístroje, ale bude sledovať len kritický úsek terénu. Výsledkom by bolo zistenie maskovaného objektu vo vzdialenosti niekoľko sto metrov pred jeho preletom alebo na jeho úrovni.

Neriadená výzbroj súčasných lietadiel vyžaduje začatie paľby zo vzdialenosti najmenej 1200 až 1500 m. Na zameranie je potrebný priamočiary let po dobu najmenej 3—4 s, čo podľa rýchlosti predstavuje vzdialenosť ďalších 500 až 1000 metrov, kedy cieľ musí byť vizuálne sledovaný. Pred tým pilot musí cieľ zistiť, rozpoznať a manévrom (najčastejšie zatáčkou) sa dostať do bodu začatia zamierenia. Aby teda mohol vykonať seč z chodu musí začať pozorovať terén, kde je rozmiestnený cieľ vo vzdialenosti najmenej 2500 m (pri rýchlosti letu 650 km.h⁻¹) až 3750 m (pri rýchlosti letu 900 km.h⁻¹). To má však zmysel len pri vyhľadávaní objektov vizuálne zistiteľných zo vzdialenosti nad 2 km podzvukovými a nad 3,5 kilometru nadzvukovými lietadlami.

V podobnej situácii je osádka tiež pri údere na cieľ, ktorého poloha je vopred známa. Aj vtedy musí pilot presne nalietnuť na určený bojový kurz (vo vzdialenosti nad 2 km u podzvukových a nad 3,5 km u nadzvukových lietadiel), cieľ vyhľadávať, zistiť a včas identifikovať tak, aby v ďalšom mohol zamieriť a v určenej vzdialenosti 1200 až 1500 m použiť zbraň. Ak známy ale maskovaný objekt zistí z menšej vzdialenosti, napr. 1 až 1,5 km, musí vykonať manéver pre opakovanie seči, v priebehu ktorého stratí vizuálny kontakt s cieľom. V tomto prípade sa situácia bude opakovať — pilot cieľ uvidí v okamihu, kedy má začať alebo už skončiť mierenú paľbu.

Pri použití riadenej protizemnej výzbroje, kde vzdialenosť odpálenia je 3 až 10 km pri vizuálnom pozorovaní cieľa, je otázka vyhľadania a rozpoznanie cieľa ešte aktuálnejšia. Je zrejme, že riadená protizemná výzbroj v súčasnosti môže byť použitá len na ničenie objektov s dostatočne veľkou vzdialenosťou vizuálneho zistenia, t.j. objekty uvedené v 2. a 3. skupine, nie však na ničenie maskovaných cieľov uvedených v 1. skupine. Iná situácia je len pri použití protirádiolokačných riadených striel, kedy zistenie objektu úderu nie je založené na vizuálnom pozorovaní.

Vizuálne vyhľadávanie maskovaných objektov uvedených v 1. skupine nadzvukovými lietadlami je zložité, pravdepodobnosť vyhľadania a prechodu do seči je nízka. Priaznivejšia situácia je pri činnosti proti objektom vizuálne zistiteľným z väčšej vzdialenosti (uvedené v 2. a 3. skupine), hlavne pri použití podzvukových bitevných lietadiel.

Obmedzeným možnostiam vizuálneho vyhľadávania maskovaných objektov stíha-

cími bombardovacími lietadlami zodpovedajú aj súčasné normy na prieskum, uvedenú v „Osnove bojovej prípravy SBoL na lietadlách MiG-23, Kniha 1“ — Let-3-61/1. Na strane 72 sa udávajú objekty prieskumu a normy pre veľkosť priestoru vyhľadávania takto: „Maketu alebo skutočnú batériu RS Lance alebo Pershing, alebo batériu PLRS Hawk v palebnom postavení, veliteľské a navigačné stanovište taktického letectva, ... na nekrytých plochách prerývaného terénu...“ vyhľadáva jednotlivá osádka na ploche 15 km², dvojica na ploche 20 km², roj na ploche 30 km². Z noriem veľkosti plochy vyhľadávania vyplýva, že ak veliteľ pri plánovaní prieskumných letov má určit tak malú plochu (asi 3÷5×4÷6 km), musí mať k dispozícii predbežné a relatívne presné údaje o polohe hľadaného objektu od iného prieskumného prostriedku.

Som toho názoru, že z predchádzajúceho sú možné tieto častkové závery:

Vyhľadanie, rozpoznanie a prechod do seči údernými lietadlami je možný proti všetkým pozemným cieľom, vizuálne zistiteľným vo vzdialenosti 2 a viac km pri činnosti podzvukovými a 3,5 a viac km pri činnosti nadzvukovými lietadlami.

Pri pôsobení nadzvukových stíhačích bombardovacích lietadiel proti bodovým pozemným nemaskovaným cieľom, činnosť SBoL vyžaduje získať predbežné informácie o polohe od iných prieskumných prostriedkov.

Vyhľadanie bodových objektov ako sú prostriedky jadrového napadnutia, miesto velenia a pod. nadzvukovými lietadlami, pokiaľ sú tieto maskované, je málo pravdepodobné a súčasná Osnova bojovej prípravy SBoL — Let-3-61 ho nepredpokladá.

Palubná výzbroj a vybavenie súčasných úderných lietadiel umožňuje s vysokou účinnosťou pôsobiť proti všetkým pozemným cieľom vo veľkom rozsahu vzdialenosti od letiska vzletu.

Hĺbka pôsobenia sa zavedením lietadiel 3. generácie zvýšila tak, že lietadlo MiG-23 BN môže v podmienkach letu v prízemnej výške (100—200 m) s podvesenou výzbrojou ničiť ciele vo vzdialenosti 340—350 km od letiska, lietadlo SU-25 K 400—410 km a lietadlo SU-22 M 580—600 km. V porovnaní s lietadlom SU-7 BM, ktoré za rovnakých podmienok môže ničiť ciele vo vzdialenosti 200 km, bojové možnosti nových lietadiel úderného letectva v hĺbke činnosti sa zvýšili dvojnásobne až trojnásobne.

Výzbroj nových lietadiel na ničenie pozemných cieľov je na kvalitatívne aj kvan-

titatívne vyššej úrovni. Na lietadlá možno podvesiť letecké bomby so zlepšenými aerodynamickými vlastnosťami do hmotnosti 4000 kg, pričom sa zvýšil dolet a zlepšili manévrovacie schopnosti v porovnaní s predchádzajúcimi typmi lietadiel. Nové bomby umožňujú vyššiu bezpečnosť letu až do maximálnej rýchlosti vo všetkých výškach letu. Účinnosť v cieľi sa zlepšila použitím nových trhavín, výbuchom bomby nad terénom a delením celého pláňa na optimálne črepiny. Protibetonové bomby s raketovým urýchľovačom spoľahlivo prenikajú železobetónom vzletových dráh, úkrytmi lietadiel a zodolnenými stavbami. Na ničenie plošných cieľov môžu sa použiť skriňové letecké bomby a kontajnery plnené väčším množstvom malorozmernej munície.

Kanónová výzbroj nových lietadiel obsahuje pevný kanón (kanóny) kalibra 30 mm a až 4 kanóny kalibra 23 mm v kontajneroch s celkovým palebným priemerom až 1290 granátov. Pri kanónovej streľbe môže byť jej celková rýchlosť až 250 výstrelův za sekundu. Kanónová streľba sa začína po vizuálnom zamierení v ustálenom lete vo vzdialenosti 1200 až 1500 m od cieľa. Neriadenú raketovú výzbroj tvoria rakety rôzneho typu kalibrov od 57 mm (až 256 rakiet) do kalibra 340/260 mm (8 kusov). Celý palebný priemer môže byť odpálený v jednej seči zo strmhlavého letu; vzdialenosť začatia streľby je od 1700 do 4000 m. Nové typy neriadených rakiet sa vyznačujú väčším účinkom streľby a bezpečnosťou použitia.

Moderná riadená protizemná raketová výzbroj kvalitatívne zvyšuje možnosti úderného letectva v ničení pozemných cieľov. Riadené strely môžu byť navádzané povelom pilota, ktorý vizuálne sleduje cieľ a letiacu raketu, alebo navádzajú sa samostatne na cieľ ožiarený palubným laserovým ožiarovačom, alebo majú pasívny systém navedenia na pozemný RL zdroj elektromagnetickej energie. Vzdialenosť odpálenia je do 10 km u vizuálne sledovaných cieľov, 36 km pri činnosti proti RL. To určuje možnosti použitia riadenej raketovej výzbroje na ničenie RL systému PVO nepriateľa a ničenie iných objektov viditeľných zo vzdialenosti na 10 km (z malých a stredných výšok za priaznivých poveternostných podmienok).

Výrazné zlepšenie možnosti v ničení pozemných cieľov znamená použitie výzbroje z vodorovného letu v prízemnej výške. Lietadlá typu SU-22 M a SU-25 K môžu pčužívať kontajnery malorozmernej munície KMG-U, letecké bomby s brzdiacim

zariadením a sklopné kanóny GŠ-23 v schránkach SPPU-22. Tieto typy výzbroje umožňujú s vysokou pravdepodobnosťou ničiť objekty z výšok okolo 50 metrov, pričom vzdialenosť použitia brzdených bômb a kontajnerov sa znižuje pod 1000 metrov. To zvyšuje pravdepodobnosť prekonania PVO nepriateľa a umožňuje pôsobiť proti cieľom s malou vzdialenosťou vizuálneho zistenia.

Zamierovacia a navigačná sústava lietadla SU-22 M, ktorej súčasťou je číslicový počítač, umožňuje presný let po naprogramovanej trati, prílet k známemu objektu, t.j. cieľu s na zemi naprogramovanou, alebo v priebehu letu zistenou polohou, návrat na letisko z ľubovoľného miesta a zostupový manéver na letisko do výšky 40–50 m. Výkonné zamierovacie sústavy umožňujú presné použitie streleckej a bombardovacej výzbroje na ničenie pohyblivých aj nepohyblivých, bodových, skupinových aj plošných vizuálne sledovaných pozemných cieľov. Zamierovacia sústava lietadla SU-22 M umožňuje bombardovanie cieľa so zaprogramovanou polohou bez jeho vizuálnej viditeľnosti. Uvedené možnosti zvyšujú rozsah použiteľnosti úderných lietadiel 3. generácie v porovnaní s lietadlami SU-7 BM a MiG-21 MF.

Nové lietadlá sú vybavené palubnými prostriedkami REB, ktoré zabezpečujú informovanie pilota o ožiarení lietadla nepriateľským rádiolokátorom na palube stíhača alebo pozemným RL na riadenie palby PLRS. Informácia umožňuje včas začať účinné aktívne rušenie palubným rušičom, alebo pasívne rušenie vystreľovaním dipólových odrážačov a klamných infra cieľov, alebo včasné vykonanie protistíhacieho, alebo protiraketového manévru. Na aktívnu obranu úderných lietadiel pred nepriateľskými stíhačmi sú nové lietadlá vyzbrojené riadenými strelami pre blízky manévrový vzdušný boj typu R-60. Palubné vybavenie a výzbroj významne zvyšujú schopnosť nových lietadiel prekonať priestory činnosti PVO nepriateľa.

Ďalšou otázkou taktiky úderného letectva pri činnosti proti pozemným cieľom v hĺbke územia nepriateľa je vplyv rušenia na funkciu palubných systémov pre spojenie a navigáciu. Pri súčasnej nasýtenosti a účinnosti prostriedkov REB nepriateľa musíme uvažovať aj s takým stavom, kedy činnosťou rušičov nepriateľa môže byť narušené spojenie s osádkami vo vzduchu, rádionavigačné systémy spolupracujúce s pozemným zariadením budú ukazovať nesprávne údaje. Z toho vyplýva nevyhnutnosť jednak vybavovať lie-

tadlá presnými autonómnymi navigačnými systémami, jednak cvičiť osádky v plnení úloh bez rádiového spojenia a použitia rádionavigačných systémov. Pretože v uvažovanej situácii by nebolo možné operatívne riadenie činnosti osádok vo vzduchu z pozemného miesta velenia, musia byť osádky SBoL na vysokom stupni taktickej pripravenosti tak, aby mohli optimálne reagovať na rôzne, aj nepredvídané varianty situácie vo vzduchu.

Myslím, že z výčtu úloh stíhacieho bombardovacieho a bitevného letectva, stručnej charakteristiky hlavných objektov činnosti, podmienok a možností ich vyhľadávania a ničenia novými lietadlami možno vyvodiť **závery**:

1. Stíhacie bombardovacie a bitevné letectvo v nových podmienkach bude plniť úlohy rozmanitejšie a vo väčšej hĺbke. K tomu disponuje lietadlami s väčším doletom, účinnou výzbrojou, výstrojom a palubnými prostriedkami REB. Možno predpokladať potrebu činnosti s vyššími letovými úsilím v porovnaní so súčasnými normami.

2. V procese teoretickej prípravy a praktického leteckého výcviku treba osádky pripravovať na autonómnu činnosť nad územím nepriateľa pri prekonávaní jeho PVO, vyhľadávaní a ničení pozemných cieľov s využitím všetkých možností vlastnej výzbroje a výstroja. K tomu je potrebná kvalitná taktická príprava, výcvik v letaní vo výškach okolo 50 metrov, manévroch proti PVO a v používaní všetkých druhov riadenej aj neriadenej výzbroje. Súčasné Osnovy bojovej prípravy SBoL v cvičeniach letecko taktickej prípravy uvádzajú výšky letu 50 až 200 metrov, avšak let v týchto výškach zvyšuje pravdepodobnosť stretnutia lietadla s vtákmi a tak ohrozuje bezpečnosť letu.

3. Za zásadný problém činnosti stíhacieho bombardovacieho letectva môžeme považovať zvýšenie možností vyhľadávania malorozmerných a maskovaných objektov vo väčšej hĺbke územia nepriateľa a činnosť proti nim. Súčasné stíhacie bombardovacie lietadlá môžu pozemné ciele ničť len po vizuálnom vyhľadaní a rozpoznaní. Pri činnosti proti maskovaným objektom sú možnosti vizuálneho vyhľadávania osádkou nadzvukového lietadla malé, vyhľadávanie je možné len pri dennom osvetlení a priaznivom počasi. Tomu zodpovedajú aj súčasné normy pre vizuálny prieskum, ktoré sú uvedené v Osnovách bojovej prípravy SBoL.

Ďalšie skvalitnenie stíhacích bombardovacích lietadiel môže ísť tiež cestou

zvyšovania jeho možností vyhľadávať maskované pozemné ciele vo dne aj v noci s využitím technických prostriedkov a tieto v každom počasí a každej dennej dobe ničiť. V súčasnosti sú vo svete priemyslovo vyrábané zariadenia na sledovanie objektov podľa ich infračerveného žiarenia (termovírne kamery a displeje), alebo sledovanie objektov v noci

(tzv. noktovízory, ktoré využívajú zvyškové osvetlenie). Diaľkový dosah takých prostriedkov môže byť 5—6 km. Ich použitie na palube stíhacieho bombardovacieho lietadla zvýši možnosti stíhacích bombardovacích lietadiel vo dne aj v noci vyhľadávať a ničiť maskované bodové ciele typu odpaľovacie zariadenie RS, miesta velenia atď.

ŽENIJNÍ OPATŘENÍ MASKOVÁNÍ VOJSK A OBJEKTŮ

Bojový řád pozemního vojska jednoznačně určuje, že maskování je druh bojového zabezpečení, jehož hlavními organizátory jsou náčelník štábu a náčelníci příslušných druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb. Podkladem pro jejich činnost v této oblasti je především rozhodnutí velitele a jeho pokyny pro maskování a odborné nařízení nadřízeného štábu.

Potřeba maskování činnosti vojsk se neustále zvyšuje v důsledku vývoje nových průzkumných prostředků. Zkušenosti dokumentují, že ke konci Velké vlastenecké války Sovětská armáda používala až 15 % vojsk a prostředků k zamaskování vlastní bojové činnosti. To znamená, že již před 40 lety každý sedmý voják a každá sedmá tuna materiálu byly využity ke skrytí, imitaci, demonstrační činnosti sovětských vojsk, čímž byl klamán a dezinformován nepřítel.

Vzhledem k vývoji nových průzkumných prostředků nelze již jedním druhem vojska plnit všechna opatření maskování. Je nutná účast všech druhů vojsk, speciálních vojsk a týlu, což vyžaduje přesně plánovat, sladit a jednotně dodržovat všechna opatření. V duchu těchto zásad Bojový řád pozemního vojska zdůraznil úlohu velitele i celého štábu v koordinaci všech opatření maskování. Ve snaze vyvednout úlohu plánování a sladění činnosti upřesňuje, že v nutném případě je již na stupni svazku zpracováván plán maskování. O nutnosti tohoto plánu na

operačním stupni není pochyb. Jen zdánlivě se podléhá na různých opatřeních maskování odděleně všechny druhy vojsk a speciálních vojsk s použitím svých speciálních prostředků a techniky. Různorodost opatření je dialektickou jednotou, která tvoří ucelenou koncepci maskování. Nové prostředky průzkumu vynucují přijímat odpovídající opatření a plně využít speciální prostředky i ženijního, spojovacího, chemického a radiotechnického vojska.

Postupně se zvětšují rozlišovací schopnosti zaváděných průzkumných prostředků. Současná zařízení umožňují využití elektromagnetického záření v rozsahu od viditelného světla přes ultrafialové a infračervené záření až po rádiové vlny. Kmitočtové spektrum má v jednotlivém rozsahu ještě další specifické dělení, systémy detekce i vlastnosti interakce s ovzduším. Ve snaze z části odstranit omezené možnosti průzkumných prostředků, které jsou způsobovány vlivem přírodních jevů a pokrytostí terénu, je úsilí zaměřováno na zvýšení jejich rozlišovacích schopností. Dosavadní průzkumné prostředky jsou nahrazovány mnohospektrální (mnohopásmovou) technikou. K průzkumu v různých částech spektra elektromagnetického záření je využívána i technika snímání obrazu stejného terénu v časové posloupnosti (multitemporát). Těmito způsoby se ověřuje věrohodnost získaných zpráv. Další příklad je i v použití

dvou kamer, kde jedna snímá na černobílý film a současně druhá snímá tentýž záběr na spektroskopální film. S využitím černobílého filmu získáme fotografie, na kterých je vegetace jednotná, ale jsou jasně vidět stíny. Spektroskopální film naopak zobrazuje rostlou listovou zeleně červenou barvou, ale utrženou vegetaci barvou šedivou. Porovnáním obou druhů snímků dosáhneme přesné informace.

V současném období vývoje průzkumných prostředků je také technika maskování vyvíjena několika směry. Především je to snaha přizpůsobit objekt v každém ohledu k přírodnímu podkladu nebo vytvořit větší počet objektů, které mezi sebou ukrývají skutečný. Další směr spočívá v úpravě okolí maskovaného objektu, čímž dosáhneme snížení jeho kontrastu až do splynutí s okolím. A konečně je zde úsilí změněno k vytváření nepřehledných masek a clon, za kterými je objekt maskován skryt. Všechny směry mají však klady i nedostatky. Proto je rozhodující znát průzkumné prostředky nepřítelů a techniku maskování kombinovat. V žádném případě to neznamená, že neviditelnost předmětu zabezpečíme vytvořením „černé díry“, ale je nutné skryt objekt pomocí správného překrytí nebo jej přizpůsobit k přírodnímu pozadí. Dále můžeme zvětšit počet cílů a tím ztížit nepříteli rozpoznání skutečného. To ovšem předpokládá umět více než je schopen nepřátelský průzkumný prostředek.

Ženíjní opatření maskování vojsk a objektů zahrnují:

- maskování zbarvením povrchu objektů,
- použití umělých masek,
- úpravu terénu a využití přírodních prostředků, zřizování maket a klamných opevnovacích staveb,
- využití ženíjných prostředků speciálního maskování (koutové odražeče proti radiolokačnímu průzkumu, výbušniny jako prostředek akustického maskování, ev. k zaházení stop, opatření proti tepelnému průzkumu, senzoriím apod.).

Skutečnost, že ženíjní opatření maskování jsou konkrétní a rozsáhlá, si vynucuje plánovat je včas a podrobně. Některé dosavadní zásady maskování platí beze změny, ale myslím, že značnou část je zapotřebí upřesnit. Např. bude nutné zvýšenou pozornost věnovat vysoké úrovni nepřátelského radiolokačního a tepelného průzkumu. Je známo, že většina moderních radiolokátorů (pozemních i palubních) je schopna pracovat v režimu selekce pohyblivých cílů. To znamená, že výsledné zobrazení naprosto vylučuje ne-

pohyblivé terénní předměty (i stabilní koutové odražeče) a vyhledávají jen pohyblivé cíle. Tím dosavadní stabilní koutové odražeče k maskování přesunů vojsk nebo skrytí maskovaných přepravišť ztrácejí svůj původní význam.

V operačním maskování plní ženíjní opatření všechny druhy vojsk. Ženíjní vojsko většinou vykonává klamné opevnovací práce a činnost s maketami. V malé míře plní i úkoly proti radiolokačnímu průzkumu s použitím koutových odražečů. Současně se podílí na maskování míst velení svazů, prostorů bojového rozmístění raketového vojska a hlavních objektů letectva frontu. Zúčastňuje se budování klamných objektů, zřizování klamných míst velení, prostorů bojového rozmístění raketového vojska, prostorů soustředění, rozmístění atd.

Ženíjní maskovací prapor může za 10 až 12 hodin splnit jeden z těchto úkolů:

- ženíjně upravit terén v 6 klamných prostorech rozmístění vševojskového pluku nebo v klamném prostoru rozmístění vševojskového svazku,
- ženíjně upravit 2 až 3 klamná místa velení frontu nebo 5 až 6 míst velení armády,
- ženíjně upravit 4 až 5 klamných prostorů bojového rozmístění raketového útvaru,
- uskutečnit protiradiolokační maskování úseku cesty v délce 6 km (za 4 hodiny),
- zříditi 3 klamné mosty z koutových odražečů přes vodní překážky široké do 200 m nebo zamaskovat 2 mostová přepraviště koutovými odražeči.

Samotným použitím maket, popřípadě i účinných koutových odražečů, nelze přesvědčivě zmýlit soudobý průzkum nepřítelů. Musí být vždy dodržena zásada, že budování klamných objektů je zapotřebí doplnit i činností vojsk s příslušnou technikou. Počet jednotlivých klamných objektů v budovaných prostorech musí být úměrný významu klamného prostoru. Přitom platí zásada, že není možné snížit počty jednotky k imitování činnosti vojsk ve vybudovaných prostorech, stejně jako nelze libovolně vyčleňovat jednotky pro klamná opatření.

Ke kalkulaci potřeby sil a prostředků k vybudování klamných prostorů a imitaci činnosti v nich je možné, podle mého názoru, použít tento rozpočet sil a prostředků:

- pro klamný prostor **raketové brigády** je nutné vyčlenit 2–3 motostřelecké čety, 2 protiletadlové baterie, 1 ženíjní

strojní četou, 1 ženijní maskovací rotu (po dobu budování), 1 automobilní a 1 spojovací družstvo. Tyto jednotky oživují až 3 soupravy maket raket a 20 až 30 maket automobilů. Dále je zapotřebí vybudovat 30 až 45 klamných okopů pro družstva, 25 až 30 krytů pro techniku, 20 až 25 okopů pro obranu prostoru, 40 až 50 klamných cílů (tepelných), 10 až 20 maket nakrytých okopů. V prostoru je nutné využít 25 až 50 masek (souprav), 200 koutových odražečů a minimálně 2 rádiové stanice;

— pro klamný prostor rozmístění **motostřelecké divize** určit 1 až 2 motostřelecké prapory, 1 až 2 tankové rotu, 1 až 2 protiletadlové baterie, 1 ženijní maskovací rotu (po dobu budování), 1 automobilní četou, K tomu je třeba zhotovit 30 až 40 maket tanků, 120 až 160 maket automobilů a BVP, 35 až 45 děl a minometů, 250 klamných cílů (tepelných), vybudovat 200–320 klamných okopů pro družstvo, 70 až 80 okopů pro techniku, 60 nakrytých okopů pro živou sílu. V prostoru umístit 150 až 200 masek (souprav), 1000 až 1500 koutových odražečů a 4 až 5 prostředků světelné imitace;

— pro klamný prostor rozmístění **tankové divize** vydělit až 1 motostřelecký a 1 tankový prapor, 1 až 2 protiletadlové baterie, 1 ženijní maskovací rotu (po dobu budování), 1 automobilní četou. V prostoru rozmístit 60 až 70 maket tanků, 100–110 maket automobilů a BVP (OT), 35 až 45 děl a minometů, 260 klamných cílů (tepelných), 120 až 180 okopů pro techniku (ostatní objekty, masky, koutové odražeče jako u msd);

— klamné **VS armády** je nutné zabezpečit 2 až 3 motostřeleckými četami, 1 protiletadlovou baterií a 1 ženijní strojní rotou. V prostoru rozmístit 10 až 15 okopů a úkrytů, 60 okopů (krytů) pro techniku, 15 maket automobilů, 5 okopů pro strážní jednotku, 1 plochu pro přistání vrtulníků, 20 až 25 masek (souprav), 40 až 60 koutových odražečů a 10 až 15 klamných cílů (tepelných);

— klamné **VS frontu** zajistit 1 motostřeleckým praporem, 1 až 2 protiletadlovými bateriemi, 1 až 2 ženijními rotami. V prostoru vybudovat až 30 klamných úkrytů, 100 až 120 okopů pro techniku, 30 až 40 okopů pro družstva. Dále zde rozmístit 40 až 50 maket automobilů, 40 až 60 masek (souprav), 100 až 120 koutových odražečů a 30 až 45 klamných cílů (tepelných).

Abychom dosáhli věrohodnosti ženijních opatření je potřebné budovat a upravit objekty v plném rozsahu a příslušné plošné velikosti v celém prostoru. Především

však platí zásada, že vojska, která jsou určena k budování klamných prostorů a objektů, nesmí znát, jaký je cíl jejich prací. (Kde je složité dosáhnout utajení, je nezbytná izolace prostoru imitací a zavedení přísného pořádku v jednotkách, které jej budují).

Na základě nařízení nadřízeného štábu a pokynů velitele k maskování přistoupí náčelník ženijní služby (náčelník ženijního vojska) v součinnosti se štábem k organizaci ženijních opatření maskování. Myslím, že může být vhodný tento **pracovní postup**: upřesnit především možnosti nepřátelského průzkumu, vyhodnotit situaci vlastních vojsk a jejich možnosti v ženijních opatřeních maskování a vymezit požadavky vzhledem k roční a denní době, k počasí a situaci v konkrétním terénu. Jednotlivá ženijní opatření zapracuje do nařízení k ženijnímu zabezpečení a do bojových nařízení.

Tím dosáhneme toho, že náčelník ženijní služby pluku může zakreslit úkoly do své pracovní mapy a náčelník ženijní služby divize do plánu ženijního zabezpečení (v případě, kdy velitel divize rozhodne zpracovat plán maskování, pak i do tohoto plánu). Splnění úkolů pak zakresluje do vlastní pracovní mapy.

Náčelník ženijního vojska armády i frontu musí zakreslit (zaznamenat v textu) úkoly do plánu operačního maskování, na jehož zpracování se podílí. Podle hlášení podřízených zakresluje splnění do pracovní nebo výkazové mapy. Z uvedeného můžeme odvodit povinnosti náčelníka ženijní služby (ženijního vojska) **v maskování**:

Své úsilí by měl především zaměřit na politickou práci u útvarů a jednotek s cílem dosáhnout vysoké aktivity při plnění všech maskovacích opatření. Proto je povinen včas seznámit své podřízené s pravidly maskování, v prostorech rozmístění ženijních útvarů a jednotek dbát na dodržování maskovací kázně, vést je k pevným návykům v maskování a dosahovat jejich vysoké profesionality.

Uprávnění ženijních opatření umožňuje, aby v **útku** (útočné operaci) mohl navrhovat velitel vhodná místa pro skryté rozmístění vojsk ve výchozím prostoru, způsob zamaskování vybudovaných objektů, při násilném přechodu vodních překážek zamaskování jednotlivých přepravišť, uplatnit (cestou náčelníka štábu) požadavky a obsah kontroly dodržování ženijních opatření k maskování orgány pořádkové služby, při útoku v noci navrhovat veliteli organizaci opatření k maskování vojsk proti nepřátelskému, opto-

elektronickému, radiolokačnímu a tepelnému průzkumu.

V **obraně** (obraně operací) navrhuje velitel a organizuje ženijní opatření maskování ke skrytí bojové sestavy vlastních vojsk, tj. způsob zamaskování opěrných bodů, rajónů a klamných postavení, při rekognoskaci předkládá návrhy na umístění postavení klamných prostorů v terénu (vzhledem k přírodnímu zamaskování), organizuje zřizování klamných minových polí, při obraně vodní překážky navrhuje rozsah a způsob maskování, v průběhu

organizace a budování obrany v horách vyhodnocuje a připravuje podklady k správnému využití maskovacích vlastností horského terénu.

Při **přesunech** vojsk uplatňuje své znalosti ve vyhodnocení přirozeného maskování os a navrhuje prostory denního (nočního) nebo celodenního odpočinku.

V prostorech **rozmístění** navrhuje velitel využití terénu s přirozenými maskovacími vlastnostmi a uplatňuje požadavky na kontrolu dodržování ženijních opatření k tomuto druhu bojového zabezpečení.

Vývoj veškeré průzkumné techniky pokračuje vysokým tempem, a proto se i maskování tomuto tempu musí vyrovnat. Se zvyšováním úrovně průzkumné techniky je zapotřebí zvyšovat také úroveň taktického i operačního maskování, což plně platí i pro ženijní opatření. Proto je nutné uplatňovat řadu zásad, jako např. maskovací opatření uskutečňovat v závislosti na technických možnostech prostředků průzkumu, objekty maskovat s přihlédnutím na všechny druhy průzkumných prostředků, klamné objekty musí splňovat všechny požadavky skutečných objektů, v klamných prostorech vykonávat vždy takovou činnost, která odpovídá činnosti v prostorech, které jsou obsazeny vojsky.

OBNOVA BOJESCHOPNOSTI VOJSK PO ÚDERECH CHEMICKÝMI ZBRANĚMI NEPŘÍTELE

Vojenské plány armád NATO počítají s hromadným použitím chemických zbraní při vedení ozbrojeného zápasu. Zejména vládnoucí kruhy USA věnují stále větší pozornost vývoji, zdokonalování, zavádění a hromadění zásob chemických zbraní.

Proto bylo v Rozkaze ministra národní obrany pro přípravu vojsk ČSLA ve výcvikovém roce 1984–1985 zdůrazněno, že je nutné "... zdokonalit činnost štábů a jednotek při odstraňování následků napadení zbraněmi hromadného ničení".

Myslím, že článek přispěje k řešení této problematiky a zobecnění zkušeností získaných u štábů a vojsk v posledních letech.

Vliv použití chemických zbraní na bojovou činnost

Chemické zbraně armád NATO patří k vysoce efektivním prostředkům ničení živé síly. Vyznačují se velkými prostorovými účinky a schopností způsobit vážná poškození. Vysoká efektivnost jejich použití je zvyšována šířením prvotního a druhotného oblaku z místa napadení ve směru pohybu přízemního větru. V závislosti na stálosti otravných látek v polních podmínkách mohou způsobovat ztráty po dobu několika hodin i dnů.

Účinky chemických zbraní potvrzují tyto příklady:

— chemický úder jednou raketou zamoří otravnou látkou sarin jednotku na ploše asi 0,5 km² a způsobí u ní přibližně

45 % ztráty, otravná látka je unášena přízemním větrem do vzdálenosti 20 i více km a na ploše kolem 100 km² může způsobit 10 % ztráty.

— posoudíme-li komplexně následky leteckého postřiku látkou VX (4 letouny), zjistíme, že jednotky budou zamořeny na ploše 7–10 km², přízemním větrem může být tato látka unášena na vzdálenost 30 i více km, vzhledem k vysoké stálosti látky VX v místě chemického napadení zůstane po dobu několika dní zamořená plocha, ze které se bude otravná látka odpařovat, čímž vzniknou další ztráty (pokud by byl veden tento úder na mostofelecký prapor, budou jeho ztráty za útoku asi 53 %, v obraně 38 %, v prostoru rozmístění 42 %, prapor bude nutné vyvést ze zamořeného prostoru, uskutečnit u něho úplnou speciální očistu a vyměnit výstroj; po odstranění následků chemického napadení bude zapotřebí prapor doplnit osobami a zabezpečit bojové stmelení); z toho vyplývá závěr, že od doby chemického úderu není možné napadený prapor použít dříve než za 1 až 1,5 dne.

Z vyhodnocení cvičení armád NATO vyplývá, že chemické zbraně budou použity s překvapením, hromadně, podle centrálně řízeného jednoduchého plánu a v těsné součinnosti druhů vojsk. Proto nesmíme dopustit podceňování jak metod díky použití chemických zbraní nepříteli, tak komplexního vlivu každého che-

mického úderu na bojeschopnost našich vojsk. Je nutné pochopit, že chemické zbraně, jako druh zbraní hromadného ničení, vždy ovlivní zámysl velitele a bojeschopnost vojsk.

Uvedené zásady použití chemických zbraní značně ovlivňují činnost velitelů, štábů i vojsk při plánování opatření OPZHN. Je zapotřebí počítat s tím, že:

- chemické úderu mohou být prostrově soustředěny, a tak v rámci vševojskové armády může vzniknout u jedné až dvou divizí hromadné chemické zamoření,

- použití chemických zbraní, v důsledku vzniku velkých ztrát živé síly, zpravidla povede ke změně původního rozhodnutí (velitele armády, velitelů zamořených divizí a pluků) a vyžádá soustředěné úsilí k obnově bojeschopnosti zasažených svazků, na nichž se budou podílet vševojskové, chemické, zdravotnické, týlové a jiné jednotky (v žádném případě nelze tento proces omezit pouze na speciální očistu),

- účinkům otravných látek (zejména nervově paralytických) bude současně vystaveno velké množství jednotek, velitelských stanovišť, týlových objektů, které nebudou schopny pokračovat v původní činnosti, ani odstranit následky napadení vlastními silami a prostředky, a proto v jejich prospěch bude nutné organizovat opatření obnovy bojeschopnosti a odstraňování následků napadení.

Rozsah a možnosti použití chemických zbraní nepřítelem — viz článek generál-majora Ing. Miroslava Budského „Chemické zbraně armád NATO“, uveřejněný ve VM č. 4/1985.

Zásady organizace a řízení odstraňování následků a obnovy bojeschopnosti vojsk napadených chemickými úderu

Použití chemických zbraní nepřítelem (zpravidla formou hromadných nebo skupinových chemických úderů) si vyžádá zorganizování a uskutečnění řady velmi složitých opatření, mezi která, vycházíme-li z ustanovení Bojového řádu pozemního vojska ČSLA (Všeob-R-1), můžeme zařadit:

- varování všech vojsk, která jsou ohrožena šířením primárního a sekundárního oblaku otravné látky,

- chemický průzkum v místech napadení,

- komplexní zjištění situace u zamořených vojsk,

- obnovu spojení, narušeného velení a upřesnění bojových úkolů vojskům,

- zvládnutí nepříznivých morálně psychologických důsledků napadení jak u zamo-

řených vojsk, tak u jednotek, které budou určeny k poskytnutí pomoci a odstraňování následků,

- vyvedení zasažených vojsk ze zamořených prostorů,

- vyproštění zasažených osob, poskytnutí první pomoci a jejich odsun na zdravotnickou etapu,

- uskutečnění částečné a pak úplné speciální očisty zamořených vojsk, včetně odsunu a odmoření bojové techniky a materiálu všeho druhu, které v důsledku vzniklých ztrát nemají osádky nebo jsou předchozí bojovou činností poškozeny,

- odmoření zamořených úseků terénu a různých objektů,

- bojové stmelení jednotek, u nichž byla bojeschopnost narušena nebo ji ztratily a jejich začlenění do bojové (operační) sestavy svazků (svazů).

Z rozsahu úkolů vyplývá, že je může splnit jediné dobře sladěná skupina předem připravených důstojníků. Jejím úkolem je u štábu zabezpečit plánování, organizaci a řízení činnosti v oblasti OPZHN. K řešení těchto otázek není účelné vytvářet jinou skupinu při jaderném a jinou při chemickém napadení. Tato skupina důstojníků (v praxi nejčastěji nazývaná „skupina OPZHN“) může mít v závislosti na stupni velení štábu následující složení:

- náčelník skupiny (důstojník operačního oddělení; v době, kdy je to nezbytné, řídí práci skupiny osobně náčelník štábu),

- důstojník politického oddělení (správy, skupiny),

- 1–3 důstojníci operačního oddělení (správy, skupiny),

- důstojník:
 - oddělení chemického vojska (správy, skupiny, NCHS),
 - oddělení ženijního vojska (správy, skupiny, NŽS),
 - spojovacího vojska,
 - zdravotnického oddělení,
 - oddělení tankové automobilní služby,
 - styčné skupiny týlu na VS,
 - organizačně mobilizačního oddělení (správy, skupiny),
 - výzbrojní služby.

K řešení otázek obnovy bojeschopnosti a odstraňování následků chemického napadení se na práci „skupiny OPZHN“ bude podílet většina důstojníků. Někteří z nich (důstojník ženijního vojska a výzbrojní služby) mohou být ze skupiny uvolněni a jiní (např. důstojník výstrojní služby, popřípadě další týloví specialisté aj.) ji mohou dočasně posílit.

Pro úspěšnou práci skupiny je, podle mého názoru nezbytné, aby každému příslušníkovi byly předem stanoveny funkční povinnosti a jejich spolehlivé zvládnutí bylo na zvláštních nácvicích podrobně procvičeno. Za stanovení funkčních povinností by měli odpovídat příslušní velitelé a náčelníci štábů. [Z dosavadní praxe štábů byl MNO/SCHV vypracován možný vzor těchto funkčních povinností, který je uveden v publikaci „Chemické zbraně armád NATO“ čj. 070976].

Výchozím podkladem pro práci „skupiny OPZH“ je shromáždění a zpracování údajů o použití chemických zbraní. Toto (kromě jiných povinností) plní ve prospěch celého štábu **radiační středisko a výpočetně analytické skupiny**. Uvedené orgány sběru a zpracování údajů ve vztahu k chemickému napadení zabezpečují následující úkoly:

- shromažďují údaje o použití chemických zbraní,
- předpovídají následky chemických úderů,
- podílejí se na varování vojsk a týlu o nebezpečí zamoření otravnými látkami s využitím sítě radiací informací,
- navrhuji nejvýhodnější organizaci chemického průzkumu k získání údajů o skutečné chemické situaci,
- připravují výpočty k stanovení nejvýhodnějších variant činnosti vojsk a týlu za složité chemické situace,
- shromažďují a zpracovávají údaje o výsledcích chemického průzkumu a zabezpečují výpočty k upřesnění předpovědi podle skutečné chemické situace,
- informují štáb, nadřízený velitelský stupeň i sousedy o použití chemických zbraní a vzniklé chemické situaci,
- soustřeďují a zpracovávají údaje o meteorologické situaci,
- připravují vstupní údaje k využití výpočetní techniky.

Na základě vyhodnocení informací o chemických úderech „skupina OPZH“ zpracovává:

- grafickou analýzu rozsahu chemického napadení na operační (bojovou) sestavu vojsk a týlu spojenou se zakreslením opatření k obnově bojovosti a odstraňování následků chemického napadení (zpracovává se zpravidla na mapě),
- podklady pro náčelníka štábu, který informuje velitele svazu (svazku, útvaru) o rozsahu napadení, jeho následcích a návrzích na obnovu bojovosti a odstranění následků,
- plán odstranění následků napadení,
- podklady pro rozhodnutí velitele

k obnově bojovosti a odstranění následků napadení,

— bojové nařízení velitele k odstraňování následků,

— bojový rozkaz pro velitele odřadu k odstraňování následků.

Praxe potvrzuje, že je vhodné mít uvedené dokumenty včas připraveny v podobě kvalitních formulářů. [Pomůcka „Chemické zbraně armád NATO“ obsahuje také možný vzor těchto dokumentů.]

Úloha odřadů pro odstraňování následků chemického napadení

Obnovu bojovosti a odstraňování následků chemického napadení, jak jsem již uvedl, nejsou zamořené jednotky schopny zabezpečit vlastními silami. Je nezbytné, aby jim pro tuto činnost byla poskytnuta pomoc a v jejich prospěch zasáhly odřady pro odstraňování následků. Ve složení odřadů pro odstraňování následků po jaderném nebo chemickém napadení není podstatný rozdíl. Tvoří je **řídící skupina** (velitel, politický pracovník, důstojník chemického vojska, organizační a mobilizační pracovník a nezbytné dopravní a spojovací prostředky), **vševojskové jádro** (motostřelecká nebo tanková jednotka), **chemické jádro** (1–2 družstva nebo četa radiací a chemického průzkumu, družstvo dozimetrické kontroly; ve prospěch odřadu působí i jednotka speciální očisty), **ženijní jádro** (protože u chemických úderů bude jeho činnost omezena, může posílit buď vševojskové jádro nebo technické a vyprošťovací prostředky), **zdravotnické jádro** (lékař s nezbytným počtem pracovníků a nosičů raněných a prostředky na jejich odsun), **technické jádro** (vyprošťovací a dilenské prostředky s obsluhou a minimální zálohou řidičů).

Při plnění úkolů odřady pro odstraňování následků, kromě řídící skupiny, organizačně členíme na dvě skupiny, z nichž jedna pracuje v zamořeném prostoru a druhá vně tohoto prostoru.

Je nezbytné, aby ve prospěch zamořených vojsk a činnosti odřadů pro odstraňování následků působily i další jednotky druhých vojsk a služeb, týlových zařízení aj. s cílem poskytnout zamořeným vojskům nezbytnou materiální pomoc k obnově jejich bojovosti.

Charakteristika základních činností při odstraňování následků chemického napadení

Chemický průzkum a chemická kontrola

Průzkum v místě chemického napadení a chemickou kontrolu uskutečňují v první pořadí chemičtí pozorovatelé napadené jednotky, popřípadě chemičtí instruktoři.

Nezávisle na vedení chemického průzkumu těmito orgány vykoná jej i jednotka radiálního a chemického průzkumu. Vytýčí hranice zamořeného (zamořených) prostoru (prostorů), zjistí druh (skupinu) otravné látky a vede chemický průzkum pochodových os, po kterých je připravován odsun zamořených osob a bojové techniky.

Chemickou kontrolu účinnosti speciální čistí provede buď jednotka dozimetrické kontroly nebo část jednotky radiálního a chemického průzkumu.

Výsledky chemického průzkumu a chemické kontroly je nutné hlásit (v nafizečných lhůtách) veliteli odřadu pro odstraňování následků a jeho prostřednictvím i štábu („skupině OPZHN“).

Důstojnický průzkum

Rozhodující význam pro organizaci odstraňování následků použití chemických zbraní bude mít všestranné komplexní zjištění situace v prostoru napadení. Tento úkol bude plnit důstojnický průzkum vyslaný buď štábem nebo řídicí skupinou odřadu pro odstraňování následků.

Okolem důstojnického průzkumu bude zjišťovat:

- rozsah chemického napadení a ztráty (zejména osob, které mají vliv na průběh obnovy bojovschopnosti a odstraňování následků napadení, tj. velitelé, řidiči, obsluhy spojovacích prostředků atd.),

- počet zamořených osob a bojové techniky,

- morálně psychickou situaci u napadené jednotky,

- rozsah sil a prostředků napadené jednotky, které jsou schopny podílet se na odstranění následků napadení,

- rozsah a kvalitu opatření, která jednotka splnila do příchodu odřadu pro odstraňování následků.

Na základě výsledků důstojnického průzkumu velitel odřadu určí:

- opatření k obnově velení a spojení a ke zvládnutí morálně psychických důsledků napadení,

- způsob poskytnutí první pomoci zasaženým osobám a organizaci zdravotnických a odsunových opatření,

- organizaci vyproštění zamořené i nezamořené bojové techniky,

- místo a způsob speciální čistí,

- organizaci odmoření terénu,

- prostor soustředění a místo stmelení zasažené jednotky po odstranění následků.

Důstojnický průzkum vedeme pozorováním činnosti zamořené jednotky a vyslechnutím informací jejích velitelů a vojáků.

Obnova velení a spojení

Obnova spojení bude spočívat především v nahrazení vyřazených obsluh u nezamořených spojovacích prostředků. K tomu účelu je vhodné, aby řídicí skupina odřadu pro odstranění následků přivezla nejnutnější počet obsluh již při důstojnickému průzkumu.

Velení je obnovováno podle zásad platných při nahrazování vyřazených velitelů a štábů. K tomu je nezbytné, aby za vyřazená místa velení štáb, který vysílá odřad pro odstraňování následků, vyčlenil skupinu důstojníků schopných převzít velení.

Morálně psychologická opatření

V důsledku výrazného účinku nejdůležitějších soudobých otravných látek na psychiku člověka se mohou projevit u některých jednotek vážné morálně psychické důsledky chemického napadení. V práci odřadu pro odstraňování následků musíme počítat s možností, že v důsledku toho bude zapotřebí překonat řadu složitých situací (panika, dezorganizace, projevy zoufalství a bezradě, neschopnost aktivní spoluúčasti na odstraňování následků atd.). Současně je nutné počítat s tím, že i velitelé a vojáci odřadu pro odstraňování následků budou plnit úkoly spojené se záchranými a odsunovými pracemi ve značném psychickém napětí, což zvýší fyzické a psychické nároky. Proto morálně psychická příprava jednotek před jejich vysláním do zamořených prostorů bude neobvykle složitým úkolem.

Vyvedení jednotek ze zamořených prostorů

Zpravidla většinu těchto opatření organizují velitelé zamořených jednotek do příchodu odřadů pro odstraňování následků. Splnění tohoto úkolu má zásadní vliv na další průběh obnovy bojovschopnosti a odstraňování následků; neúspěšnost jejich vykonání zpravidla zapříčiní vznik dodatečných ztrát. Z toho důvodu velitelé zamořených jednotek musí vyvinout maximální úsilí, aby vyvedli jednotky ze zamořeného prostoru mimo oblast působení prvotního i druhotného oblaku. Nesmějí při tom připustit dezorganizaci své jednotky (útvary) a zatarasení odsunových komunikací.

Myslím, že je nejvhodnější vyvést zamořené jednotky do nejbližšího vhodného prostoru, ponechat je v četových (rotních) proudech a v tomto tvaru organizovat částečnou speciální očistu vojáky odmořovacími soupravami. Uvedený

způsob umožňuje snadný přístup těch jednotek, které poskytují pomoc zamořeným jednotkám.

Současně s organizováním a rychlým vyvedením zamořených jednotek je nutné zabezpečit ochranná a záchranná opatření (použití antidot, poskytování první pomoci osobám, u kterých se projevují příznaky zasažení, odmoření zamořeného povrchu těla s využitím IPB).

Včasným vyvedením napadené jednotky ze zamořeného prostoru a rychlým uskutečněním částečné speciální očištění dosáhneme výrazného snížení ztrát a urychlení průběhu speciální očištění a obnovy její bojovosti.

Speciální očištění

V závislosti na druhu otravné látky, kterou použil nepřítel, a rozsah dříve vykonaných opatření odstraňování následků zvolíme i způsob speciální očištění.

Speciální očištění bojové techniky a hygienická očištění zdravých osob bude uskutečňována buď na místech speciální očištění nebo bezprostředně v bojové sestavě jednotkami speciální očištění. Budou-li pro to výhodné podmínky, je možné využít i zařízení závodů, STS, JZD aj.

Speciální očištění poškozené bojové techniky vykonávají jednotky speciální očištění po jejím vyproštění ze zamořeného prostoru a ještě před odsunem do opravárenských zařízení.

Hygienickou očištění raněných a zasažených osob provádíme zpravidla na zdravotnických etapách. (K tomu účelu jsou obvykle vybavena sprchami.)

Po skončení činnosti odřadu pro odstraňování následků organizujeme v případě potřeby speciální očištění těch jednotek vyčleněných do odřadu, které působily v zamořených prostorech nebo přišly do styku se zamořenými osobami a bojovou technikou.

Zdravotnická opatření

První pomoc, zejména pokud jde o zamoření organofosfáty, poskytujeme co nejdříve po zasažení, protože je na tom závislý další průběh poškození člověka a vývoj ztrát živé síly. Považují za účelné již v míru vycvičit každého vojáka tak, aby byl schopen rozpoznat průběh zasažení organismu a poskytnout první pomoc sobě nebo jiným. Je zapotřebí, aby nižší velitelé uměli tuto činnost spolehlivě organizovat.

Odsun osob zasažených nervově paralytickými látkami bude zejména v letních podmínkách mimořádně fyzicky náročný

(při teplotách vyšších jak 20 °C je nutné nosiče raněných, kteří pracují v maskách a ochranných pláštích, často střídát).

Doba poskytování první lékařské pomoci bude ve srovnání se zamořením radioaktivními látkami podstatně delší.

Obvazště rozvinujeme v prostorech mimo působení prvotního i druhotného oblaku otravné látky a je nutné, aby bylo vybaveno zařízením k hygienické očištění.

K převozu osob použijeme vedle speciálních vozidel i nákladní automobily a transportéry. Po ukončení činnosti v prostorech zamořených otravnými látkami VX, yperit zabezpečíme u všech těchto vozidel úplnou speciální očištění.

V průběhu činnosti odřadu pro odstraňování následků nelze vyloučit zasažení osob, které pracují v zamořených prostorech. Proto je žádoucí včas organizovat první pomoc a další zdravotnická opatření i u jednotek vyčleněných do těchto odřadů.

Vytváření smíšených jednotek a bojové stmelení

Jedním z důsledků hromadných nebo skupinových chemických napadení budou rozsáhlé nenávratné a zdravotnické ztráty živé síly. Proto nezbytným opatřením obnovy bojovosti je vytváření nových organizačních celků, které můžeme po bojovém stmelení začlenit do bojových (operačních) sestav. Na plnění těchto úkolů se podílejí důstojníci organizačně mobilizačních správ (oddělení, skupin), političtí pracovníci a určení velitelé.

K vytváření smíšených jednotek je možné volit tento postup:

- vyhotovíme soupis všech bojovostných osob a nepoškozené techniky,

- zachováme, je-li to možné, organizační strukturu osádek, družstev, čet a rot, u kterých byly ztráty minimální,

- vytvoříme nové organické celky z jednotek, které ztratily bojovost (ztráty nad 50 %); v prvním pořadí novým jednotkám určíme velitele, kteří ihned řídí tento proces,

- k formování odpovídajících struktur političtí pracovníci využívají komunisty, aktivisty SSM, stranické a mládežnické organizace, ustavují jejich vedoucí a využívají je k urychlení tvorby nových jednotek a k bojovému stmelení.

Řídící skupina odřadu pro odstraňování následků operativně zjistí všechny kadrové a materiální potřeby těchto jednotek a zabezpečí u štábu jejich splnění. Do prostoru rozmístění smíšených jednotek

štáb vysílá bojové výdejny, letučky s materiálem atd. s cílem vytvořit předepsané zásoby.

Na závěr činnosti odřadu pro odstraňování následků pomůže řídicí skupina ustanoveným velitelům smíšených jednotek zpracovat plán bojového stmelení. Vlastní

bojové stmelení již do činnosti odřadu pro odstraňování následků nepatří.

Po ukončení odstraňování následků jednotky, které neztratily bojeschopnost (ztráty do 30 %), obdrží od velitele odřadu nařízení k začlenění do bojové sestavy.

Obnova bojeschopnosti a odstraňování následků chemického napadení je velmi složitý úkol, který vyžaduje sladěnou činnost u zamořených vojsk i mezi silami, jež poskytují pomoc. Od výcviku jednotlivce a nejmenších jednotek až po rozsáhlá cvičení je nutné těmto otázkám věnovat náležitou pozornost.

Jenom tehdy, když voják, velitel, funkcionář „skupiny OPZH“ a každý příslušník odřadu pro odstraňování následků bude kvalifikovaně připraven k plnění úkolů v obnově bojeschopnosti a odstraňování následků po chemickém napadení, podaří se nám tento složitý komplex opatření vyřešit. Důkladná vycvičenost a připravenost štábů a vojsk se projeví v minimalizaci ztrát a naopak každá nevycvičenost a nekvalifikovaná činnost může vést ke vzniku dalších ztrát.

TANK T-72 VO VÝCVIKU

Tanky tvoria v súčasnom období hlavnú výzbroj tankových a motostreleckých zväzkov nielen socialistických armád, ale aj armád kapitalistických a tretích krajín. Svojím charakterom prispievajú rozhodujúcou mierou k zvyšovaniu údernej sily pozemných vojsk. Tankové a mechanizovaná vojská si nielen udržali význam z priebehu Veľkej vlasteneckej vojny, ale rovnako sa zvýšila ich dôležitosť v súčasných podmienkach. Tankové zväzky môžu najlepšie využívať výsledky jadrových úderov a viesť útok na najdôležitejších smeroch. Samozrejme, že v značnej miere môžu byť využívané ako silné predsunuté odriady, ktoré sú schopné splniť určenú úlohu.

Vojna v súčasnosti bude začínat v podmienkach približnej rovnosti, rovnakej pripravenosti jednotlivých strán. Preto úloha počiatočného obdobia veľmi vzrastá. Tu treba si uvedomiť úlohu bojovej pohotovosti našich zväzkov a v nich úlohu, ktorú zohráva tanková technika a osobitne tank T-72.

Na pravidelnom jarnom zasadnutí výboru pre plánovanie obrany NATO v r. 1985 na úrovni ministrov obrany bola vytýčená zbrojná koncepcia, v ktorej je venovaná hlavná pozornosť posilňovaniu pozemného vojska, najmä zavádzaním nových tankov a protiletadlových prostriedkov do výzbroje. Do r. 1990 má byť dodané jednotkám pozemného vojska ďalších 6500 tankov tretej generácie, súčasné typy tankov budú modernizované, najmä laserovými zamieračmi a novými infraprístrojmi.

Hlavné kvalitatívne zmeny tankov NATO sa očakávajú od postupného vyzbrojovania

vojsk tankami Leopard 2 a tankom americkej výroby M1 A1 Abrams. Táto nová generácia tankov svojimi bojovými parametrami oveľa prevyšuje súčasnú tankovú techniku a vyznačuje sa predovšetkým presnejšou strelbou za pohybu, účinným dosťahom a pomerne vysokou automatizáciou riadenia palby.

Proti takýmto tankom sa vo vojskách Varšavskej zmluvy vyvinul tank T-72, ktorý má vysoké takticko-technické parametre, dokonalý zbraňový systém s plným využitím automatizácie, elektroniky a iných elektropneumatických systémov s veľmi účinnou strelbou na veľké vzdialenosti.

Takticko-technické údaje tanku T-72 a ich porovnanie s tankom Leopard 2 a M1 A1 Abrams — pozri **tabuľku 1**.

Pri porovnaní takticko-technických parametrov vidíme, že všetky 3 typy tankov majú vysokoprogresívne vlastnosti, schopné ničiť živú silu na veľké vzdialenosti. Využitie týchto vlastností bude závisieť v mnohom od toho, ako velitelia a osádka tankov budú vycvičené, pripravené na plné využitie bojových vlastností.

Tank T-72 má o 14 ton menšiu hmotnosť ako tank Leopard 2 a o 15 ton menšiu ako tank M1 A1 Abrams. Nízka hmotnosť a zmenšené rozmery znižujú čelnú a bočnú siluetu v dôsledku čoho sa znižuje zraniteľnosť a pravdepodobnosť zásahu. U tanku Leopard 2 a M1 A1 Abrams je zraniteľnosť riešená okrem iného najmä zvyšovaním hrúbky panciera, čo z hľadiska novej protitankovej munície, ale hlavne najnovších PTRS je málo účinné. Súčasťou výhodu tanku T-72 proti ostatným tankom je

Tabuľka 1

Názov	T-72 M	Leopard 2 (NSR)	M1 A1 Abrams (USA)
Kanón kalibra (mm)	125	120	120/105
Účinný dosiel (m)	4000	3000—3500	3000—3500
Palebný priemer (ks)	44	42	40
Nabíjanie nábojov	automatické	ručné	ručné
Rýchlosť streľby (rán za min.)	8	5—6	5—6
Spriahnutý guľomet (mm)	1 × 7,62	1 × 7,62	2 × 7,62
počet nábojov	2000	4750	11 400
Protiletadlový guľomet	1 × 12,7	1 × 7,62	1 × 12,7
počet nábojov	300		1000
Granátomety pre vytváranie dym. clony	12	16	12
Bojová hmotnosť	41	55	56
Osádka	3	4	4
Maximálna rýchlosť (km.h ⁻¹)	60	72	72
Okruh činnosti (jazd. dosah v km)	540—600	550	450
Spotreba paliva v teréne (l/100 km)	260—450	500	
Rozmery – šírka (m)	3,57	3,70	3,65
– výška (m)	2,19	2,48	2,30
– dĺžka korby (m)	6,86	7,672	7,92
– celková dĺžka s hlavňou (m)	9,53	9,613	9,77
Schopnosť prekonávať prekážky:			
– stúpanie (%)	66	60	60
– priekop (m)	2,6—2,8	3	2,8
– stenu (m)	0,85	1,1	1,2
Jazda tanku pod vodou (m)	5	4	2,35

aj zníženie osádky o jedného človeka v dôsledku automatického nabíjania, ktoré umožňuje zvýšiť rýchlosť streľby, a tým za krátky čas rýchlejšie vyradiť z boja väčšie množstvo nepriateľských prostriedkov.

Z prevádzkového hľadiska sa u tanku Leopard 2 prejavil rad nedostatkov vo funkcii veže, prevodového ústrojenstva a podvozka. Vo veži dochádza k nadmernému opotrebeniu venca veže a značnej vôli v uložení kolísky kanóna, čo má vplyv na presnosť streľby. Často dochádza k roztrhnutiu venca a poruchám hydraulického

okruhu a tiež k poruchám stabilizácie kanóna. K nadmernému opotrebeniu dochádza u pojazďových kolies, hnacích kolies, koľajových pásov a k častému roztrhnutiu koľajových pásov. Častou chybou je odpaďovanie gumových patiek z článkov koľajových pásov. Príčinou porúch na veži a podvozku je považovaná vysoká hmotnosť tanku a v dôsledku toho značné nadmerné namáhanie. Ako konštrukčný nedostatok je aj vysoká hlučnosť tanku, ktoré spôsobuje zvýšenú únavu a ťažkosť pri dorozumievaní osádky.

Výcvik a príprava špecialistov na tank T-72

Jednou zo základných požiadaviek výcviku je lepšie praktické zvládnutie zbraní a bojovej techniky, jej prevádzky, ošetrovania a opráv všetkými vojakmi či už z povolania alebo základnej služby. Je to požiadavka veľmi aktuálna, pretože hoci ozbrojené sily disponujú mohutnou modernou technikou, ich základom a hlavnou silou sú ľudia, ktorí ovládajú túto modernú techniku a zbrane. Víťazstvo vo vojne závisí koniec koncov od stavu a bojového ducha

ľudí, ktorí vedú dokonalo využívať vlastnosti bojovej techniky a ktorí sú fyzicky a morálne pevní.

Základným predpokladom pre dosiahnutie vysokého stupňa bojovej pohotovosti, ale i pre dosiahnutie vysokého stupňa spoľahlivosti tanku T-72 vo vojskách, je jeho dokonalé zvládnutie veliteľmi, politickými a technickými pracovníkmi a osádkami. Nemal by vzniknúť prípad, aby veliteľ pluku, práporu, roty, jeho zástupca a náčelník

štábu po prevzatí tanku k útvaru tank nepoznal, nepoznal pravidlá jeho používania a využívania jeho bojových vlastností pri výcviku vojsk. Dôstojník, veliteľ, náčelník musí veľmi správne chápať základné smery zvládnutia bojovej techniky a zbraní, presadzovať ich do praxe, do výcviku a chápať podstatu vzťahu človeka a techniky. Hlboko si musí uvedomovať rozhodujúcu úlohu človeka vo vojne. Len takto je možné teoretické otázky aplikovať do výcviku vojakov z povolania a osádok.

V ČSĽA máme ucelený systém prípravy ľudí na zvládnutie tanku T-72. Skladá sa zo základnej prípravy vojakov z povolania a osádok vo vojenských školách a ďalšieho výcviku vojsk v priebehu vojenskej základnej služby podľa schválených programov bojovej prípravy rozpláňovaných v plánoch bojovej a politickej prípravy útvarov na výcvikový rok.

Základná príprava osádok (vodič, veliteľ, strelec-operátor) prebieha v polročných poddôstojníckych školách v VVO. Je to minimálny čas, ktorý potrebujú osádky tankov T-72, aby zvládli základné princípy a systémy tanku. Tu je nevyhnutné, aby celá príprava osádok bola zameraná na praktické zvládnutie využitia bojových vlastností tohto moderného bojového tanku. Veľmi dôležitou otázkou je, aby absolventi poddôstojníckych škôl sa presne naučili hodnoty prevádzkových parametrov a spôsoby ošetrovania techniky. Činnosť v školách musí byť zameraná na praktické zvládnutie tankov na niekoľkonásobné precvičovanie takých úkonov, ktoré osádky budú potrebovať v boji, ale aj v mierovom živote, pri ošetrovaní a zabezpečovaní spoľahlivosti. Hlavná zásada výcviku osádok musí byť praktická príprava na techniku, kde dôjde k zautomatizovaniu niektorých rozhodujúcich činností. Celý proces výučby v poddôstojníckych školách a kurzoch máme dobre materiálne zabezpečený a učebné výcvikové základňa je vybudovaná podľa najnovších metodických poznatkov. To umožňuje, aby prevažná väčšina absolventov poddôstojníckych škôl prišla k útvarom dobre pripravená.

Po absolvovaní základného výcviku v poddôstojníckych školách nasleduje u útvaru prevzatie techniky osádkami a ďalší zdokonaľovací výcvik osádok po odbornostiach v družstvách, čatách, rotách, práporoch a plukoch. Tento výcvik je závislý od celkovej úrovne organizovanosti života útvaru, od organizátorskej a riadiacej práce veliteľov a náčelníkov. Od toho, ako je výcvik organizovaný, ako ho vedú velitelia, ako velitelia a osádky zvládli bojovú techniku, závisí

celková bojová pohotovosť. V podmienkach súčasného boja nadobúdajú v všetkých kategóriách vojakov veľký význam návyky, pretože pomáhajú upevňovať zdravé sebavedomie osádok pri plnení konkrétnych úloh. Kvalita osvojovania týchto návykov závisí od metodicky správne organizovaného zamestnania, od potrebného materiálneho zabezpečenia každej výcvikovej hodiny, od kvalitnej prípravy veliteľa a technického funkcionára.

Súčasnou požiadavkou je učiť vojakov tomu, čo potrebujú v boji. Preto je veľmi dôležité, najmä u tanku T-72, viesť výcvik v podmienkach maximálne blízkych možnej bojovej činnosti. To vyžaduje, aby výcvik, metódy taktickej a odbornej technickej prípravy boli zladené so zásadami bojovej činnosti. Tým sa vytvorila podmienka k tomu, aby vojaci získavali technické a odborné znalosti z využívania bojových vlastností techniky priamo v boji a vedeli tanky T-72 v jeho priebehu ošetrovať, opravovať a vyprošťovať.

Dielských špecialistov na tank T-72 pripravujeme v poddôstojníckych školách spolu s vodičmi s odlišnou odbornou tematikou. Od výcvikového roku 1985/86 ich budeme pripravovať obdobne ako ostatných tankových mechanikov v polročnej poddôstojníckej škole u práporu opráv techniky divízie, ktorá je týmito tanky vyzbrojená. Tu treba, aby za tankových mechanikov na tank T-72 boli vybraní najlepší automechanici s dokonalým technickým myslením a dobrým vzťahom k remeselníckej zručnosti.

Tank T-72 je zložitý zbraňový systém s vysokým stupňom automatizácie, elektroniky, mechaniky, elektromechanických, strojných a pneumatických systémov. Prevádzková spoľahlivosť tohto systému tanku je závislá jednak od konštrukcie a kvality výroby, ale najmä od spôsobu používania a ošetrovania osádkami a vykonávania opráv dielskými špecialistami. Z uvedených dôvodov výcviku špecialistov na tank T-72, či už v poddôstojníckych školách alebo u útvaru, musí byť všetkými veliteľmi venovaná prvoradá pozornosť.

Pre orientáciu uvediem, že na tank Leopard 2 základné normy určujú pre spoločný výcvik strelca a nabíjača 6 týždňov, pre samostatný výcvik strelca a nabíjača 3 týždne a pre výcvik vodiča 10 týždňov. Veliteľom tanku je zvyčajne poddôstojník z povolania a jeho výcvik je podstatne dlhší. Zvolený systém výcviku na tank Leopard 2 potvrdzuje, že osádky, podľa môjho názoru, nemôžu byť dobre pripravené na plnenie cieľov a úloh výcviku.

Prevádzka, spoľahlivosť a poruchovosť tanku T-72

Prevádzka tankov u útvarov sa uskutočňuje v súlade s potrebami výcviku. Tanky T-72 od začiatku používania v ČSLA majú najazdených 279 818 km, z toho tanky čs. výroby 110 095 km. Značne intenzívna je

prevádzka u výcvikového útvaru VVO, kde bolo na tankoch T-72 len za minulý rok najazdených 59 330 km.

Prevádzka u útvarov v jednotlivých výcvikových rokoch — pozri **tabuľku 2**.

Tabuľka 2

Výcvikový rok	Tanky sov. výroby	Tanky čs. výroby
1978—79	24 870	—
1979—80	15 440	—
1980—81	19 541	—
1981—82	22 647	4 098
1982—83	39 958	34 725
1983—84	51 267	71 272

Prevádzkové tanky, ktoré sa používajú na výcvik, boli využité približne 25 % na streleckú prípravu, 25 % na taktickú prípravu a 50 % na vedenie bojových vozidiel.

Tanky T-72 sú typom techniky, ktorá je vybavená 2 počítačmi motohodín. Prvý počítač motohodín ukazuje celkovú dobu práce motora, rovnako ako u ostatných typov techniky. Druhý počítač motohodín ukazuje celkový čas jazdy tanku. Pomer údajov motohodín dáva prehľad o skutočnom využití motora na jazdu. V rámci ČSLA robí tento pomer dlhodobe 60 % využitia životnosti motora pre jazdu, čo je dosť nízky údaj a vo svojom dôsledku vedie k zníženiu spoľahlivosti tanku pred splnením medzoprávnej normy.

Spoľahlivosť tankov T-72 sa dá vyjadriť počtom najazdených km na jednu poruchu. U tanku T-72 považujeme spoľahlivosť za optimálnu vtedy, keď dosiahneme, že jedna porucha bude pripadať na 1000 km.

Tanky T-72 čs. výroby sa javia viac poruchové ako tanky sovietskej výroby. Vyššia poruchovosť oproti tankom sovietskej výroby je daná predovšetkým tým, že v prevádzke sú tanky skúšobnej overovacej série a overovacej série. Sériové tanky sú v ČSLA dodávané od mája 1984. Tieto tanky majú zatiaľ malý priebeh a nemohli podstatne ovplyvniť získané údaje o spoľahlivosti.

Poruchovosť v jednotlivých výcvikových rokoch — pozri **tabuľku 3** a príčiny porúch — **tabuľku 4**.

Tabuľka 3

Výcvikový rok	Počet porúch	Priemerný priebeh na 1 poruchu
1981—82	26	158
1982—83	77	450
1983—84	159	550

Tabuľka 4

Výcvikový rok	Príčina poruchy			
	výrobná	prevádzková	vplyv obsluhy	ostatné
1981—82	75 %	8 %	17 %	—
1982—83	60 %	12 %	22 %	6 %
1983—84	60 %	16 %	14 %	10 %

Poruchovosť jednotlivých skupín sa každý rok mení tak, ako sa darí výrobcovi prijímať opatrenia pre zlepšenie kvality výroby. Poradie najporuchovejších skupín

v jednotlivých výcvikových rokoch je nasledujúce:

- v roku 1981—1982:
- protipožiarne zariadenia,

- palivová sústava,
- el. inštalácia a kontrolné prístroje,
- vzduchová sústava;
- v roku 1982—1983:
 - vzduchová sústava,
 - nabíjací automat,
 - ohrievacia sústava,
 - el. inštalácia a kontrolné prístroje;
- v roku 1983—1984:
 - el. inštalácia a kontrolné prístroje,
 - stabilizátor,
 - hydraulická časť ovládania,
 - podvozok,
 - vzduchový systém.

Oproti minulému obdobiu relatívne poklesla poruchovosť automatu nabíjania a protipožiarneho zariadenia.

Je jasné, že prijatými opatreniami vo výrobe sa väčšinou darí zvýšiť poruchovosť odstrániť. Pretrvávajú iba zvýšená poruchovosť elektrickej inštalácie a kontrolných prístrojov, navyše došlo v minulom roku k prudkému nárastu porúch u stabilizátorov.

Táto poruchovosť je ovplyvnená predovšetkým tým, že minulý rok boli tanky T-72 hromadne použité pri taktických cvičeniach, čo umožnilo zistiť všetky skryté poruchy a ďalej tým, že na týchto dvoch skupinách sa často prejavujú poškodenia zavinené obsluhou.

Kladom je, že stále klesá percento porúch, kedy došlo k úplnej strate funkcie. Tieto poruchy znemožňujú bez vykonanej opravy ďalšie plnenie úlohy.

Percento porúch, ktoré viedli k úplnej strate funkcie, boli v jednotlivých rokoch tieto:

- 1981—82 — 46 %,
- 1982—83 — 25 %,
- 1983—84 — 23 %.

Priemerný priebeh na 1 poruchu, ktorý vedie k úplnej strate funkcie, je dosť vysoký, za minulý rok predstavoval takmer 1200 km, pričom sú predpoklady, že sa tento dôležitý ukazovateľ spoľahlivosti ešte ďalej zvýši.

Na druhej strane je ale treba mať na zreteli, že opravy tankov T-72 sú časovo aj materiálovo značne nákladné. Priemerná pracovnosť jednej opravy je 8,7 hodiny. Ďalším získavaním praktických skúseností sa lehota opráv zníži, aj napriek tomu bude tento ukazovateľ aj v budúcnosti pre značnú zložitosť tankov T-72 negatívne ovplyvňovať ich pohotovosť. Kvalitné vykonávanie opráv vyžaduje dobre vycvičených dielenských špecialistov. Už teraz je jasné, že najviac stúpajú nároky na vycvičenosť tankových elektromechanikov a stabilizátorčikov.

Pre ich kvalitnú prípravu a pre prípravu dôstojníkov a príporčíkov technických od-

borností prebiehajú kurzy priamo vo výrobných závodoch. Iba za minulý rok sa na týchto kurzoch zúčastnilo 91 osôb. Ďalšie kurzy už niekoľko rokov prebiehajú u výcvikového útvaru a prešlo nimi už niekoľko stoviek dôstojníkov a príporčíkov. Problematika T-72 je zaradená aj do programov výučby všetkých vojenských škôl, pripravujúcich technické a veliteľské kádre tankovej odbornosti.

Pre zabezpečenie spoľahlivosti treba v prevádzke tankov T-72 dodržiavať zavedený systém preventívneho ošetrovania. Interval technických ošetrovaní bol oproti tankom T-55 zvýšený o polovicu a robí: TO č. 1 — 1500 km a TO č. 2 — 3000 km.

Pre kvalitné ošetrovanie sú všetky útvary vyzbrojené tankami T-72 vybavené prevádzkovou súpravou EK-3, dodávanou podľa licenčnej dokumentácie. Navyše sa útvarami dodávajú ďalšie mechanizačné prostriedky pre uľahčenie a urýchlenie ošetrovania. Sú to:

- zariadenie pre ošetrovanie vložiek čističa vzduchu a oleja,
- zariadenie na čistenie vnútorných priestorov tanku,
- univerzálne tlakovacie zariadenie,
- súpravy stojanov,
- súpravy prípravkov BO-1 a BO-2.

Na spoľahlivosť tankov, ich bojovú pohotovosť má vplyv aj spôsob garážovania. Plán technicko-organizačných opatrení pre zvládnutie tanku T-72, schválený ministrom národnej obrany, určuje zabezpečiť pre všetky tanky T-72 garáže a vytvoriť podmienky pre ošetrovanie tankov v krytých ošetrovniach. Táto úloha je priebežne u všetkých prezbroyovaných útvarov plnená. Uložené tanky sú už garážované väčšinou v nových garážových halách. Výstavbu ošetrovní a zariadení pre umývanie podvozkov bude treba v priebehu 8. päťročnice dokončiť u tých prezbroyovaných útvarov, kde tieto zariadenia nie sú, alebo nesplňujú nároky na ne kladené. Osobitná pozornosť sa musí venovať útvarami, ktoré v 8. a 9. päťročnici budú prezbroyované na tanky T-72. Tu treba, aby veliteľia zväzov a zväzkov včas spracovali investičné zábery na stavbu garáží, prostriedkov pre umývanie, ošetrovanie a opravy T-72.

Sledovanie spoľahlivosti tankov T-72 sa uskutočňuje v podmienkach vojsovej prevádzky pri zabezpečovaní úloh výcviku.

Spoľahlivosť tankov T-72 je lepšia než u tankov T-55 a je na porovnateľnej úrovni s BVP-1. Ako ukazujú praktické výsledky, má na spoľahlivosť veľký vplyv nielen kvalita výroby, ale i dokonalá znalosť obsluhy a prevádzkových zásad tak osádskami, ako i riadiacimi orgánmi.

Dalšie aplikácie tanku T-72

Zabezpečenie bojovej činnosti vojsk je jedným z hlavných predpokladov splnenia bojovej úlohy. Technickému zabezpečeniu je venovaná zvýšená pozornosť, pretože má rozhodujúci vplyv na plnenie úloh bojovej činnosti.

Vyprošťovací tank VT-72 je určený pre zabezpečenie vyprošťovania a odsunov zapadnutej a poškodené tankovej techniky a zbraňových systémov na pásovom podvozku. Je vybavený žeriavovou nástavbou, ktorá je riešená v dvoch variantoch: so žeriavom o nosnosti 7 ton a 19 ton.

VT-72 so žeriavovou nástavbou o **nosnosti 7 ton** je určený pre taktický stupeň zabezpečenia technického prieskumu, odsunu a poskytovanie technickej pomoci.

Pre uvedenú činnosť je vybavený nasledujúcim účelovým zariadením:

- vyprošťovacím navijakom s pracovnou dĺžkou lana 230 m a maximálnou ťažnou silou 300 kN,
- súpravou pre zvýšenie ťažnej sily navijaka,
- pomocným navijakom pre dopravu lana hlavného navijaka,
- zariadeniami a prípravkami pre vlečenie techniky,
- žeriavom o nosnosti 7 ton pre demontážne, montážne a nakladacie práce,
- zväracím a rezacím zariadením,
- zariadením pre zemné práce a kotvenie,
- opravárskou súpravou,
- plošinou pre prepravu nákladov,
- cievkovou súpravou pre vyprošťovanie tankov uviaznutých pod vodou.

Vyprošťovací tank so žeriavom o **nosnosti 19 ton** je určený predovšetkým pre použitie na operočnom stupni technického zabezpečenia. Navyše umožňuje:

- demontáž a montáž vežového kompletu T-72 a iných bojových nástavieb o hmotnosti do 12 ton v poľných podmienkach,
- prevoz vežového kompletu a iných nástavieb na krátke vzdialenosti (do 100 metrov),
- nadvihovanie tankov T-72 a ďalšej bojovej techniky,
- ťažké žeriavové práce a dvíhanie bremien do hmotnosti 19 ton bez pohybovania.

Žeriavové nástavby oboch nosností sú na unifikovanom podvozku T-72 a sú vzájomne zameniteľné.

Základné rozmery a jazdné vlastnosti sú zhodné s tankom T-72. VT-72 je vybavený zariadením pre jazdu pod vodou a vyzbrojený ťažkým guľometom kalibra 12,7 mm, maximálna rýchlosť je 60 km · h⁻¹ a dojazd má 850 km.

Tank mostný TM-72 je určený na premostovanie úzkych prekážok prvosledovými jednotkami. Podvozok mostného tanku TM-72 je zhodný s podvozkom bojových tankov.

Kladenie mosta je riešené pomocou hydraulickej sústavy ovládanej z centrálneho panelu, bez vystúpenia osádky z vozidla.

TM-72 je vybavený zariadením pre jazdu pod vodou, zhodným so zariadením bojového tanku.

Konštrukcia mostného tanku zabezpečuje jeho prepravu po železnici pri zložení mosta.

Ochrana osádky proti OL, rádioaktívnemu a svetelnému žiareniu jadrového výbuchu je u TM-72 riešená podobne ako u bojového tanku T-72. Takisto prostriedky spojenia, maskovania a prístroje nočného videnia zodpovedajú základnému tanku.

Najdôležitejšie takticko-technické dáta (údaje):

— dĺžka	12 000 mm,
— šírka	3 300 mm,
— výška	3 800 mm,
— dĺžka mosta	25—30 m,
— únosnosť	50 ton,
— šírka prejazdnej časti	4 000 mm,
— hmotnosť — max. do hmotnosti bojového tanku,	
— osádka TM-72 — dvojčlenná.	

Mostný tank TM-72 bude začlenený v bojových zostavách tankových a motostreleckých jednotiek a útvarov, ktoré sú vyzbrojené tankami T-72. Budú nahradzovať mostné tanky MT-55A.

Veliteľský tank T-72 K je určený pre veliteľov tankového práporu a pluku pre riadenie bojovej činnosti jednotiek vyzbrojených tankami T-72.

Bojové vlastnosti veliteľského tanku T-72 K sa od základného typu neodlišujú okrem zníženia palebného priemeru o 6 ks nábojov.

Veliteľský tank T-72 K okrem rádiovej stanice R 123 M je vybavený rádiovou stanicou R-130 — donosnosť fóniou ve dne 50 km (za jazdy), v noci 20 km (za jazdy) a telegrafiou do 350 km (na mieste).

Spojovací komplet zabezpečuje spojenie na stupni prápor—pluk.

T-72 K je ďalej vybavený navigačným zariadením, ktoré umožňuje topografickou orientáciu, t. j. určenie súradníc polohy a kurzu vozidla.

Potrebná energia pre prevádzku rádiovej stanice R-130 je zabezpečená samostatným nabíjacím agregátom o výkone 1 kW, napätie 26,5 až 28,5 V.

Modernizácia tanku T-72

Už v priebehu počiatočnej výroby tankov sa pripravovala jeho modernizácia. Modernizácia tanku T-72 zahŕňa 6 základných prvkov, ktoré zabezpečujú **ochranu osád-ky tanku**. Medzi ne patrí:

- dymový granát, ktorý na vzdialenosť 300 m vytvorí za 1—2 min dymovú clonu o šírke 20—30 m a výške 15 m,
- úprava horľavých materiálov a vstupných otvorov proti napalmu,
- zvýšenie počtu kanónového streliva z 39 na 44 nábojov,

— vytvorenie nových bočných ochranných štítov proti PTRS,

— úprava sedačky vodiča, ktorá zlepšuje ochranu vodiča proti gama žiareniu a znižuje únavu vodiča,

— pozorovací prístroj vodiča TVNE, u ktorého sa zmenšili rozmery a zvýšila spoľahlivosť.

Takto modernizovaný tank bude dodávaný do ČSLA začiatkom r. 1986.

V článku som zdôraznil niektoré skúsenosti z prevádzky tankov čs. výroby. Tank T-72 v porovnaní s najmodernejšími tankami štátov NATO má vysoko progresívne takticko-technické vlastnosti. Je to spoľahlivý bojový prostriedok, závislý od spôsobu používania a ošetrovania. Pre plné využitie jeho bojových vlastností treba, aby ho vojáci z povolania dokonale zvládli, vedeli správne používať v boji a zvládli prevádzku, ošetrovanie a opravy.

ZDRAVOTNICKÉ ZABEZPEČENÍ VOJSK V PODMÍNKÁCH POUŽITÍ NOVODOBÝCH ZBRANÍ

Rozvoj výzbroje, zbraňových systémů a bojové techniky moderních armád má výrazný charakter. V důsledku využívání a rychlé aplikace poznatků vědeckotechnického rozvoje do vojenství neustále roste palebná síla vojsk, účinnost a dosah použití jednotlivých prostředků ničení, objevují se nové efekty v účinku zbraní, roste pohyblivost a manévrovací možnosti útvarů, svazků i svazů.

Tyto jevy se promítají do způsobu činnosti vojsk a tím i do požadavků na jejich zdravotnické zabezpečení po stránce odborné náplně poskytované péče i po organizační stránce. V podstatě to jsou nepříznivé jevy a je nutné hledat účinné cesty ke splnění úkolů zdravotnického zabezpečení.

Zvyšováním manévrovosti vojsk, tempu pohybu a průchodivosti bojové techniky podstatně narůstají nároky na organizaci sběru, vynášení a vyvážení raněných z bojiště a vybavení adekvátními odsunovými prostředky. Rychlé změny směrů bojového úsilí vojsk a vysoká tempa postupu mohou způsobit zaostávání zdravotnických odsunových prostředků a zdravotnických etap.

Úsilí zdravotnické služby je zaměřeno na udržení bojeschopnosti nebo práce schopnosti co největšímu počtu raněných a nemocných. Aby uvedený cíl tato služba

mohla splnit, musí i v průběhu válečných operací vytvořit příznivé podmínky pro léčení raněných a nemocných.

Raněné a nemocné je zapotřebí léčit především na místě, při zabezpečeném klidu na lůžku v zařízení, které již není přímo ovlivněno neustále se pohybujícím předním okrajem dotyku s nepřítelem. Vzhledem k charakteru soudobého boje a dosahu palebných prostředků může být hluboký řádově desítky kilometrů a navíc nejde o vyrovnanou linii, ale naopak o čílnitou a dynamickou strukturu vlastních vojsk a nepřítele. Z toho vyplývá potřeba, aby vojskové zdravotnické etapy byly přimknuty k vlastním bojovým jednotkám, a to z důvodu jejich ochrany a zamezení ztrát. Současně je nutné omezovat (pro nedostatek času) rozsah poskytované péče na nich. Naopak nemocniční základny frontu pro jejich malou pohyblivost po zaplnění raněnými a z hlediska podmínek (především relativního klidu) k zabezpečení léčebného procesu bude zapotřebí, podle mého názoru, rozvíjet pravděpodobně dále od předního okraje. Dosavadní normy platné pro jejich rozmístování budou podle konkrétních podmínek operací spíše překročeny. Tato vzdálenost však nesmí podstatně oddálit poskytnutí odborné a specializované pomoci většině raněných a zasažených, a proto je nezbytné ji stano-

vit vzhledem k výkonnosti a rychlosti odsunu.

Nejúčinnějším prostředkem ve výzbroji armád jsou jaderné zbraně (JZ), které se dále zdokonalují, je zvyšován dosah a přesnost zásahu jejich nosičů a dochází i ke změnám v kvalitě účinku především zavedením neutronových zbraní (NZ). Použití těchto zbraní je pravděpodobně především do vojskového prostoru sestavy našich vojsk. NZ jsou konstruovány i s usměrněným účinkem. Ve srovnání se štěpnými a termonukleárními JZ mají tyto vyšší účinek pronikavé radiace, jenž přesahuje dosah účinku tlakové vlny a světelného záření.

Závěry z výzkumných prací a dostupné literární prameny potvrzují, že při použití NZ dojde k relativnímu nárůstu počtu zasažených jen pronikavou radiací (směsné gama záření a tok neutronů střední a vysoké energie).

Zasažení, které utrpí zranění a popálení od tlakové vlny a světelného záření při výbuchu neutronové munice, budou současně ozáření smrtelnou dávkou pronikavé radiace (smrt nastane do 1–2 h po výbuchu) a nevstoupí do léčebné odsunovacího systému. Vzniká tak skupina **monoprofilových** poškození nemocí z ozáření. Značná část zasažených přitom obdrží dávku větší než 6 Gy, což znamená, že smrt u nich bude při současných léčebných možnostech neodvratná. K úmrtí bude docházet v závislosti na dávce, její distribuci v těle a individuální odolnosti v průběhu několika hodin až týdnů. Tato skupina prognosticky neperspektivních raněných byla nazvána „**potenciálně nenávratné zdravotnické ztráty**“ (PNZZ). Jde o zasažené v dávkovém intervalu 6–500 Gy, ale k úmrtí může dojít i při dávce nižší než 6 Gy.

Síly a prostředky zdravotnické služby je nutné soustředit na poskytování pomoci perspektivním raněným a zasaženým, tj. těm, u kterých je možné obnovit bojeschopnost, práce schopnost nebo alespoň zachránit život. PNZZ je nezbytné včas vytržít — často půjde o opakovaný proces s cílem odstranit předchozí chyby v třídění — a ve zvláštním relativně samostatném proudu je umístit na samostatně působící zdravotnické etapy tak, aby těmito zasaženými nebyly přetíženy odsunové prostředky a zdravotnické etapy poskytující pomoc perspektivním raněným i zasaženým a nezhoršovaly se podmínky péče o tyto i její výsledky.

Na etapách vyčleněných k péči o PNZZ bude poskytována paliativní péče zaměřená na zmírnění utrpení před smrtí. Rozmístění zdravotnických etap, které pečují o PNZZ, se předpokládá plánovat v přední

části armádního týlového pásma, aby se zmenšily nároky na odsun zasažených. Jde o závažná opatření z hlediska nejen organizačního, ale i humánního a jejich konkrétní realizaci bude zapotřebí detailně propracovat. Nebylo by z psychologického hlediska vhodné na etapu s velkým počtem zjevně umírajících přisunovat jiné kategorie raněných. K poskytnutí ošetrovatelské péče je možné využít k tomuto účelu vyčleněných armádních i frontových zdravotnických oddílů.

Zasažené s perspektivní prognózou (dávka do 4–6 Gy) je účelné odsunovat do nemocničních základů frontu nebo do týlu země ke konečnému léčení a rekonvalescenci.

Závažnou otázkou, k níž je zapotřebí zaujmout stanovisko, je **posouzení bojového (pracovního) využití zasažených pronikavou radiací v latentním (bezpriznakovém) období nemoci z ozáření**, kdy se částečně nebo i zcela na několik dnů až 1–2 týdny obnovuje jejich bojeschopnost nebo práce schopnost. Jsem toho názoru, že k této otázce je nutné vypracovat a v průběhu cvičení ověřit možnosti použití kritérií k hodnocení stupně bojeschopnosti a přizpůsobit pravidla pro dočasné využití zasažených při vedení bojové činnosti. Předpokládáme, že bojová situace si využít těchto sil bude vynucovat — je však potřebné vědět, že nadměrná psychická a fyzická námaha zkracuje dobu latence, prohlubuje a prodlužuje manifestní fázi nemoci z ozáření.

V zemích NATO, zvláště pak v USA, pokračují práce na zdokonalování **chemických zbraní** zejména ze skupiny nervové paralytických látek (NPL), nízkomolekulárních vysoce toxických jedů, zápalných směsí napalmového a pyrogelového typu. NPL by tvořily 90–95 % všech použitých otravných látek. Zvláštní pozornost je věnována látce IVA (Intermediate Volatility Agent) ze skupiny NPL. Jde o látku příbližně stejné toxicity jako VX, ale s vyšší schopností pronikat oděvem a pokožkou.

Poskytování první pomoci a odborné léčebné péče při zasažení nervově paralytickými látkami je v principu zabezpečeno. V současné době jsou vedeny práce na získání účinných prostředků k preventivnímu podání s minimálními vedlejšími účinky. Tyto léčebné a profylaktické prostředky přes své stále zdokonalování nejsou jedinou cestou odstraňování a snižování následků napadení chemickými zbraněmi a je nutné zdokonalovat všechna ostatní opatření OPZHN a chemického zabezpečení, zvláště chemický průzkum, chemickou kontrolu, systém varování vojsk, vybavení

individuálními i kolektivními prostředky ochrany atd.

Nehledě na přijaté mezinárodní dohody lze očekávat, že mohou být použity i **biologické zbraně**. Známé přibližně 30 druhů patogenních mikroorganismů vhodných k použití. Mikrobní receptury by tvořily pouze asi 30 % použitých prostředků, 70 % by pravděpodobně tvořily toxické produkty mikroorganismů (mikrobiální toxiny) a produkty dalších živých organismů. V zemích NATO a zvláště v USA se projevují snahy zařadit toxiny biologického původu, velmi účinné a dnes již chemicky definované, do skupiny chemických zbraní. Tím by nepodléhaly dohodám o zákazu vývoje, výroby, skladování a použití biologických prostředků z r. 1972.

Intenzivní práce jsou vedeny s patogenními viry (v poslední době např. Ebola virus). Možnosti léčebného ovlivňování virových onemocnění jsou v globále zatím podstatně menší než u mikrobiálních onemocnění.

Je velmi pravděpodobné, že může dojít k zneužití poznatků molekulární biologie (tzv. genového inženýrství nebo genových manipulací) k vytvoření „umělých“, v přírodě se nevyskytujících choroboplodných zárodků, s nimiž nemá lidský imunitní systém žádné zkušenosti, tzn., že není schopen jim účinně čelit. Vzhledem k velkému množství vytvořitelných variant „umělých“ choroboplodných zárodků (v jejich výběru může být např. i návyk na antibiotika, která je tudíž nejen neúčinná, ale ještě jim „prospívají“) je obtížné vytvářet specifické očkovací látky apod. zvláště v situaci, kdy nejsou předem známy a jsou použity s překvapením. Výzkumné práce jsou proto zaměřovány na zvyšování nespecifické (tj. obecné) obranyschopnosti proti bakteriím, virům, plísním, případně jejich toxinům. Použití biologických prostředků, vzhledem k jejich možnému zpětnému účinku na vlastní vojska, je daleko pravděpodobnější na operační tůl a ekonomické a lidské zdroje země.

O vážném nebezpečí vojenského zneužití těchto významných výsledků vědeckého pokroku svědčí fakt, že v letech 1980 až 1982 došlo k přesunu finančních prostředků na tyto výzkumy z ministerstva zdravotnictví USA na ministerstvo obrany. Toto ministerstvo také zadalo nové požadavky v oblasti výzkumu DNA rekombinantních technologií (manipulace s geny) na Národní akademii věd USA. Je možné, že vývoj a výroba těchto nových druhů biologických prostředků může být skryta za programem klonování vakcinačních protilátek proti zvláště nebezpečným infekcím,

program hledání nových možností léčení rakoviny apod.

Značný účinek s jinými než dosavadními jevy v charakteru poranění a důsledky pro poskytování zdravotnické péče, průběh léčení a rekonvalescence mají **nové typy munice**, které vznikají rozvojem klasických zbraní. Především jsou to nestabilní střely malé ráže (zavedená puška M 16 A 2, ráže 5,56 mm) se speciálně upraveným pláštěm a rozložením hmotnosti o vysoké počáteční rychlosti (ústová rychlost podstatně převyšuje 700 m.s⁻¹). Nové efekty se projevují při aktuální rychlosti v okamžiku zásahu převyšujícím rychlost zvuku, což je u zavedených zbraní dosahováno do vzdálenosti kolem 400 m. Ve větší vzdálenosti účinek zásahu prudce klesá a poranění je podobné spíše „malorážkovému“. Při vysoké rychlosti a nestabilitě střely vznikají v zasažených tkáních jevy, které působí daleko rozsáhlejší poškození než „klasické“ střely. Výsledný efekt se podobá účinkům střel „dum dum“ a dochází k nepravděpodobnému a co do rozsahu obtížně definovatelnému odumření tkání ve vzdálenosti až 10 cm od střelného kanálu. Šíroky střelný kanál a odumření tkání ve značné vzdálenosti, jež se vyvíjí v průběhu hodin až dnů, vyžaduje daleko radikálnější chirurgické ošetření než klasická střelná poranění, což má důsledky jak při zasažení končetin, tak zvláště dutin (hlava, hrudník, břicho). Doba léčení a jeho náročnost se podstatně zvyšují, výsledky z hlediska funkčního i kosmetického jsou horší.

Vzhledem k růstu rychlosti střelby je větší pravděpodobnost zasažení více projektily současně, což rovněž nepříznivě ovlivňuje nároky na ošetření a jeho výsledky. Např. za 2. světové války zasažení jedním projektilem tvořilo 70 % všech chirurgických poranění, ve Vietnamu to bylo jen 15 %, přes 50 % tvořilo 2–5 zásahů, 10 % 6 a více zásahů. Ostatní chirurgická poškození byla střepinová, tzn. rovněž mnohočetná.

Zástupce hlavního chirurga Sovětské armády uvedl zajímavý údaj, že na počátku války projektilová poranění tvořila 60 % chirurgických raněných a 40 % jsou střepinová poranění, ke konci války se tento poměr obrátil. Uvedený jev byl patrný ve 2. světové válce a ve všech ostatních válkách.

Střepinové neboli „fragmentační“ zbraně jsou rovněž dále rozvíjeny, používají se tzv. „kuličkové“ bomby, dělostřelecké granáty naplněné jehlovými projektily apod. Tato munice působí mnohočetná poranění s poškozením více tělesných orgánů. Na

pokožce jsou často jen nenápadná, ale vnitřní orgány v různé hloubce mohou být poškozeny vážně. Navíc jsou možná současná poranění kovovými, ale i nekovovými střepinami, která není možné prokázat rentgenovým vyšetřením. Toto poškození je provázáno poruchami funkce orgánů, infekčními komplikacemi a krvácením, což ztěžuje a prodlužuje léčení především v polních podmínkách.

Pro ochranu jednotlivce jsou vyvíjeny a zaváděny v některých západních armádách ochranné vesty (hrudník, břicho). Zvláště proti fragmentačním zbraním a střepinám z min a granátů jsou nesporně účinné a údaje z bojového použití jsou převážně pozitivní. Na druhé straně je nezanedbatelná jejich váha (6–7 kg, vyvíjeny jsou o váze 2,5–3 kg), zhoršení tepelné pohody a pohyblivosti. Není bez zajímavosti, že údaje z lokálních válek uvádějí relativní vzestup poranění končetin v důsledku zavedení ochranných vest, ale statistické údaje o zastoupení poranění hrudníku, břicha, hlavy a končetin se v podstatě neliší od údajů z 2. světové války (poranění končetin kolem 50 % ze všech poranění). Některé statistické údaje (na malých počtech raněných) uvádějí 80 % zastoupení poranění končetin, např. britsko-argentinský konflikt o Malvínské ostrovy. Zavedení ochranných vest má pozitivní vliv na psychiku vojsk. Zmenšení podílu poranění hrudníku a břicha je rovněž významné, neboť se téměř vždy jedná o vážná poranění s potřebou náročných operativních zákroků a vysokou úmrtností. Jsou uváděny údaje o 30 až 50 % snížení ztrát při použití ochranných vest.

V bojové praxi byly použity nové typy leteckých pum typu FAE (Fuel Air Explosive — vzdušné palivové výbušniny) též nazývané „vakuové“. Nad cílem je rychle vytvořen aerosolový oblak z kapalných uhlovodíků a po jeho výbuchu vznikne tlakový a podtlakový efekt na ploše o průměru několika set metrů. Např. při hmotnosti pumy 1000 kg je uváděna destruktční plocha o průměru 500 m, čímž se blíží účinku malých jaderných zbraní. Vznikají poranění z přetlaku (tzv. blast syndrom) a sekundární poranění v převrácené technice, rozvalinách apod.

V důsledku stále širšího zavádění **zápalných prostředků** můžeme očekávat relativní vzestup popálenin. V lokálních válkách posledního desetiletí dosahovaly ve struktuře zdravotnických ztrát řádově až desítek procent ve srovnání s 1,5–3 % ve 2. světové válce. Popáleniny jsou nejzávažnější poranění jak z hlediska subjektivního, tak z hlediska potřeby lékařské

a ošetrovatelské péče a materiální náročnosti. Jejich relativní nárůst znásobuje nároky na kapacitu zdravotnické pomoci.

Je veden intenzivní výzkum, zaměřený na využití nově objevených fyzikálních jevů, které působí chorobně v lidském organismu přímo, nebo jsou použitelné k vytvoření nových zbraňových systémů. Především jsou to snahy využít neionizujícího a elektromagnetického záření o vysoké frekvenci (laser, korpuskulární záření, infrazvuk, mikrovlny atd.). Výzkum je zaměřen na technickou realizovatelnost a upřesnění patologicko-fyzikologických efektů a ochrany proti nim. Účinné specifické diagnostické a léčebné postupy nejsou dosud známy.

Všechny změny výzbroje moderních armád a zkušenosti z lokálních válek potvrzují **správnost a efektivnost zavedeného systému etapového léčení** s odsunem podle určení do specializovaných zařízení podle charakteru poranění. Tento v principu správný systém musí být v praxi tvořen dostatečně výkonnými kapacitami jak odsunových prostředků, tak ošetrovacích a léčebných zařízení. Jsem toho názoru, že vzhledem k vysokému výskytu kombinovaných poškození je nutné zvyšovat kapacitu mnohoprofílových zařízení (MPPN), a to i na vrub vytvořených specializovaných monoprofílových nemocnic. Organizačními opatřeními, s využitím současných zařízení, je zapotřebí zabezpečit předpokládaný hromadný vznik potenciálně nenávratných zdravotnických ztrát při použití neutronových zbraní nepřítelům. Nárůstem polytraumatismů, kombinovaných poranění a používání zbraní, které vytvářejí složité podmínky pro zdravotnická opatření, způsobují dlouhodobou neschopnost a zmenšují vyhlídky na obnovu bojovschopnosti či praceschopnosti, si vyžadují zvyšovat erudici zdravotnických pracovníků, zkvalitňovat materiální výbavu jednotlivce i zdravotnických etap a zvyšovat zásoby zdravotnického materiálu.

Neustále roste význam zvládnutí zásad první pomoci a základních příznaků různých druhů poškození všemi příslušníky armády včetně záloh. Je nutné, aby velitelé všech stupňů získali organizační návyky ke zvládnutí situací při použití ZHN nepřítelům z hlediska zajištění kázně a organizovanosti i uskutečnění potřebných zdravotnických opatření a při využívání zbývajících bojového a pracovního potenciálu jednotlivců a jednotek.

Nejzávažnější **úkoly v přípravě zdravotnictví** na splnění úkolů za branné pohotovosti státu se týkají zdravotnického per-

sonálu, zvláště lékařů na všech stupních zdravotnické služby vojsk i na teritoriu. Vyplývá to ze zvláštností válečných poškození i z faktu, že mnohá individuální účinná léčebná opatření a zákroky se podstatně liší u jednotlivých případů v době míru a při hromadném výskytu za války. (Jsou-li např. za války použity léčebné zákroky

u střelných poranění pro období míru, mají daleko horší výsledky než postupy, stanovené pro válečné období.) Zkušenosti z válek svědčí o tom, že dosáhnout zlomu v přístupu zdravotnického personálu především ze zálohy k léčebným postupům je složité a daří se lépe tam, kde je lepší teoretická připravenost již z mírové doby.

Léčebné postupy pro období války je zapotřebí neustále zdokonalovat a dosahovat adekvátní aplikace lékařské vědy na polní podmínky. Jde o všechny stránky zdravotnického zabezpečení — organizační, ryze technicko odborné i materiální. Hlavním zdrojem poznatků jsou výsledky vědeckého výzkumu v ČSLA, ve vědeckovýzkumné základně ČSSR a také studium poznatků z lokálních válek současnosti.

Překvapení — důležitý faktor v operacích

*Redakčně upravený a zkrácený obsah článku generálporučíka
N. G. Popova, doktora vojenských věd, profesora, uveřejněný
v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 6/1985.*

Jak ukazují zkušenosti ze světových a současných lokálních válek, vliv překvapení na průběh a výsledek boje, operace a války vcelku značně vzrostl. Američtí imperialisté a jejich spojenci v NATO, kteří vyhlašují své dobrodružné vojenské doktríny a loupežné koncepce, mu přisuzují jednu z rozhodujících úloh. Nezatajují, že mohou rozpoutat válku překvapivým úderem s použitím jak jaderných, tak i jen konvenčních zbraní. Překvapení může podle jejich názorů zabezpečit získání strategické iniciativy a převahu v dalším vedení války. V souvislosti s tím zabránění pře-

kvapení v činnosti agresora je zvláštní součástí práce velitelů, politických orgánů, štábů a vojsk.

Nejdůležitějšími opatřeními v tomto směru jsou:

- včasné zjištění přípravy nepřítele k napadení,
- rozhodné uskutečnění všech nezbytných protiopatření,
- efektivní odrazení vpádu nepřítele a jeho zničení se širokým využitím faktoru překvapení v činnosti jak na počátku napadení agresora, tak i v průběhu dalších operací.

Zkušenosti z válek velmi přesvědčivě ukázaly, že překvapivá činnost zabezpečuje dosažení morální a materiální převahy nad nepřítelem, což ve značné míře napomáhá jeho zničení stejnými i menšími silami. Překvapení ohromuje nepřítele, zbavuje ho iniciativy a dezorganizuje jeho vedení. Není-li připraven k odrazení překvapivého úderu, je nucen spěšně měnit plány, přizpůsobovat se činnosti druhé stra-

ny, která získala iniciativu. V nejobecnější podobě tkví podstata překvapení ve volbě času, zásad a způsobů bojové činnosti, což umožňuje vést úder v době, kdy nepřítel je nejméně připraven k jeho odrazení a takovým způsobem paralyzovat jeho vůli k organizovanému odporu.

Sovětská vojenská věda, jejímž základem je marxisticko-leninská metodologie, učení o válce a armádě, systemizuje znalosti

o faktorech, které předurčují průběh a výsledek války. Mezi ně patří: struktura společenského a státního zřízení, charakter a cíle války, ekonomické, vědeckotechnické, sociální, morálně politické a vlastní vojenské možnosti státu. Takový přístup umožňuje správně chápat význam dočasných a vzniklých faktorů v bojové činnosti, mezi které patří i překvapení.

Překvapení samo o sobě neřeší předem úspěšný výsledek operace (boje) a jeho vliv se často ukazuje jako dočasný. Ovšem dosáhne-li ho v bojové činnosti vojsk (sil) jedna strana, zabezpečuje jí nemalé vojenské výhody. Jestliže v minulých válkách vážně ovlivňovalo průběh boje hlavně na taktickém, operačním a zřídka na strategickém stupni, pak v soudobých podmínkách jeho úloha a význam podstatně vzrostly na všech stupních, především ve strategických operacích a ve válce v celku.

Sovětská vojenská věda předpokládá, že překvapení se dosahuje:

- uvedením nepřítele v omyl ohledně vlastních záměrů,
- uchováním zámyslu operace (boje) v tajnosti a utajením její přípravy,
- použitím nových prostředků ničení a pro nepřítele neznámých způsobů bojové činnosti,
- volbou pro nepřítele neočekávaného směru hlavního úderu a času jeho zahájení,
- rychlostí vedení manévru a rozhodností bojové činnosti,
- předstížením nepřítele ve vedení úderů,
- maskováním,
- dovedným využíváním podmínek terénu, počasí, roční a denní doby,
- vyloučením šablony, která je protikladem překvapení.

Největší efekt má překvapení ve spojitosti s iniciativou a smělostí. Uskutečnit celý komplex těchto opatření při přípravě jedné operace je možné stěží si představit. Umění velitelů tkví v tom, aby na základě hluboké analýzy konkrétně vzniklé situace vybrali z nich tu, která by umožnila oklamat nepřítele. Přitom se musí stát ne-

oddělitelnou součástí zámyslu operace, což zabezpečí jeho novost a originalitu.

Hlavními kritérii při přípravě a úspěšném vedení operací byly: originalita a novost zámyslů, volba pro nepřítele neočekávaných způsobů plnění operačních úkolů, utajené vytváření uskupení vojsk (sil) a rozhodnost bojové činnosti. Jako příklad je možné uvést bitvy u Moskvy, Stalingradu a Kurska, operace běloruskou, jassko-kišiněvskou, viselsko-oderskou a mnohé další, jejichž základem byly především efektivní způsoby oklamání nepřítele.

Zvláštní místo při dosažení překvapení zaujímal maskování, jehož cílem bylo:

- utajit přípravu útoku, složení a uskupení vojsk, směr hlavního úderu a dobu zahájení operace,
- uvést nepřítele v omyl z hlediska skutečných záměrů, a to vytvářením klamných objektů, dezinformací, imitací a demonstrační činnosti.

Jak je známo, v prvních měsících války se velitelé a štáby poměrně málo uchylovali ke komplexním opatřením maskování a někteří je ani nedoceňovali a hodnotili je jen jako prostředek k uchování živé síly a techniky před palbou a průzkumem nepřítele. Ovšem již první boje a sražení ukázaly, že jen jeho centralizované a pečlivé plánování a dovedné uskutečňování ve spojitosti s opatřeními uskutečňovanými u jiných frontů mohou zabezpečit překvapivost bojové činnosti a úspěch operace.

Zdokonalování metod a způsobů klamání nepřítele přineslo zvláště efektivní výsledky v operacích v letech 1944 a 1945.

Překvapení v činnosti strategických a operačních uskupení bylo dosahováno:

- dovedným určením pořadí vedení operací,
- volbou doby jejich zahájení, směrů úderů a způsobů zničení nepřítele,
- hromadným soustředěním sil a prostředků,
- rozhodností činnosti,
- nešablonovitým použitím tankových armád, tankových a mechanizovaných sborů, jezdecko-mechanizovaných skupin, dále dělostřelectva a letectva.

Ve všech operacích vedených v těchto letech, bylo používáno různých způsobů dosažení překvapení, což ve značné míře napomáhalo vysoké účinnosti bojové činnosti.

Útočné operace, zejména ve třetím období války, byly charakterizovány zpravidla pro nepřítele neočekávaným použitím nejrozhodnějšího způsobu jejich vedení — obklíčení velkých nepřátelských uskupení s jejich současným ničením. Dosažení překvapení a úspěchu v nich napomáhalo to, že vojska na vnější a vnitřní frontě obklíčení využívala různých druhů a způsobů činnosti. Vedla aktivní obranu, rozhodně rozvíjela útok do hloubky, ničila zálohy nepřítele a tak prohlubovala vnější frontu obklíčení, vedla údery na jiných směrech, přilehlých k hlavnímu, což umožňovalo utajit skutečný záměr činnosti a zbavit nepřítele možnosti uskutečnit protimanévr a přesuny záloh z jedné směru na druhé.

Rychlý a zámýslem prostý manévr vojsky, palbou, silami a prostředky násobil sílu úderu a byl jedním z efektivních způsobů dosažení překvapení.

V dějinách Velké vlastenecké války je nemálo poučných příkladů dovedného dosažení překvapení, které svědčí o tvůrčím charakteru sovětského vojenského umění a vojevůdcovském mistrovství velitelů. Tyto zkušenosti neztratily v mnoha směrech svůj význam ani dnes. Vyžadují další hluboké chápání a zobecnění. Spolu s tím je nutné podrobně studovat i průběh lokálních válek, charakter válečných příprav armád imperialistických států.

K zabezpečení neočekávané činnosti v armádách států NATO se doporučuje přísně dodržovat vojenské tajemství, utajeně připravovat operace, využívat dezinformace, překvapivě používat pro nepřítele dříve neznámou výzbroj, měnit zásady a způsoby vedení boje. Přitom se zdůrazňuje, že plánování a uskutečnění opatření k uvedení nepřítele v omyl musí být řešeno v jakýchkoli druzích bojové činnosti. Předpokládá se, že s vyzbrojením vojsk novými prostředky ozbrojeného zápasu (jadernými a vysoce přesnými konvenčními zbraněmi da-

lekého dosahu, bitevními vrtulníky atd.) se zvyšuje možnost překvapivé činnosti. Tyto prostředky, podle názorů západních odborníků, mají vysokou bojovou pohotovost a ohromnou sílu. Jsou schopny údery do velké hloubky zničit nepřítele do takové míry, která v některých případech může rozhodujícím způsobem ovlivnit další vedení bojové činnosti. Na základě zkušeností z lokálních válek předpokládají, že úloha překvapení v soudobé válce podstatně vzrůstá. Ovšem v podmínkách bouřlivého rozvoje technických prostředků průzkumu se do značné míry ztěžuje jeho dosažení. Nejnovější prostředky průzkumu zvětšují možnost nepřítele v nejkratší době zjistit přípravu úderů, zejména určit dobu hromadného odpálení raket, vzletnutí letectva, přesunů vojsk, manévr silami a další činnost. Jednou z nejdůležitějších podmínek k zabezpečení překvapení, podle názorů západních vojenských odborníků, je hromadné a komplexní působení všemi prostředky radioelektronického boje proti systémům průzkumu a velení vojskům a zbraním.

Ve spojitosti s tím je nutné zdůraznit, že nepřítel při hledání nejneočekávanějších způsobů a zásad ozbrojeného zápasu se vždy bude snažit předejít nás ve vedení úderů. Proto za předpokladu umění organizace a vedení překvapivé činnosti je nutné pamatovat, že existence prvotřídních zbraní a bojové techniky je jen jednou z objektivních možností k dosažení překvapení. Je možné úspěšně je realizovat jen na základě vysokého mistrovství velitelských kádřů a iniciativy všech vojáků.

Rozvíjení umění důstojníků a generálů dovedně měřit zámýsly nepřítele k vedení překvapivých úderů a odpovídat mu vlastními neočekávanými opatřeními, která ho překvapovala způsoby činnosti, bylo neustálou péčí hlavního velení, velitelů a štábů v letech Velké vlastenecké války.

Zkušenosti z války ukázaly, že zmařit plány nepřítele k vedení mohutných a neočekávaných úderů a zabezpečit dosažení překvapení v činnosti vlastních vojsk mohou jen svazy, svazky a útvary, které jsou

ve vysokém stupni bojové pohotovosti a kterým velí dobře připravení, rozhodní a iniciativní velitelé a štáby, kteří dokonale znají zbraně a bojovou techniku a dokáží je efektivně používat, kteří dobře prostudovali způsoby a zásady vedení bojové činnosti a hlavní opatření uskutečňovaná zejména k dosažení překvapení. Zkušenosti rovněž svědčí o tom, že realizace plánů operace a dosažení překvapení v nich v mnoha směrech závisí na umění utajeně připravit vojska na bojovou činnost, dovedně volit směr a dobu vedení úderů, v plném rozsahu a přísně centralizovat operační maskování, pevně a nepřetržitě velít vojskům (silám) a uskutečňovat další opatření.

Při realizaci operačních plánů k dosažení překvapení v letech minulé války měla zvláštní úlohu vojska, ale i velitelé a štáby na taktickém stupni. Udržování výzbroje ve spolehlivém stavu, vysoký stupeň výcviku velitelského a politického sboru, jednotek, útvarů a svazků v celku, sladění činnosti všech druhů vojsk (sil) a jejich rychlé zasazení — to je nejpodstatnější ponaučení z předešlých bojů, včetně otázek překvapení, které byly předpokladem úspěšného plnění bojových úkolů (pro nepřítele neočekávanými způsoby).

K tomu se v maximální míře využívalo přestávky mezi operacemi a boji, doby pobytu vojsk (sil) v záloze k jejich doplnění (zformování). S orgány velení a vojsky byla organizována zaměstnání různých druhů, velitelsko-štabní a taktická cvičení. Přitom u divizí (brigád) je osobně řídili velitelé armád a u pluků a samostatných útvarů velitelé sborů. Na takových přípravných opatřeních představitelé hlavního velení a velitelé frontů stanovili stupeň sladění svazků a útvarů jako bojových jednotek, jejich připravenost k plnění úkolů a kontrolovali jejich naplnění vojsky, zbraněmi a bojovou technikou, dopravními prostředky.

Mnoho pozornosti bylo věnováno hledání nešablonovitých způsobů zasazení frontových a armádních rychlých skupin do sražení. S tímto účelem byla konána spe-

ciální zaměstnání na mapách a v terénu ke studování různých variant jejich činnosti z plánovaných i neplánovaných čar, s rozvíjením i bez rozvíjením útvarů prvního sledu do bojové sestavy. Aby byly rychlé skupiny zasazeny do průlomu, byly včas připravovány osy přesunu na každém směru, opatření maskování a dezinformace. Důkladná příprava vojsk a štábů na operaci, využívání různých zásad a způsobů bojové činnosti, pružné používání frontových a armádních rychlých skupin — to vše napomáhalo rychlému zničení nepřítele.

Zabezpečení vysokých temp útoku ve značné míře ovlivňovalo hromadné používání předsunutých odřadů, jejich směla a rozhodná činnost. Byly vytvářeny u všech svazků prvního sledu armád a rychlých skupin. Veleli jim zpravidla iniciativní, chrabří a energičtí velitelé, kteří dobře znali podstatu útočného boje, charakter operace, její konečné cíle a úkoly.

K oklamání nepřítele bylo nutné velmi dobře znát a dokázat hluboce pronikat do jeho zámyslů a plánů, propočítat poměr sil a dovedně využívat slabých stránek nepřítele. Tato otázka byla hlavní při plánování všech operací v letech Velké vlastenecké války a neustále byla středem pozornosti hlavního velení, velitelů, politických orgánů a štábů. V rámci jejich přípravy byl nepřítel pozorně, neustále a všestranně studován s využitím všech druhů průzkumu na operačním a taktickém stupni. Takto získané údaje byly doplňovány výsledkem zajatců a závěry agenturního průzkumu, které byly organizovány předem podle zvláštního plánu v zájmu plánované operace. S veliteli a štáby byla uskutečňována řada speciálních zaměstnání z metodiky hodnocení nepřítele, důkladně byly procvičovány způsoby a zásady jeho oklamání. K orientaci důstojníků a generálů bylo praktikováno rozesílání informací o nepříteli, ve kterých byla analýza jeho složení, situace, charakteru pravděpodobné činnosti, silné a slabé stránky. Důležitý význam byl věnován přehodnocení získaných průzkumných údajů.

Tato všechna opatření měla ohromný význam při dosahování úspěchu v operacích. Zkušenosti z jejich přípravy a uskutečnění, získané v letech Velké vlastenecké války, zejména z hlediska dosažení překvapení v činnosti vojsk, uchovávají si svou aktuálnost i dnes. Ovšem soudobé prostředky ozbrojeného zápasu, rostoucí možnosti kosmického, radioelektronického, radiotechnického a jiných druhů průzkumů, kromě toho i použití průzkumných a palebných systémů — to vše vyžaduje novým způsobem řešit mnohé otázky přípravy a vedení operací z hlediska jak zmaření překvapivé činnosti nepřítele, tak maximálního využití tohoto faktoru k dosažení vítězství nad ním.

Velitelské kádry v armádě využívají kladných zkušeností z Velké vlastenecké války a zejména jejich nejdůležitějších poučení — připravovat vojska v míru k tomu, co je nezbytné ve válce. Přitom mechanicky nepřejímají zkušenosti z minulosti, ale používají jich tvůrčím způsobem z hlediska možností současných a perspektivních prostředků a způsobů ozbrojeného zápasu.

Nakonec v soudobých podmínkách je mnohem těžší, než tomu bylo v minulé válce, utajit např. přeskupení a vytvoření úderných uskupení vojsk (sil). Kromě toho na základě zkušeností z lokálních válek dvou posledních desetiletí, strategických koncepcí a operačních názorů pravděpodobného nepřítele, charakteru jeho cvičení, je nutné očekávat, že agresor i v důsledku svých válečných dobrodružství se bude všemožně snažit o věrolomné a překvapivé napadení. Existence dalekonosných a rychle působících prostředků jaderného a palebného ničení napomáhá možnosti jejich zasazení a činnosti v krátké době, dokonce do zahájení přesunu vojsk (sil) agresora z míst stálé dislokace nebo

z výcvikových prostorů, plánovaných cvičení a manévrů. Nemale potíže v současné době vznikají i při organizaci operačního maskování.

Proto důstojnický sbor je povinen v soudobých podmínkách podrobně studovat vývoj způsobů dosažení překvapení, možnosti soudobých prostředků boje a zásady jejich bojového použití, rozpracovat způsoby zmaření překvapivých úderů nepřítele a proti nepříteli použít efektivní zásady maskování a klamání. Tyto otázky je nezbytné vždycky mít na zřeteli velitelů a procvičovat je na všech zaměstnáních a cvičeních, posuzovat je na vojenskovědeckých konferencích a poradách. Aby bylo možné včas a úspěšně působit proti agresivním zámyslům nepřítele, je nutné neustále zvyšovat bojovou pohotovost vojsk (sil), učit se směle a rozhodně činnosti, aktivnímu plnění bojových úkolů, jejich důraznému splnění za jakýchkoli, i nejsložitějších podmínek situace. V průběhu cvičení a zaměstnání je velmi důležité prohlubovat vojenské mistrovství důstojníků, učit je umění riskování, důvtipu, chytrosti a velkému sebeobětování při přijetí a realizaci rozhodnutí. Účinnost výcviku v mnoha směrech závisí na stupni účasti nadřízených náčelníků v učebním procesu. Jsou povinni osobně připravovat podřízené, vzbuzovat u nich víru ve vlastní zbraň a o převaze sovětského vojenského umění nad buržoazním.

Zkušenosti svědčí o tom, že způsoby dosažení překvapení mohou být nejrůznorodější. Natolik různorodé musí být i opatření, která je nutné brát v úvahu ke zmaření neočekávané činnosti nepřítele. Jejich volba je určována podmínkami situace, charakterem činnosti nepřítele, zámyslem operace, úrovní rozvoje vojenskotechnických prostředků, iniciativou, tvůrčí činností a uměním velitelů a štábů.

V podmínkách rostoucího vojenského nebezpečí jsou sovětské ozbrojené síly povinny všemožně zvyšovat bdělost a být

v neustálé bojové pohotovosti k okamžitému splnění úkolů při obraně socialistické vlasti. Zvláště důležitou úlohu má

přítom velitelský sbor, který musí pozorně sledovat válečné přípravy pravděpodobného nepřítele, rychle a přiměřeně na ně reagovat, proti jeho přípravám na překvapivé napadení čelit utajením činnosti vlastních vojsk a vojenskou chytrostí, neustále prohlubovat mistrovství zdrcujícího úderu na nepřítele od samého počátku agrese.

Při řešení těchto a dalších odpovědných úkolů je obtížné přehodnotit význam sovětské vojenské vědy. Neustálé hledání pro nepřítele neočekávaných způsobů vedení operací (boje) a protiopatření na jeho činnost k dosažení překvapení je důležitou povinností sovětských vojenských kádřů.

z kapitalistických armád

Podplukovník Ing. Stanislav Jurnečka

Munice pro perspektivní zbraňové systémy

Koaliční vojenskostrategická koncepce pružné reakce, jejíž podstatou je úsilí Severoatlantického paktu o získání převahy nad Varšavskou smlouvou, bude i nadále podporovat rozvoj strategických útočných sil a jaderných sil na válčisti. Jaderné zbraně budou, podle názorů představitelů tohoto paktu, i v budoucnosti tvořit nejúčinnější prostředek odstrašování.

Soudobý rychlý rozvoj konvenčních zbraní, umožněný aplikací moderních technologií, vytváří předpoklady pro podstatné zvýšení jejich bojové efektivity. Potvrzuje se realita vývoje zbraňových systémů, které svou účinností dosáhnou úrovně jaderných zbraní menší mohutnosti. Velení Severoatlantického paktu se proto snaží posílit úlohu konvenčních zbraňových systémů v odstrašovací triádě NATO, tvořené strategickými útočnými silami USA, jadernými silami na válčisti a konvenčními silami, a účelněji je využívat při prosazování svých globálních zájmů. Proto Spojené státy předložily vrcholným orgánům paktu na podzimním zasedání v roce 1982 novou koncepci vedení války v Evropě. Ta klade důraz na dlouhodobě úspěšné vedení operací za použití pouze konvenčních zbraní, pod neustálou hrozbou přechodu k použití zbraní jaderných. K tomu má dojít v nejbližší době okamžiku pro NATO, popřípadě se má využít konvenční převahy k přesunutí zodpovědnosti za jejich použití na Sovětský svaz. Tento tzv. Rogersův plán

vychází z rozsáhlých studií vedení bojové činnosti v podmínkách evropského válčistě, které vypracovala od roku 1978 různá vědecká pracoviště ve Spojených státech se širokým využitím metod matematického modelování bojové činnosti. Tyto studie vyústily ve vypracování zásad vedení kombinovaného vzdušného a pozemního boje, které jsou zakotveny v americkém polním řádu FM 100-5. Velení Severoatlantického paktu předpokládá, že při použití nových zbraňových systémů s dosahem a účinností srovnatelnou s jadernými zbraněmi menší mohutnosti je možné rozšířit zónu bojové činnosti na úkor teritoria států Varšavské smlouvy a současně narušit zasazování druhých sledů protivníka.

Rozpracování této myšlenky vedlo k vypracování nového strategicko-operačního principu vedení úderu proti silám v hloubce, s postupným narůstáním intenzity palebného ničení směrem k přednímu okraji. Tento strategicko-operační princip předpokládá narušování a omezování pohybu vojsk v hloubce 150 až 500 km a snižování bojové schopnosti v hloubce 30 až 150 km od čáry dotyku, především ničením obrněné techniky. Komplexního palebného ničení se má dosáhnout do celé hloubky divizí prvního sledu protivníka.

Jaké materiálně technické předpoklady jsou pro realizaci tohoto záměru vytvořeny? Rozborem současného stavu došlo velení paktu k závěru, že účinnost zavede-

ných zbraňových systémů pozemního vojska a letectva nemůže stanovené požadavky splnit. Rozsáhlé změny charakteru cílů na soudobém válečném stáří před palebné prostředky jako typický cíl tank, obrněný transportér nebo bojové vozidlo pěchoty. Obrněné cíle tohoto typu jsou velmi odolné proti střepinovému účinku tříštivé munice a hustota paleb při nepřímé střelbě nebo bombardování dává jen malou pravděpodobnost přímého zásahu. Využití leteckých protitankových řízených střel by poutalo značnou část letectva a oslabilo by jeho činnost při plnění ostatních úkolů.

Problematika zvyšování přesnosti a účinnosti paleb proti obrněné technice

Z hlediska pravděpodobnosti zásahu obrněných cílů dosáhly nejlepších výsledků protitankové řízené střely 2. generace. Jejich nevýhodou je omezený dosah, daný samotnou konstrukcí i podmínkami středoevropského válečného prostředí. Dosah protitankových řízených střel 2. generace nepřesahuje 4000 m a ani další rozvoj nezabezpečí jejich použití na požadované vzdálenosti.

Prostředky hlavního dělostřelectva mají dostřel až 30 km. Nové typy kazetové munice zvyšují pravděpodobnost přímého zásahu obrněné techniky o 40 až 60 % ve srovnání s klasickou municí. Jejich účinnost však nepředstavuje potřebný kvalitativní skok. Ke zničení jednoho obrněného cíle je i nadále zapotřebí vystřelit větší počet střel s několika stovkami kusů submunice.

V první fázi vývoje granátu M712 Copperhead s poloaktivní laserovou naváděcí soustavou se očekávalo, že jeho zavedení bude alespoň dílčím řešením požadavku podstatného snížení spotřeby munice při nepřímé střelbě. První vojenské zkoušky však odhalily celou řadu zásadních koncepčních nedostatků. V první řadě je to závislost naváděcí soustavy na ozáření cíle laserovým kódovaným paprskem. Tuto činnost může v současné době zabezpečit pouze předem nastavený pozorovatel, a to na omezenou vzdálenost v závislosti na pozorovacích a povětrnostních podmínkách.

Nutnost účasti předem nastaveného pozorovatele vytváří problémy spojené s jeho skrytým přepravou do sestavy protivníka, se zabezpečením dlouhodobého přežití a s utajením jeho činnosti. Pozorovatel využívá k zjištění souřadnic cíle a k navedení střely laserový ozařovač, což odhaluje jeho stanoviště. Přesto, že přenos souřadnic cíle je plně automatizován, čas mezi zjištěním souřadnic a dopadem střely představuje 100 až 130 sekund. Je to dáno jednak rychlostí zpracování prvků palby, jejich přenosem do palebného stanoviště a jednak

časem, který střela potřebuje k překonání vzdálenosti mezi palebným stanovištěm a prostorem zachycení kódovaného paprsku naváděcí soustavou.

Doba, po kterou musí pozorovatel udržet záměrnou na cíli, je v porovnání s protitankovými řízenými střelami desetinásobná. To nepříznivě ovlivňuje pravděpodobnost správného zamíření.

Ze stejných příčin se ukázala jako neřešitelná instalace ozařovače na bezpilotní letouny a vrtulníky. Současné technologie nemohou zabezpečit nároky kladené na přesnost stabilizace a dobu ozařování. Požadované kvality se má dosáhnout až v závěru osmdesátých let. Pro tyto účely se počítá s využitím laserových gyroskopů a zlepšením kvality řídících mechanismů. Tím se ale neodstraní všechny nedostatky. Za dobu 100 až 130 sekund ujede tank v terénu 500 až 1200 m a počáteční pozorovací podmínky se mohou zcela změnit. Protivník může provést protiopatření, zničit předem nastaveného pozorovatele nebo bezpilotní prostředek, popřípadě znemožnit ozařování jiným způsobem.

Při vojenských zkouškách zasáhla střela Copperhead cíl pouze ve 40 % případů a nesplnila požadovaných 91 %. Velení pozemního vojska hodnotilo spolehlivost střely jako nevyhovující a do odstranění nedostatků zastavilo její nákup. Po opakovaných vojenských zkouškách byl snížen požadavek pravděpodobnosti zásahu na 80 % a nákup byl obnoven v omezeném rozsahu.

Vývoj naváděcí munice probíhal ve Spojených státech na řadě pracovišť nekoordinovaně. Ministerstvo obrany USA proto rozhodlo řešit problematiku ničení obrněných cílů v rámci výzkumného a vývojového programu Assault Breaker. Těžiště výzkumných prací se soustředilo na rozbor možností ničení obrněných cílů pasivní a aktivní naváděnou municí a na problematiku její dopravy na požadované vzdálenosti. Výzkumný a vývojový program splnil požadavky, které na něj byly kladeny, s dvouletým zpožděním. Vyřešil však většinu otázek integrace, kterých bude využit při vývoji a konstrukci průzkumných a palebných systémů.

Závěry vyplývající z programu Assault Breaker

Techničtí a vojenští odborníci se shodli na závěru, že požadavky efektivního a masového ničení obrněných cílů na velké vzdálenosti může zabezpečit pouze submunice s pasivní nebo aktivní samonaváděcí soustavou, která nevyžaduje ozařování cíle předem nastaveným pozorovatelem.

Tato submunice musí vyhovovat požadavkům vysokého stupně unifikace tak,

aby byla bez úprav použitelná pro různé prostředky její přepravy na cíl. Mezi tyto prostředky jsou zahrnuty dělostřelecké kazetové střely, dělostřelecké rakety, operačně taktické řízené střely a různé druhy řízených i neřízených leteckých kontejnerových zbraní.

Na naváděcí soustavy submunice je kladen požadavek vysoké odolnosti proti rušení, schopnosti rozlišování klamných cílů a techniky již zasažené. V perspektivě se počítá s identifikačním zařízením pro rozlišení vlastní techniky od techniky protivníka.

Původní požadavek ničení pouze obrněné techniky byl rozšířen na ničení cílů se specifickou vyzářovací charakteristikou, což zahrnuje téměř všechnu mobilní, spojovací a radiolokační techniku.

Prostředky přepravy submunice na velké vzdálenosti musí poskytovat možnost opravy dráhy během letu na cíl v závislosti na změnách jeho pohybu. Do průzkumných a palebných systémů je možné integrovat pouze vysoce spolehlivé prostředky. Jedině tak je zabezpečena požadovaná funkce celého systému a vysoká pravděpodobnost zničení cíle.

Cílem vývojových plánů amerického pozemního vojska a vojenského letectva je využití všech dostupných metod navedení tak, aby se co nejvíce znesnadnilo provedení technických protipatření. To má zabezpečit široký výběr prostředků v závislosti na taktických a povětrnostních podmínkách a technických možnostech protipatření protivníka. Ve vzdálenější perspektivě se počítá s integrací několika typů pasivních a aktivních senzorů do jedné naváděcí soustavy.

Elektromagnetické spektrum a jeho využití z hlediska detekce cílů

Původní představy, ovlivněné omezenými pozorovacími schopnostmi člověka, vedly k nesprávným závěrům, že k detekci techniky bude možné využít tvarových a barevných charakteristik. Velmi brzy se dospělo k poznatku, že i dobře vycvičené lidské oko není schopno již na malé vzdálenosti rozeznat skutečnou techniku od atráp nebo bod pozadí terénu, je-li použito vhodného maskování. Tato schopnost je ještě silněji potlačena v noci a za snížené viditelnosti.

Poznatky uplatněné v naváděcích soustavách protiletadlových řízených střel naznačily směr, kterým se má ubírat řešení naváděcích soustav submunice určené k ničení pozemních cílů.

Rozbor demaskujících příznaků se zaměřil na nevyhnutelné průvodní jevy pro-

vozu techniky. Jsou to zejména seismické a akustické vlny a elektro-magnetické vyzářování. Těchto jevů se využívá k identifikaci cílů a pro pasivní způsoby navedení.

Druhou, relativně samostatnou oblastí je detekce typických odrazů rádiových, zejména milimetrových vln, pro aktivní a poloaktivní principy navedení. Kromě intenzity vyzářování se musí brát v úvahu také propustnost prostředí, která je v závislosti na vlnové délce znázorněna na obr. 1.

Akustické a seismické vlny mají pro naváděcí soustavy jen okrajový význam. Nevyhovují především z hlediska nízké směrovosti. Některé systémy aktivních min jejich využívají pro základní zamíření na směr, popřípadě jako vstupních signálů pro aktivaci dalších čidel.

Elektromagnetické vyzářování je nejvíce zastoupeno infračerveným zářením, které je nevyhnutelným průvodním jevem činnosti spalovacích motorů. Vzhledem k intenzitě vyzářování a pokročilému stupni vývoje infračervených detektorů je pro navedení na cíl v současné době nejvíce využíváno.

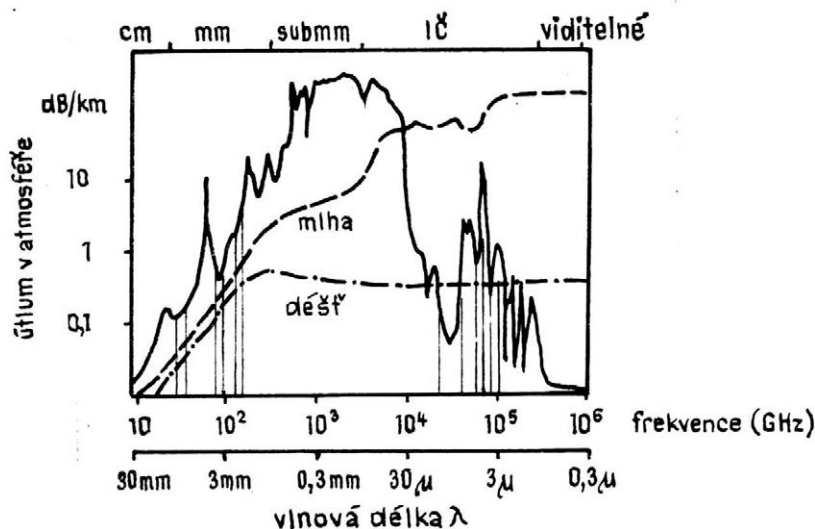
Vyzářování v oblasti rádiových vln je dočasným průvodním jevem spojeným s provozem radioelektronických prostředků techniky a všech velitelských stupňů. Při ničení stacionárních objektů se využívají zejména krátkovlnnější zdroje pro navedení řízených střel.

Zvláštní skupinu tvoří čidla, která využívají specifického pohlcování elektromagnetické energie kovy. Tato čidla snímají rádiový šum terénu a vyhodnocují oblast výrazného poklesu úrovně šumu, kterou způsobuje přítomnost techniky. Svým pasivním provozem, přesností a dosahem se blíží infračerveným čidlům. Technologicky zatím nejsou dostatečně propracována. Považují se však za velmi perspektivní.

Aktivní a poloaktivní systémy překonávají některé nedostatky pasivních způsobů navedení. Mohou působit i proti technice, která není v provozu. S ohledem na „atmosférická okna“, mlhu, déšť a některé způsoby maskování mají lepší účinnost. Jsou však technologicky náročnější a zatím méně odolné proti rušení.

Naváděná submunice s infračervenými senzory

Měření spektrální charakteristiky infračerveného záření typického cíle a různých klamných cílů ve spektrální oblasti 2 až $5 \cdot 10^{-3}$ m ukazuje, že maximum vyzářování je u klamných cílů v části spektra s kratší vlnovou délkou. Typické cíle, jako např. tanky, obrněné transportéry, ale i jiné prostředky poháněné spalovacími mo-

Obr. 1

torem, mají naopak maximum vyzařování posunuto do části spektra s větší vlnovou délkou — viz obr. 2, graf a, b, c, d, e, f. Je-li měřeno relativní množství vyzařované energie v blíže části spektra (graf f, část A) a ve vzdálenější části spektra (graf f, část B), potom poměru A : B může být využito jako kritéria pro rozhodnutí, zda byl zachycen skutečný nebo klamný cíl. Je-li A : B větší než jedna, lze s pravděpodobností tvrdit, že jde o klamný cíl. Je-li tento poměr menší než jedna, je stejně pravděpodobné, že byl zachycen skutečný cíl. Tento způsob snímání se dělá pomocí vrstvených detektorů.

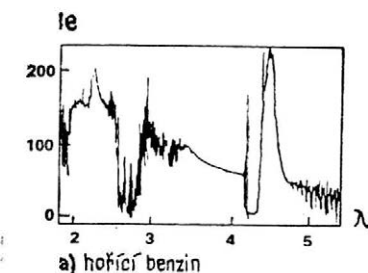
Infračervené úhlové koordinátory cíle

Techniky dvouspektrálního snímání využívá úhlový koordinátor cíle protiletadlové řízené střely Stinger. Pro potřeby naváděné submunice musela být tato technika ještě více zdokonalena. Vzdušný cíl se zpravidla pohybuje na velmi kontrastním a opticky dostatečně homogenním pozadí oblohy. K jeho zničení postačuje střepinový účinek bojové hlavičky vybavené přiblížovacím zapalovačem. Koordinátor cíle proto může mít větší zorné pole, které však nezaručuje střetnutí střely s cílem, pouze její proporcionální sblížení.

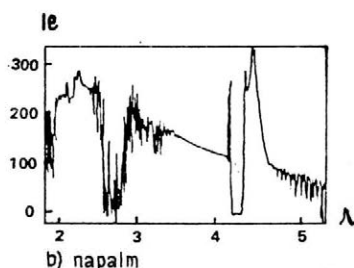
Problematika munice se samonavedením proti pozemním cílům je složitější o to, že je na ni kladen požadavek přímého kontaktu střely s cílem, a to za podmínek velmi různorodého pozadí terénu. Přitom musí být zaručeno poměrně široké zorné pole. Zvětšování šířky zorného pole však vede k nepříznivému poměru mezi signálem cíle a šumem pozadí. Velmi úzké zorné pole naopak klade vysoké nároky na rychlost skenového pohybu senzoru při prohlédávání terénu. Technické řešení těchto protichůdných požadavků umožnily pokroky v aplikaci optických vláken. Progresivní řešení je znázorněno na obr. 3. Mechaniky a opticky totožný koordinátor, u kterého je detektor nahrazen čtyřmi svazky optických vláken, přivádí, bez požadavků na chlazení, signál na čtyři vrstvené detektory. Způsob snímání a velikost zorného pole jsou naznačeny na obr. 4. Výhody tohoto řešení jsou zřejmé. Je zachováno okamžité zorné pole 1 až 2 miliradiány a podstatně se zvětší celkové zorné pole při zachování příznivého poměru mezi signálem cíle a šumem pozadí.

Použití infračervených koordinátorů cíle

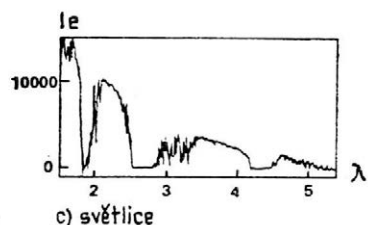
Omezující faktory vymezují možnosti použití infračervených koordinátorů cíle jako součástí naváděcí soustavy submunice navá-

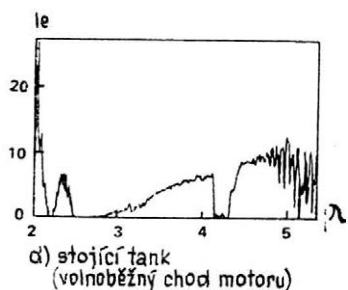
a) hořící benzin

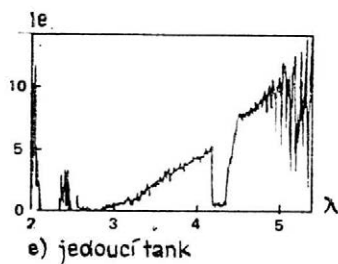
b) napalm

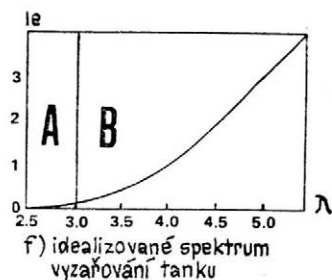
c) světlice

d) stojící tank
(volnoběžný chod motoru)

e) jedoucí tank

f) idealizované spektrum
vyzařování tanku

Legenda: I_e - zářivost zdroje ($W \cdot sr^{-1}$)

λ - vlnová délka záření ($m \cdot 10^{-6}$)

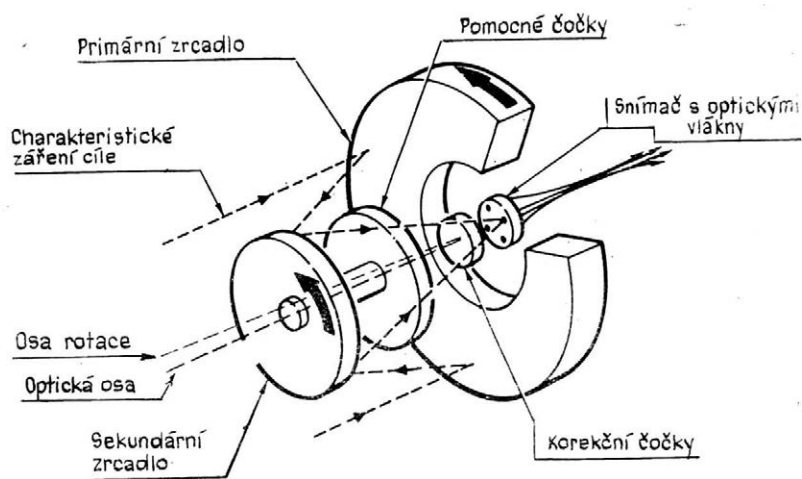
A - relativní energie záření v části spektra 2,5 až $3 \cdot 10^{-6} m$

B - relativní energie záření v části spektra 3 až $5 \cdot 10^{-6} m$

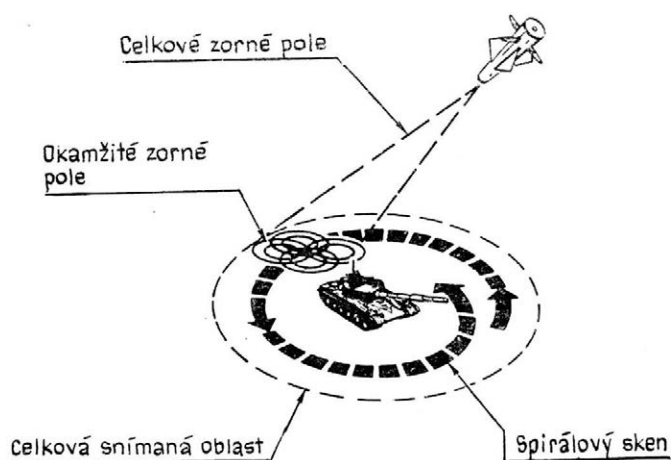
Je-li $\frac{A}{B} > 1$ je pravděpodobné, že senzor zachytil jiný zdroj záření než tank (klamný cíl)

Je-li $\frac{A}{B} < 1$ je pravděpodobné, že senzor zachytil cíl (tank)

Obr. 2

Obr. 3

Obr. 4

děné v konečné dráze letu. Součástí soustavy musí být vyhodnocovací zařízení schopné velmi rychle zpracovat prvotní informaci a předat potřebné impulsy výkonným prvkům zabezpečujícím řízení letu. Koordinátory se uplatňují zejména u pomaleji rotujících střel s aerodynamickými řídicími ploškami. Požadavek na přesnost dopravy submunice na cíl je řádově stovky metrů. Takové přesnosti musí být při střelbě dosaženo, aby samonaváděcí soustava zachytila cíl. To klade vysoké nároky na rychlost a přesnost zjišťování souřadnic cílů a zpracování prvků palby. Při střelbě na velké vzdálenosti k tomu přistupuje požadavek oprav dráhy letu nosiče v závislosti na změně polohy cíle nebo zpomalení postupu např. zaminování terénu.

Nenaváděná munice s infračerveným senzorem

Značný podíl hmotnosti i ceny munice se samonavedením představují výkonné prvky naváděcí soustavy. Poměrně náročná technologie jejich výroby vedla k hledání jiných způsobů řízení střely do bodu střetnutí. Jednou z velmi perspektivních a levných technologií je submunice bez výkonných prvků naváděcí soustavy. Ta je zastoupena pouze infračerveným senzorem, který je součástí iniciačního řetězce. Hlavice je vybavena speciálně upravenou kumulativní náplní, která při výbuchu zformuje průbojné jádro, dosahující rychlosti 2600 až 3200 m.s⁻¹, jež je schopné na vzdálenost několika desítek metrů probít vrchní část pancéřování až do tloušťky 45 mm. Submunice po vymetení z přepravního kontejneru sama vykonává potřebný skenový pohyb a senzor prohledává terén. Dojde-li k zachycení cíle, okamžitě se odpálí nálož.

Typickým představitelem je submunice Skeet americké firmy AVCO, která má hmotnost 2,7 kg, průměr 95 mm a hmotnost trhaviny 0,5 kg. K výrobě kumulativní čísky, ze které se formuje průbojné jádro, se používá mědi, měkké oceli a ochuzeného uranu. Vhodně volené otáčky a osa rotace spolu s rychlostí udělenou při vyvržení zabezpečí, že před dopadem na terén senzor prohledá až 4000 m² terénu. Zachytil-li typické záření cíle, dojde okamžitě k odpálení průbojného jádra, které je zaměřeno na cíl.

Výhody a nevýhody nenaváděné submunice

Submunice Skeet klade až 1000krát vyšší požadavky na rychlost zpracování signálu a 10krát vyšší požadavky na přesnost dopravy nad prostor cíle ve srovnání se samonaváděcí submunicí. To je možné splnit

pouze s využitím velmi rychlých integrovaných obvodů. Výhodou tohoto typu submunice je, že vyšší požadavky na přesnost dopravy odstraňují omezení daná útlumem záření v atmosféře. Na vzdálenost několika desítek metrů je potřebná citlivost senzoru zaručena za všech povětrnostních podmínek, maskovacích a jiných protipatření.

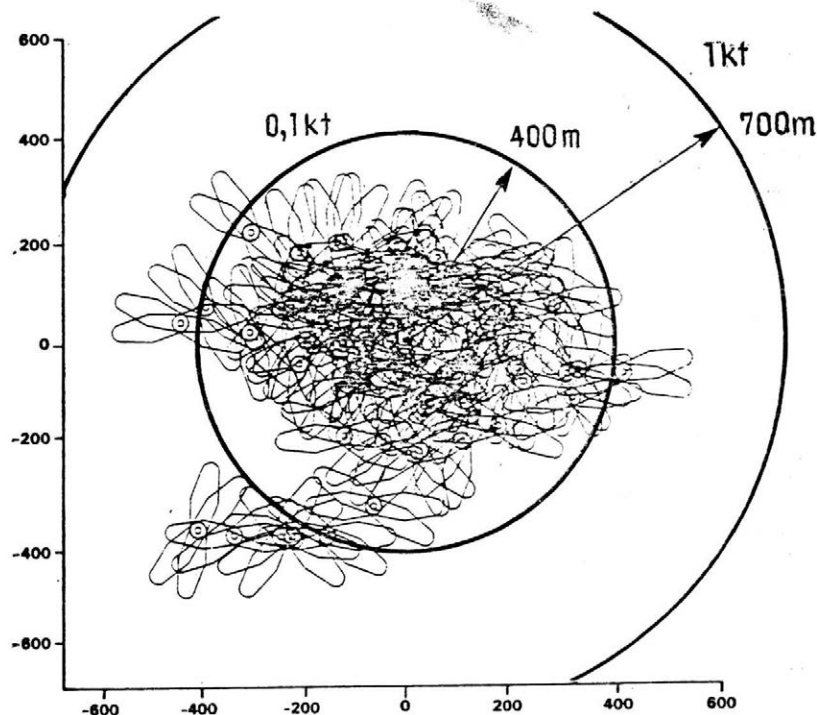
Velmi pozitivní je rovněž cenové srovnání. Cena střely s poloaktivní naváděcí soustavou je 40 000 až 50 000 dolarů. Cena submunice s pasivní samonaváděcí soustavou je 20 000 až 30 000 dolarů a odhadovaná cena submunice typu Skeet je 4000 až 8000 dolarů, v závislosti na typu použitého kontejneru. Převážnou část ceny tvoří elektronika. Očekává se, že zavedením hromadné výroby velmi rychlých integrovaných obvodů se podaří dosáhnout ještě příznivějších cenových relací. Jednoduchost a cenová dostupnost této submunice vytváří předpoklady pro její masové zavedení.

Současný stav v zavádění a účinnosti submunice

Uvedené typy submunice s infračerveným senzorem jsou ve stadiu vývoje a ověřovacích zkoušek. Nejdále pokročily přípravu zavedení protitankové submunice pro 227mm raketomet MLRS. Tento víceúčelový prostředek palebného ničení tankových, motostřeleckých a dělostřeleckých jednotek protivníka má dostřel 30 až 42 km, v závislosti na druhu použité submunice. Je vybaven potřebnými navigačními a výpočetními prostředky, které umožňují rychlé zahájení palby bez nutnosti topografického připojení.

V roce 1984 byl podepsán kontrakt na dokončení submunice se samonavedením v konečné dráze letu, na kterém se podílejí americké, západoněmecké, britské a francouzské zbrojní společnosti. Výsledky zkoušek účinnosti jednoho z typů submunice jsou uvedeny na obr. 5, palebná účinnost je srovnatelná s účinností jaderných prostředků malé mohutnosti.

V další etapě výstavby průzkumných a palebných systémů, plánované na devadesátá léta, se předpokládá vytvoření sborového palebného systému CSWS (Corps Support Weapon System). Vybaven má být řízenými střelami s dosahem až 150 km, vyvíjenými v rámci programu JTACMS (Joint Tactical Missile System). Odpovídající průzkumné prostředky zabezpečuje vývojový program JSTARS (Joint Surveillance Target Attack Radar System). Vývoj obou systémů probíhá koordinovaně, s důsledným respektováním požadavků vysokého stupně integrace, tak jak to vyžadují

Obr. 5

nároky na přesnost a spolehlivost ověřené v rámci vývojového programu Assault Breaker.

Zkoušky submunice s infračerveným senzorem ukazují, že pravděpodobnost zásahu cíle se bude pohybovat v rozmezí 0,5 až 0,8. Nejčastějším místem zásahu submunice bude nejteplejší, zpravidla motorová část vozidla. Obě skupiny submunice s in-

fračerveným senzorem splňují převážnou většinu požadavků, které vyplývají ze strategicko-operační koncepce vedení úderu proti silám v hloubce. Nesplněné požadavky má zabezpečit submunice s pasívní a aktivní naváděcí soustavou pracující v kmitočtovém pásmu 30 až 300 GHz.

Tato problematika bude obsahem příštího článku.

Plukovník doc. Ing. Zdeněk Kodeš, CSc.

K rychlé orientaci v Bojovém řádu

Obrana čl. 337	cílem je: - zmařit nebo odrazit útok (úder) nepřítele, který je v převaze, - způsobit mu značné ztráty, - udržet důležité prostory (čáry, objekty) terénu, - vytvořit tak příznivé podmínky pro přechod k rozhodnému útoku	- je druh boje; může se připravovat: - předem, - v průběhu boje · mimo přímý dotyk s nepřítelem, · v dotyku s ním
Základ obrany čl. 338	za použití pouze konvenčních zbraní: - ničení nepřítele palbou všech druhů zbraní a údery letectva, - úporné držení důležitých obranných úseků a rájů, - rozdrčení nepřítele, který se vklíní do obrany, protiztečemi motostřeleckých a tankových útvarů (jednotek)	za použití jaderných zbraní: - ničení nepřítele jadernými zbraněmi spolu s použitím všech druhů paléb, - udržení důležitých prostorů, - uskutečnění širokého manévru vojsky, - provádění protiztečí
Požadavek na obranu čl. 339	musí být: - odolná, - aktivní	schopná odrazit nepřátelské úder-y za použití všech druhů zbraní
Povinnosti bránících se vojsk čl. 339	vojska nemají právo opustit zaujatá postavení (prostory) a odejít bez rozkazu nadřízeného velitele (náčelníka)	musí být připravena působit i bez taktického spojení se sousedy a v obklíčení

Normy v obraně čl. 344		brání	šířka	hloubka
	divize	obranné pásmo	30—45 km	20—25 km
	pluk	obraný úsek	10—15 km	až 12 km
	prapor	obraný rajón	do 5 km	až 3 km
Úloha druhých sledů čl. 340	divize druhého sledu: – rozmísťuje se v prostoru soustředění nebo zaujímá obranu zpravidla na hlavním směru		– v pohotovosti k protiúderu (protizteči) s cílem zničit nepřítele, který se vklíní do obrany (prolomil obranu), – pevně udržet čáry, postavení a prostory v hloubce	
	divize jako vševojsková záloha: – zaujímá stanovený prostor soustředění, – připravuje obranná postavení		– připravena k plnění nenadálých úkolů, – k posílení (vystřídání) svazků (útvárů) prvního (druhého) sledu v případě ztráty jejich bojeschopnosti	
	pluk druhého sledu: zaujímá obranný úsek v hloubce, zpravidla na nejdůležitějším směru		– v pohotovosti k protizteči, – k vystřídání útvarů prvního sledu, které ztratily bojeschopnost, – tankový a motostřelecký pluk na BVP i k zaujetí palebných čar	
	pluk jako vševojsková záloha jako divize		jako divize	
K provedení protiúderu (protizteče) čl. 340	divizi (pluku) se určuje několik směrů ; na každém z nich se stanovují hlavní a záložní čáry rozvinutí a osy přesunu			
Palebné čáry čl. 340 BŘ část 2. čl. 173	k odrazení úderu nepřítele, který se vklíní do obrany, se tankovému a motostřeleckému pluku (praporu) na BVP pro palbu z místa určují 1–2 palebné čáry		– mohou být totožné s čarami rozvinutí k protiztečím	

Obranné pásmo divize (úsek pluku) čl. 341	3-4 obranná postavení (pluk 2 obranná postavení); v obranném pásmu (úseku) se vytváří systém ženijních zátarasů; připravují se: - prostory bojového rozmístění (prostory palebných postavení) raketového útvaru, dělostřelectva a útvarů (jednotek) proti vzdušné obraně, - prostory soustředění záloh, - palebné čáry tankových útvarů (jednotek) a motostřeleckých útvarů (jednotek) na BVP, které se nacházejí ve druhém sledu (vševojskové záloze), - čáry rozvinutí k protiztečím, - čáry rozvinutí protitankových záloh a čáry zaminování pohyblivých odřadů zatarasovacích, - předsunuté přistávací plochy a prostory léček bojových vrtulníků, - příčná postavení, - místa vytváření léček, - cesty pro manévry, - prostory míst velení, - klamné a záložní obranné rajóny a opěrné body	
Přední okraj čl. 342	- obranného pásma (úseku) divize (pluku) určuje osobně velitel armády (armádního sboru), - v terénu upřesňuje velitel divize (pluku)	
Počty a průběh postavení čl. 341, 342	divize v určeném pásmu připravuje a zaujímá 3-4, pluk ve vymezeném obranném úseku 2 obranná postavení	divize druhého sledu 2-3, pluk druhého sledu 1-2 obranná postavení
	počet postavení v obranném pásmu a jejich průběh stanoví velitel divize	mohou se připravovat na přivrácených i odvrácených svazích výšin
	vzdálenost mezi postaveními závisí na rázu terénu a musí vylučovat současné ničení vojsk rozmístěných ve dvou přilehlých postaveních jedním jaderným úderem střední mohutnosti	
	základem postavení jsou rotní opěrné body motostřeleckých a tankových rot; mezery mezi nimi mohou dosahovat až 1,5 km	musí být dobře zamaskovány a připraveny ke kruhové obraně, zabezpečující především boj s nepřátelskými tanky a dalšími obrněnými prostředky
Příčná postavení čl. 342	cílem je: - zabránit nepříteli, který se vklínil do obrany (prolomil obranu), proniknout do stran a vytvořit palebné pytle	
		současné mohou být: - čarami rozvinování k protiztečím, - palebnými čarami tankových útvarů (jednotek) i motostřeleckých útvarů (jednotek) na BVP, které jsou ve druhém sledu (vševojskové záloze)

Předsunutě postavení čl. 344	cílem je: - klamat nepřítele o průběhu předního okraje a uspořádání obrany, - ztížit jeho dělostřelectvu vedení palby na obranné rajóny (opěrné body) v prvním postavení, - nedovolit nenadále napadení útvarů (jednotek) prvního sledu nepřítelem, - odrazit jeho průzkum bojem, - donutit ho, aby předčasně rozvinul své hlavní síly	- nevytváří-li se zabezpečovací pásmo, - vzdálenost 6–8 km před předním okrajem, - nesmí se lišit od jiných postavení obranného postavení, - brání je motostřelecké a tankové prapory (roty) s posilovacími prostředky pluků prvního sledu, - velí jim velitel pluku
Bojové zajištění čl. 344 BR část 2. čl. 173	na úseku, kde se nevytváří předsunutě postavení s cílem : - zabezpečit jednotky před nenadálým napadením, - zabránit činnosti nepřátelských průzkumných jednotek	- vzdálenost do 2 km, - brání zpravidla zesílená četa od praporu prvního sledu
Zabezpečovací pásmo čl. 343	cílem je: - zdržet útok nepřítele, - donutit ho, aby se rozvinul a útočil pro něho v nevýhodném směru, - způsobit mu ztráty, - získat čas k přípravě obrany	- při přechodu do obrany mimo dotyk s nepřítelem před předním okrajem obranného pásma divize, - hloubka 20–40 km, - zahrnuje několik postavení a obranných rajónů (opěrných bodů) a rovněž rozvinutý systém zátarasů, - brání předsunutě odřady (odřad) v síle zesílených motostřeleckých nebo tankových praporů a někdy i pluku, vyčleněných ze druhého sledu divize; předsunutým odřadům (odřadu) velí velitel divize
Palebné ničení nepřítele čl. 356	může se provádět: - palebnou (dělostřeleckou a leteckou) protipřípravou, - palebným (dělostřeleckým a leteckým) ničením nepřítele při přesunu a rozvíjení jeho vojsk, - palebným (dělostřeleckým a leteckým) odrážením nepřátelské zteče, - palebnou (dělostřeleckou a leteckou) podporou bránících se vojsk v hloubce obrany, - palebným ničením nepřítele při vedení protiztečí	

Systém ženijních zátarasů čl. 363	vytváří se: - v souladu se zámyslem boje, s palebným systémem a přírodními překážkami, - s přihlédnutím k manévru vlastních vojsk, - podle plánu divize (pluku) do celé hloubky obrany	v obranném pásmu (úseku) divize (pluku) se zřizují: - taktické zátarasy výbušné, nevýbušné, kombinované a vodní, - operační zátarasy: jen na směrech, které mají zvlášť důležitý význam a na nichž závisí odolnost obrany (podle plánu nadřazeného velitele)
Ženijní budování obrany čl. 383	současně v celé hloubce a v takovém pořadí, které zabezpečuje stálou pohotovost vojsk k odražení nepřátelského útoku a jejich ochranu proti všem prostředkům ničení	ženijní budování se plní za přísného dodržování maskovacích opatření
Vedení protiztečí čl. 390	vedou se rázně do boků a týlu proniknuvšího nepřítele a obvykle v okamžiku, kdy jeho: - útočící útvary (jednotky) byly zastaveny, - nejbližší zálohy přisunované z hloubky byly zdrženy palebné ničení – jako za útoku podaří-li se obnovit situaci, přijímají všichni velitelé a štáby opatření k - rychlému obnovení narušeného palebného systému a systému zátarasů, - obnovení součinnosti a záloh, - přípravě na odražení opakovaných ztečí nepřítele	druhým sledem (vševojskovou zálohou) divize – při vedení boje o udržení postavení útvarů prvního sledu druhým sledem (vševojskovou zálohou) pluku – zpravidla současně s druhým sledem (vševojskovou zálohou) divize nebo v součinnosti s druhými sledy (vševojskovými zálohami) sousedních pluků
Bojová sestava při protiúderu čl. 393	zpravidla v jednom sledu a vyčleňuje se vševojsková záloha, tankový a motostřelecký pluk obvykle na směr hlavního úderu divize	
Střídání vojsk čl. 393	uskutečňuje se zpravidla v noci a za omezené viditelnosti, připravuje se ve dne odpovědnost za ochranu střídání a velení po dobu střídání má velitel střídané divize (pluku)	určuje se střídajícím – výchozí prostory, vystřídáním 5 shromaždiště

Obrana v noci čl. 445	hlavním úkolem je odražení nenadálých nepřátelských ztečí; k tomu je třeba: – udržovat většinu vojsk v prvním postavení obranného pásma (úseku) v nepřetržitě bojové pohotovosti, – připravit ve dne palebné prostředky a zálohy k vedení bojové činnosti v noci, – zesílit průzkum všeho druhu, organizovat odposlech hovorů a radiolokační pozorování nepřítele, – zesílit bojové zajištění a pozorování nepřítele i vlastních zátarasů před předním okrajem obrany; u všech jednotek vyčlenit přímé zajištění (pozorovatele, dvojice pátračů a zajišťovací hlídky), – periodicky osvětlovat terén před předním okrajem, – zesílit obranu boků a styků		
Odchod čl. 21, 472	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="347 475 629 654"> je manévr, jehož cílem je: – vyvést vlastní vojska zpod úderů nepřítele, který má převahu, – získat čas, – zaujmout výhodnější čáru (postavení) </td><td data-bbox="629 475 921 654"> provádí se organizovaně, skrytě, bez zdržování hlavních sil na mezilehlých čarách nebo s rozvíjením na nich; začíná zpravidla vyjitím z boje; uskutečňuje se jen na rozkaz nadřízeného velitele (náčelníka) </td></tr> </table>	je manévr, jehož cílem je: – vyvést vlastní vojska zpod úderů nepřítele, který má převahu, – získat čas, – zaujmout výhodnější čáru (postavení)	provádí se organizovaně, skrytě, bez zdržování hlavních sil na mezilehlých čarách nebo s rozvíjením na nich; začíná zpravidla vyjitím z boje; uskutečňuje se jen na rozkaz nadřízeného velitele (náčelníka)
je manévr, jehož cílem je: – vyvést vlastní vojska zpod úderů nepřítele, který má převahu, – získat čas, – zaujmout výhodnější čáru (postavení)	provádí se organizovaně, skrytě, bez zdržování hlavních sil na mezilehlých čarách nebo s rozvíjením na nich; začíná zpravidla vyjitím z boje; uskutečňuje se jen na rozkaz nadřízeného velitele (náčelníka)		

Technické zabezpečení Sovětské armády za Velké vlastenecké války

Zkušenosti z Velké vlastenecké války přesvědčivě ukazují, že úspěch bojové činnosti vojsk závisí v mnoha směrech na efektivním systému a organizaci jejich technického zabezpečení.

Technické zabezpečení Sovětské armády v letech Velké vlastenecké války zahrnovalo organizační a technické opatření při ošetřování a údržbě bojové techniky a výzbroje, jejich odsun z bojiště a opravy.

Zvláště složitá byla situace v prvních týdnech a měsících války, zejména v bitvě o Moskvu. Sovětské hlavní velení nemohlo v potřebném rozsahu doplňovat vojska bojovou technikou. V této době nebyla ještě uskutečněna opatření k přestavbě národního hospodářství na válečnou výrobu. Proto byl před opravárenskými útvary a zařízeními náročný úkol — opravit v co nejkratší době co největší počet automobilů, tankové a jiné techniky. Pro opravy tankové techniky se využívala výrobní zařízení moskevských strojírenských závodů. Růst potřeby oprav bojové a dopravní techniky vyžadoval, aby kromě oprav ve výrobních závodech se zvýšila také opravárenská kapacita v armádě. Kromě toho manévrový charakter bojové činnosti požadoval od opravárenských zařízení, aby byla mobilní, schopná plnit úkoly především v polních podmínkách. Proto Lidový komisařát obrany dal pokyn k vytvoření 48 pohyblivých opravárenských základů pro střední opravy automobilů a tankové techniky přímo u frontů a armád. Spolu s tím bylo dodatečně pro generální opravy tanků vyčleněno 9 a pro opravy automobilů techniky 5 průmyslových závodů.

Celkem bylo v prvním období VVV vytvořeno pro opravy tanků, automobilů a traktorů 63 mobilních opravárenských základů, 18 samostatných a 9 armádních opravárenských praporů, 5 železničních automobilních a tankových dílen, 4 posádkové automobilně tankové dílny a 2 pohyblivé automobilní opravárenské závody.

Sovětský průmysl dodal v létě a na podzim roku 1941 leteckým útvarům a svazkům 103 polních leteckých opravárenských dílen pro opravy letounů.

S cílem efektivněji využít dělostřelecké opravárenské dílny, rozhodlo sovětské

hlavní velení již na počátku války, aby byly dělostřelecké divizní dílny předány armádám, a polní dělostřelecké dílny určené pro střední a generální opravy, aby byly předány od armád frontům.

Trvalé narůstání početnosti tankové, dělostřelecké a automobilní techniky, formování nových tankových a dělostřeleckých svazků a útvarů, zdokonalování způsobů jejich bojového použití vyžadovalo nejen zvýšení počtů opravárenských a odsunových zařízení a prostředků, ale i kvalitativní změny v jejich organizační struktuře a zdokonalení technického zabezpečení vojsk. Tyto narůstající požadavky vedly Státní výbor obrany k rozhodnutí, vydaném 24. listopadu roku 1942, jímž došlo k některým změnám. Tanková a automobilní služba se staly samostatnými a byly podřízeny Hlavní automobilní správě Sovětské armády. Oprava dělostřeleckých taháčů (traktorů) byla podřízena hlavnímu velení dělostřelectva Sovětské armády.

Rozdělení opravárenských prostředků po družicích vojsk zabezpečovalo jejich úzkou specializací a zvýšení produktivity oprav.

Došlo rovněž ke zvýšení počtu pohyblivých opravárenských zařízení v tankovém a mechanizovaném vojsku. Kvalitativně novým prvkem v systému oprav této techniky byly tankové opravárenské závody a závody na opravy tankových agregátů, které byly určeny pro generální opravy tanků a jejich agregátů v polních podmínkách. Jejich vytvořením se podstatně zkracovaly prostoje tankové techniky.

O tom, jak významnou úlohu v operacích Sovětské armády mělo technické zabezpečení vojsk, svědčí např. i zkušenosti z bitvy u Kurska. Sovětské hlavní velení soustředilo v kurském výběžku velké množství bojové techniky a dopravních prostředků. Na opravách bojové techniky se rovněž významně podíleli také pracující kurských závodů, kteří ještě do zahájení obranných operací opravili více než 300 bojových vozidel. Stejně významně se na technickém zabezpečení podílely i vojskové a armádní opravny. Např. jen u 3. gardové tankové armády bylo v době od 19. 7. do 12. 8. roku 1943 opraveno 1093 tanků.

Neocenitelný význam pro zvýšení paleb-

né a úderné síly Sovětské armády mělo technické zabezpečení bojujících vojsk ve třetím období VVV, kdy sovětská vojska vedla řadu strategických útočných operací velkého rozmachu.

Se snahou dosáhnout vyšší specializace a zvýšení potenciálu opravárenských útvarů a jednotek na všech stupních operačního a vojskového týlu byla v listopadu roku 1944 provedena unifikace vojskových opravárenských zařízení a uskutečněn přechod na nové počty osob v nich.

Také ve třetím období VVV pokračovala tendence rozšiřovat síť opravárenských prostředků. To kromě jiného dokazuje i fakt, že se počet opravárenských a odsunových prostředků pro opravy a údržbu tankové techniky na konci války ve srovnání s počátkem války zvýšil o pohyblivého zařízení 8krát a u stacionárních opravárenských závodů 2,5krát.

Již ve druhém období VVV se stále výrazněji prosazoval v technickém zabezpečení vojsk požadavek, aby se opravárenská a odsunová zařízení všech týlových stupňů maximálně přiblížila k vojskům.

Při přípravě a vedení útočných operací byly při použití opravárenských prostředků u frontů získány mnohé pozitivní zkušenosti. Vytvářela se opravárenská střediska v prostorech, kde bylo maximální soustředění opravárenských zařízení, byly předávány opravárenské jednotky a útvary do operační podřízenosti armády s cílem posílit armádní stupeň a současně je přiblížit útočícím vojskům a tím urychlit střední operacy.

Nezbytnost rychlých oprav poškozené techniky v průběhu operace vyžadovala, jak ukázala praxe, hluboké členění sil a prostředků technického zabezpečení.

U tankového a mechanizovaného vojska se opravárenské prostředky rozmísťovaly nejčastěji do tří sledů. První sled tvořily zpravidla opravárenské prostředky útvarů a svazků. Dělal hlavní část běžných oprav a také velkou část středních oprav (do jednoho až jednoho a půl dne). Hloubka rozmístění a působení nepřevyšovala 30 kilometrů.

Druhý sled tvořily armádní opravárenské a odsunové útvary a útvary přidělené armádní frontu. Dělal opravy a údržbu tanků, které potřebovaly střední opravu. Byly rozmístěny do hloubky 150 km.

Třetí sled tvořily opravárenské a odsunové prostředky frontu, které byly rozmístěny do hloubky 250–400 km v závislosti na rozmachu vedených operací.

Jestliže měl velitel tankového a mechanizovaného vojska Sovětské armády zálohu opravárenských prostředků, pak tyto vytvářely ještě další — čtvrtý sled.

Podle konkrétní situace mohla být část prostředků technického zabezpečení jednotlivých sledů vyloučena k posílení nižších stupňů.

Technické zabezpečení vojsk plnilo v průběhu Velké vlastenecké války nezastupitelnou úlohu při zachování a zvyšování palebné a úderné síly a bojeschopnosti vojsk. To potvrzují i následující údaje. Během Velké vlastenecké války bylo uděláno více než 429 000 oprav tanků a samohybných děl, kolem 2 miliónů středních a generálních oprav automobilů, 1 640 000 oprav děl a minometů a obrovské množství oprav další bojové techniky.

Rozvinutí velkého množství pohyblivých opravárenských jednotek, útvarů a zařízení ve frontovém, armádním a vojskovém týlu, jejich odborná specializace podle druhů a typů opravované techniky, vytvoření speciálních pohyblivých opravárenských závodů, široké uplatnění provádění oprav systémem oprav agregátů, neustálé zdokonalování organizace a způsobů využívání všech prostředků technického zabezpečení vytvořilo v průběhu Velké vlastenecké války — v podstatě od poloviny roku 1943 — spolehlivý systém technického zabezpečení Sovětské armády a dobré podmínky pro uskutečnění všech oprav v průběhu operací.

Opravy bojové a dopravní techniky a výzbroje měly význam nejen operačně taktický, ale i vojenskoekonomický. Počet oprav tanků a samohybných děl v průběhu operace byl dvakrát až třikrát větší, než počet bojových vozidel na počátku operace. Tedy řečeno jinak — v průběhu jedné operace byl tank dvakrát až třikrát opravován a opět se vrátil do boje. To zvyšovalo bojeschopnost tankových a mechanizovaných svazků a tankových operačních svazů a současně snižovalo potřebu přísunu techniky z výrobních závodů.

Ohětavá práce příslušníků opravárenských zařízení, základen a závodů byla vysoce oceněna ÚV KSSS a sovětskou vládou. Desetitisíce pracovníků v oblasti technického zabezpečení byly vyznamenány sovětskými řády a medailemi. Bojovými řády byly vyznamenány i mnohé opravárenské útvary a stacionární opravárenské závody.

Soudobý boj vyžaduje od příslušníků armády nejen ovládnutí bojové techniky, ale také kvalitní exploataci zbraní a bojové techniky, zdokonalování systému periodických oprav, správnou organizaci parkových a hospodářských dnů. Tak jak to ukázaly příklady z technického zabezpečení vojsk ve VVV, není možné dosáhnout vítězství bez kvalitní, dobře udržované a připravené bojové techniky.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Станислав Ганчил, кандидат философских наук	
Предпосылки упрочения морально-политической и военно-профессиональной подготовки командного состава	3
Автор рассматривает требовательную задачу, каким образом формировать и укреплять в процессе подготовки, воспитания и самовоспитания такие качества, которые характеризуют личность современного командира и которые одновременно обеспечивают его надежные действия и поведение в мирное время, а также в ходе боя.	
Подполковник Людвик Ярош	
Руководящая работа и управление социальными процессами	7
Автор рассматривает некоторые социально-психологические аспекты, которые оказывают влияние на эффективность управления и работы командиров и штабов с точки зрения постоянного упрочения и развития системы единоначалия на партийной основе.	
Подполковник Ладислав Нейезхлаба	
ППР в ходе перевода войск из мирного на военное положение	13
Автор рассматривает некоторый опыт из партийно-политической работы командных органов и партийных организаций по решению задач, которые обеспечивают их выполнение в обстановке, вызывающей необходимость принятия особых мер, или в условиях военной готовности государства.	

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-лейтенант Васил Павлич	
Вопросы выполнения задач оперативной подготовки в 1985—1986 учебном году	17
Автор статьи рассматривает основные проблемы оперативной подготовки в новом учебном году, уделяя особое внимание вопросам подготовки командиров и штабов.	
Генерал-полковник Милослав Зика	
К вопросам выполнения высоких требований и важнейших задач в новом учебном году	21
Автор статьи рассматривает основные задачи штабов и войск в новом учебном году, придавая особое значение подготовке командного состава, организации полевой выучки, выполнению программ боевой подготовки, ведению боевых действий ночью, а также вопросам высокой дисциплины, организаторской и руководящей работы.	
Генерал-майор Йосеф Винценц	
Оперативные учения	28
Автор статьи суммирует накопленный опыт по подготовке и проведению оперативных учений, высказывает свою точку зрения по некоторым вопросам этой области. Особое внимание он уделяет вопросам подготовки учений, их обсуждению, утверждению и проведению.	
Полковник Владимир Полцар, кандидат военных наук, доцент	
Оперативная маскировка в современных операциях	33
Автор статьи, на основе оценки возможностей и способов ведения разведки противником, рассматривает цели, задачи и способы оперативной маскировки в ходе подготовки и ведения операций.	
Полковник Йосеф Плевка	
Борьба с технической разведкой противника	37
Автор статьи, исходя из развития сил и средств технической разведки армий НАТО, рассматривает содержание боя с технической разведкой как важнейшую составную часть радиоэлектронной борьбы: поражение, помехи, маскировка и ложные действия.	

Полковник Михаил Гилдеин, кандидат военных наук	
Тактика истребительно-бомбардировочной и штурмовой авиации	42
Автор статьи рассматривает основные задачи истребительно-бомбардировочной и штурмовой авиации, уделяя основное внимание вопросам поиска и поражения средств ядерного нападения, пунктов управления, наземных средств РЭБ, ПВО противника, а также вопросам важнейших этапов боевого полета этих видов авиации.	

Полковник Йосеф Жалковски, кандидат военных наук, доцент	
Инженерные мероприятия маскировки войск и объектов	51
Автор статьи, на основе Боевого устава Сухопутных войск ЧНА, рассматривает задачи инженерных войск в маскировке, расчеты сил и средств для сооружения ложных районов и имитации действий в них, а также обязанности начальника инженерных войск в этой области.	

Полковник Душан Конишек, кандидат военных наук	
Восстановление боеспособности войск после ударов химическим оружием противника	55
Автор статьи детально рассматривает методику работы командиров и штабов в ходе ликвидации последствий нападения химическим оружием противника. Продолжает статью генерал-майора Будского, опубликованную в „Военской мысли“ № 4/1985.	

Генерал-майор Михаил Гондек	
Танк Т-72 в подготовке войск	61
Автор знакомит с обучением и подготовкой специалистов, надежностью и аварийностью танка Т-72, его дальнейшими приложениями и модернизацией.	

Полковник Павел Пута	
Медико-санитарное обеспечение войск в условиях применения современного оружия	68
Автор статьи рассматривает задачи органов медицинской службы, частей и учреждений, изменения в оказании медицинской помощи на отдельных этапах, а также организацию работы в связи с качественными и количественными изменениями санитарных потерь.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Внезапность – важный фактор в операциях	73
--	----

ИНФОРМАЦИЯ

Подполковник Станислав Юрнечка	
Боеприпасы для перспективных систем оружия	79
Автор статьи, на основе нового стратегическо-оперативного принципа ведения ударов против сил в глубине, с последовательным наращиванием интенсивности огневого поражения в направлении к переднему краю, рассматривает вопросы повышения точности и эффективности систем оружия по типичным целям на современном театре военных действий – по бронированной технике.	

Полковник Зденек Кодеш, кандидат военных наук, доцент	
К быстрой ориентировке в Боевом уставе	87
Автор статьи занимается вопросами обороны, основами ее построения и оборудования, принципами ведения оборонительного боя в ходе поражения противника.	

Техническое обеспечение Советской Армии в Великой Отечественной войне	93
Автор рассматривает вопросы развития технического обеспечения Советской Армии и показывает его основные задачи: организационные и технические меры для обслуживания и содержания боевой техники и вооружения, их эвакуации с поля боя и ремонта.	